హరవిలాసము

శ్రీనాథ మహాకవి

హరవిలాసము

శ్రీనాథ మహాకవి

శ్రీరస్తు

హరవిలాసము

శ్రీనాథమహాకవి ప్రణీతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

బ్రకటితము.

1931.

పీఠిక.

శ్లో. ఇదమన్ధం తమః కృత్స్నం జాయేత భువనత్రయమ్,
యది శబ్దాహ్వయం జ్యోతిరాసంసారం న దీప్యతే.

అజ్ఞానగాఢాంధతమఃపటలంబుఁ బటాపంచలుసేసి ముల్లోకంబులందు విశుద్ధదివ్యజ్ఞాన తేజఃపుంజంబు వెలయించి సకలపదార్థస్వరూపంబు నిరూపింప నసాధారణం బగుసాధనంబు శబ్దజ్యోతి.

ఇయ్యది నిత్యమై దోషరహితమై పరమానంద రసైకాస్పదమై పరబ్రహ్మాత్మకం బనఁదగి యున్నది.

ఋగాదిచతుర్వేదంబులును, శిక్షాదిషడంగంబులును, మన్వాద్యష్టాదశస్మృతులును, శాతాతపాద్యష్టాదశాగమములును, విష్ణ్వాద్యష్టాదశపురాణములును, వాయవ్యాద్యష్టాదశోపపురాణములును, భాష్యాదిషడ్దర్శనంబులును, భారతాదీతిహాసంబులును, దక్కుంగలసకలశాస్త్రంబులు నీ శబ్దబ్రహ్మము దివ్యావతారంబులు. ఈ శబ్దబ్రహ్మము నుపాసించియే మనపూర్వాచార్యులగు వ్యాసపరాశరాది మహర్షిసత్తములు దివ్యానంద రసైకాశ్రయంబగు మోక్షమార్గము నెఱింగి కృతకృత్యులైరి.

ఇట్టి పరమోపకారకం బగుశబ్దం బిహపరసుఖానందకందం బని నొక్కి వక్కాణించుట సాహసంబు గాదు. కానిచో నివృత్తతర్షులై యరణ్యంబుల వాతాంబుపర్ణాశను లగుమహర్షులుగూడ, శ్రీరామాయణాదిదివ్యప్రబంధంబుల రచించి రేయియుం బవలు నాశబ్దసుధాప్రవాహమధ్యంబున మునుఁగుచుం దేలుచు నేల యుందురు? దివ్యప్రబంధకవితామృతరసానుభవంబువలనఁ దాము నిత్యానందంబు నొందుటయెకాక భావివిబుధులు పఠితలును శ్రోతలును విషయవైలక్షణ్యము లెఱింగి యుత్కృష్టపదవి నొందుమార్గము గనుఁగొందురుగాత యనియె మహర్షుల ముఖ్యోద్దేశము.

అట్టిమహానుభావు లగుఋషిపుంగవులగ్రంథములు కేవలము భావగర్భములును, బరోక్షమోక్షానందమును బొందించునవియు నగు టచేఁ బ్రతిమనుజునకుఁ దొలుదొలుత సామాన్యముగా వానియందుఁ బవృత్తిగలుగుట దుర్లభము. కాఁబట్టియే ప్రాచీనులగుమహర్షులసంప్రదాయము నెఱింగినవారు గావున నర్వాచీను లగుకాళిదాసాదిమహాకవులు సయితము రామాయణాది కావ్యరత్నంబుల వెలుంగుదివ్యకవితారసంబుఁ గ్రోలిక్రోలి మహానందంబునొందుచుఁ దనివిసనక, యందఱు నిట్టికావ్యానందంబు ననుభవింతురు గాత మని దయాపరవశులై సులభముగ నామహర్షి

కృతిరత్నంబుల రసానుభవంబుఁ జేయఁదగిన యోగ్యత నలవఱుచునవియు నించుమించుగఁ బ్రాచీనర్షికృతుల ననుకరించు రఘువంశశాకుంతలకాదంబర్యాదిప్రబంధంబుల లోకోపకారకంబులుగ రచించి కవితారసమాధుర్యం బేకాంతంబున ననుభవించి నిత్యతృప్తహృదయులై కీర్తిశేషు లైరి.

సంస్కృత భాషావిలాస మిట్లుండ సంస్కృతజన్యము లగుకర్ణాట ద్రావిడాది వైకృతదేశభాషలలోపల "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్స" యను పండిత వచనానుసరణిగ నుత్తమభాష నాఁబడు నాంధ్రభాషయందుఁగూడ ననేకులు నన్నయభట్ట తిక్కనాది మహాకవిసార్వభౌములు కావ్యరత్నంబుల లోకంబున వెలయించి యభిరూపశిఖామణులహృదయంబుల నలరించి కీర్తిశేషులై నెలకొనియున్నారు. కాఁబట్టి యిట్టియాంధ్రభాషాకవుల దివ్యచారిత్రసుధారసమును గ్రోలి యానందానుభవము సేయుట యవశ్యకర్తవ్యమయినందునఁ బ్రకృత మీహరవిలాసప్రబంధనిర్మాత యగుమనశ్రీనాథునిచారిత్రామృత మించుక చవి చూతము.

శ్రీనాథుఁడు

అనవద్యహృద్యకావ్యకల్పనాధురీణుం డగుమహాకవిసార్వభౌమ్యుడు. ఈమహాకవి జన్మస్థానమునుగుఱించి కాశీఖండములో.

సీ. "చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతకూఁకటినాఁడు రచియించితి మరుత్తరాట్చరిత్ర
నూనూఁగుమీసాలనూత్నయౌవనమున శాలివాహనసప్తశతి నొడివితి
సంకరించితి నిండుజవ్వనంబునయందు హర్షనైషధకావ్య మాంధ్రభాషఁ
బ్రౌఢనిర్భరవయఃపరిపాకమునఁ గొని యాడితి భీమనాయకుని మహిమఁ

బ్రాయ మింతకు మిగులఁ గైవ్రాలకుండఁ
గాశికాఖండ మనుమహాగ్రంథ మేను
దెనుఁగుఁ జేసెదఁ గర్ణాటదేశకటక
పద్మవనహేళి శ్రీనాథభట్టకవిని."

—పద్యమునందు "కర్ణాటకటక పద్మవనహేళి" (కర్ణాటదేశపట్టణము —కమలములకు సూర్యుఁడు) అను విశేషణమును శ్రీనాథుఁడు దనకుఁ గూర్చుకొనియున్నందునను.

భీమేశ్వరఖండములో.

"ప్రౌఢ పరికింప సంస్కృతభాష యండ్రు
పలుకునుడికారమున నాంధ్రభాషయందు
రెవ్వరేమన్న నండ్రు నా కేమి కొఱత
నా కవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష."

— పద్యములో "నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" యని తనకుఁ కర్ణాటభాషయందుఁ గల ప్రేమను సూచించియున్నందునను.-

ఆభీమఖండములోనే.-

"కనకక్ష్మాధరధీరు వారిధితటీకాల్పట్టణాధీశ్వరుఁ
ఘనునిం బద్మపురాణసంగ్రహకళాకావ్యప్రబంధాధిపుఁ
వినమజ్జ్యాంతరసార్వభౌము: గవితావిద్యాధరుం గొల్తు నా
యనుఁగుందాతఁ బ్రదాత శ్రీకమలనాభామాత్య చూడామణిన్."

—పద్యమునందు శ్రీనాథునిపితామహుడును బద్మపురాణగ్రంథ నిర్మాణాలంకర్మీణుఁడును కవితావిద్యాధురంధరుండును నగుకమలనాభామాత్యగ్రామణి పశ్చిమసముద్రతీరమునఁ గర్ణాటదేశములోఁ జేరిన కాల్పట్టమునకుఁ బ్రభువుగా నున్నట్లు చెప్పియున్నందునను.

శ్రీనాథుని వీధినాటకములో-

"కుళ్ళాయుంచితిఁ గోక సుట్టితి మహాకూర్పాసముం దొడ్గితిఁ
వెల్లుల్లిఁ దిలపిష్టముఁ బిసికితిఁ విశ్వస్త వడ్డింపఁగాఁ
జల్లాయంబలి త్రావితిఁ రుచులు దోసంబంచుఁ బోనాడితిఁ
దల్లీ! కన్నడరాజ్యలక్ష్మి! దయ లేదా నేను శ్రీనాథుఁడన్."

— పద్యమునఁ "దల్లీ! " యని కర్ణాటదేశమును సంబోధించినందునను ఈతని కవిత్వమునం బ్రాయికముగాఁ గన్నడపదములు గనఁబడుచున్నందునను -

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్ణాటదేశమనుట సమంజస మనియు నీతఁడు కర్ణాటదేశమున జన్మించినను శైశవముననే యాతని తలిదండ్రు లుద్యోగవశముననో మఱియు నేకారణముననో కొండవీటిసీమకు వచ్చి యుందురనియు నింటిలోఁ దలిదండ్రులతో మిశ్రకర్ణాటము మాట్లాడుచున్నను బాల్యమునుండి తెలుఁగుదేశములోఁ దెలుఁగువారితోఁ గలసిమెలసి యున్నందునఁ దెలుఁగువానివలెఁ దోఁచుచున్నాఁ డనియుఁ బల్నాటివీరచరిత్రపీఠికాకారులవాదము.

ఈ వాదమునకుఁ బ్రతికోరు ననుసరించి యాంధ్రులచరిత్ర మూఁడవభాగములో "కర్ణాటకటకపద్మవనహేళి" అను విశేషణము కర్ణాటదేశాధిశుని (దేవరాయల) నిండోలగంబునఁ బాండిత్యశౌండీర్యంబున నుద్దండుఁ డగుడిండిమభట్టారకు నోడించి ప్రభుపండితసమ్మానపూర్వకంబుగఁ గవిసార్వభౌమబిరుదమున నలరారుటయ కాక యక్కవిసూర్యుఁడు కర్ణాటరాజధాని (యందలి విబుధరాజి) యనుకమలవనమునకు సూర్యుఁడై యుండెనను నభిప్రాయమునఁ దనకుఁ గూర్చుకొనియెఁ గాని కర్ణాటదేశాభిమానమునం గాదనియు,

"నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" అనుపద్యము రాజమహేంద్రవరాధీశుమంత్రి బెండపూడియన్నయామాత్యునకుఁ గృతి యిచ్చిన భీముఖండములోనిదిగాన కోమటి వేమభూపాలుమరణానంతరము కొండవీటిరాజ్యము కర్ణాటాధీనము గాఁగా శ్రీనాథుఁ డన్నామాత్యుబాంధవ్యమును బట్టి రాజమహేంద్రవరమున కేతెంచి తద్రాజాస్థానకవీశ్వరుఁడుగ నున్న కాలమగుటచేఁ గాకతీయరాజ్య మంతరించినపిదప నాంధ్రదేశమున దక్షిణభాగము (పాకనాటిసీమవఱకుఁ గలదేశము) కర్ణాటరాజ్య మనఁ బరఁగుచున్నందున నచ్చటివాఁడగు శ్రీనాథుని గుఱించి రాజమహేంద్రవరపుంగవులు కొంద ఱీతని కవిత్వము సంస్కృతమనియుఁ గొందఱు కన్నడమనియు వంకలుపెట్ట "నెవ్వరేమన్న నండ్రు నాకేమికొఱఁత, నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" యని యుత్తరము చెప్పియుండు ననియు, "తల్లీ! కన్నడ రాజ్యలక్ష్మి!" యనుకర్ణాటదేశ మాతృసంబోధనము తన కాశ్రయులగు కొండవీటిరెడ్లు, రాజమహేంద్రవరపురెడ్లు, తెలుఁగురాయఁడు, మైలారిరెడ్డి మున్నగువారు స్వర్గస్థులయినపిదకు వార్ధక్యములోఁ గన్నడరాజ్యమున కేగినపు డాకాలస్థితినిబట్టి వారు తన్నాదరింపకుండఁగ "తల్లీ! దయలేదా? నేను డిండిమభట్టారకు నోడించిన శ్రీనాథుఁడ" నని తన్నెఱుకపఱుచుకొని యుండచ్చుననియు,

"కాల్పట్టణాధీశ్వరున్" అనుచో నాకాల్పట్టణము కర్ణాటరాజ్యములోని దైనట్లు నిదర్శనములు లేనందున నాయుక్తి విశ్వాసపాత్రము గాదనియు నిట్లు పైకారణముల ఖండించి శ్రీనాథుఁడు పాకనాఁడు జన్మస్థానముగాఁ గలయాంధ్రుఁడని చెప్పఁబడియున్నది.

ఈయుభయవాదహేతువులందును బలవత్తరమగువినిగమనము గనఁబడక పోయినను మఱికొన్ని కారణములవలనను జనశ్రుతివలనను నాంధ్రచరిత్రకారుల యభిప్రాయమే సమంజస మని తోఁచుచున్నది.

ఇద్దాని కుపబలముగా శ్రీనాథుని బంధువు లందఱు నాంధ్రదేశములోని యాంధ్రులుగనే యున్నారు. కాని కర్ణాటకుఁ డొక్కరుఁడైన నున్నట్లు తెలియఁబడదు.

నాచికేతోపాఖ్యానమును రచించి యుదయగిరిదుర్గాధీశుఁడగు చిట్టి గంగామాత్యునకుఁ గృతియిచ్చిన దగ్గుపల్లి దుగ్గయామాత్యుఁడు శ్రీనాథునిభార్యకుఁ దోఁబుట్టువు. శ్రీనాథునకు శిష్యుఁడు. ఈ గ్రంథమును ఓరియంటల్ లైబ్రరిలో నేఁ జదివియున్నాఁడను. ప్రౌఢముగా రసవంతముగానే యున్నది.

రాజమహేంద్రవరాధిపతి యగువీరభద్రభూపాలునిమంత్రి బెండపూడి యన్నామాత్యుఁడు.—

"వినిపించినాఁడవు. వేమభూపాలున, కఖిలపురాణవిద్యాగమములు

....

పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు

కమలనాభునిమనుమఁడ వమలమతివి

నాకుఁ గృపసేయు మొకప్రబంధంబు నీవు
కలితగుణధన్య శ్రీనాథకవివరేణ్య."

అని పలికె నని భీమఖండమున శ్రీనాథుఁడే వచించియున్నాఁడు. ఇందు "కమలనాభునిమనుమఁడ" వనియుఁ బేర్కొనినందున శ్రీనాథుఁడే కాక యితనితాత యగుకమలనాభుఁడు గూడ నన్నయమంత్రికిఁ జుట్టమని తేటపడుచున్నది.

మఱియు నాంధ్రభాగవతము రచించి శ్రీరాముని కర్పణముసేసిన భాగవతోత్తముఁడగు బమ్మెర పోతరాజునకును శ్రీనాథునకును సంబంధించిన శిష్టపరంపరాగతము లగుగాథలను బట్టి చూడఁ గొన్నిగాథలు సత్యాసత్యములుగ నున్నను వేంకటగిరివంశావళివలన సర్వజ్ఞ సింగమనాయనికాలములో నీకవులు సమకాలికులుగ నున్నట్లు తెలియుచున్నందునఁ గింవదంతి కనుకూలముగ నుభయులు బావమఱఁదులు నై యుండ వచ్చును గదా!

ఇఁకఁ గవిత్వములోఁ గన్నడపదములు ప్రాయికములుగాఁ గనఁబడుచున్న వనుటకుఁ దిక్కన సోమన మున్నగువారి కవిత్వమునఁ గూడఁ గలవు. కావున వారిం గర్ణాటులని యనఁదగదు గదా! ఒక వేళ శ్రీనాథుఁడు కర్ణాటదేశీయుఁడై యా దేశభాషయందుఁ బ్రేమగలిగినవాఁడైన నెన్నియో కర్ణాటగ్రంథముల రచింపకుండునా! ఏదీ యొక పద్యమయినం గానరాదే?

ఇంతియకాక యీతనితాత కమలనాభుఁడు పద్మపురాణముఁ దెనిగించె ననుటవలన నీతనివంశ మాంధ్రవంశమనియు నితనిదేశభాష లాంధ్రదేశభాషలనియును దృఢపడుచున్నవి. తద్‌జ్ఞులు ప్రమాణము. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రకర్ణాటులలో నెవ్వం డైనను గవితామాధురికి లోపము గల్గదు గదా!

శ్రీనాథుఁడు పాకనాటి నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, భారద్వాజసగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, కమలనాభునిపౌత్రుఁడు, మారనకు భీమమకుఁ బుత్రుఁడు. ఈ విషయము హరవిలాసము పీఠికలోని "కమలనాభునిపౌత్రు" అను 8 వ పద్యమువలన స్పష్టము.

ఇక్కవిసార్వభౌమునివలననే కొండవీటిరెడ్లు, రాజమహేంద్రవరపురెడ్లు వన్నె కెక్కిరి. ఈ కవీంద్రుఁడు జీవించి యుండుకాలముం . .. గుఱించి విచారణీయాంశము లనేకము లున్నను విస్తరభీతీచే సంగ్రహముగ వివరించెద.

శ్రీనాథుఁడు శ్రీ శ. 1397 సం. మొ. 1422 సం. వఱకు రాజ్యము చేసిన ఫిరోజిషా కాలమునను 1382 సం. మొ. 1399 సం. వఱకు రాజ్యమొనర్చిన కుమారిగిరి వసంతభూపాలు కాలమునను, 1379 సం. మొ. 1401 సం. వఱకు కర్ణాటసింహాసనాధిష్ఠితుఁడైన హరిహరరాయల కాలమునను, 1422 సం. మొ. 1435 సం. వఱకు కల్బరిగ రాజ్యమును బాలించిన యహమ్మదుషా కాలమునను,

అల్లాడభూపతి పుత్త్రులును, 1426 సం. మొ. 1450 సం. వఱకు రాజ్యముఁ బాలించిన వేమారెడ్డి - వీరభద్రారెడ్లకాలమున నున్న ట్లీకవిగ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది. ఈవీరభద్రారెడ్డియు వేమారెడ్డియు మరణించిన పిదపఁ గొంతకాలమునకుఁ గృష్ణాతీరములోని బొడ్డుపల్లె యనునొక గ్రామమును గుత్తచేసి నదీప్రవాహమునఁ బైరుగొట్టుకొనిపోఁగా రాజునకు గుత్తధనముఁ జెల్లింపలేక వారిచేఁ బలుబాధల నొంది యవసానకాలమున మిక్కిలి బీదతన మనుభవించెనని మెకన్జీదొర యుదాహరించిన స్థానికచరిత్రలోని శ్రీనాథకృతము లగు నీరెండు పద్యములవలనఁ దెల్లమగుచున్నది.

సీ. "కవిరాజుకంఠంబుఁ గౌఁగిలించెను గదా పురవీథి నెదురెండఁ బొగడదండ
సార్వభౌమునిభుజాస్తంభ మెక్కెను గదా నగరివాకిటనుండు నల్లగుండు
ఆంధ్రనైషధకర్తయంఘ్రియుగ్మమ్మునఁ దగిలి యుండెను గదా నిగళయుగము
వీరభద్రారెడ్డివిద్వాంసుముంజేత వియ్యమందెను గదా వెదురుగొడియ

తే. కృష్ణవేణమ్మ కొనిపోయె నింతఫలము, బిల బిలాక్షులు దినిపోయెఁ దిలలు పెసలు
బొడ్డుపల్లెను గొడ్డేరి మోసపోతి, నెట్లు చెల్లింతు టంకంబు లేడునూర్లు.

సీ. కాశికావిశ్వేశుఁ గలిసె వీరారెడ్డి రత్నాంబరంబు లేరాయఁ డిచ్చుఁ
గైలాసగిరిఁ బండె మైలారువిభుఁ డేగి దినవెచ్చ మేరాజు తీర్పఁగలఁడు
రంభఁ గూడెఁ దెనుంగురాయరాహుత్తుండు కస్తురి కేరాజుఁ బ్రస్తుతింతు
స్వర్గస్థుఁ డయ్యె విస్సనమంత్రి మఱి హేమపాత్రాన్న మెవ్వనిపంక్తిఁ గలదు

తే. భాస్కరుఁడు మున్నె దేవునిపాలి కరిగెఁ, గలియుగంబున నిఁకనుండఁ గష్టమనుచు
దివిజకవివరుగుండియల్ దిగ్గురనఁగ, నరుగుచున్నాఁడు శ్రీనాథుఁ డమరపురికి.

పైకారణములఁబట్టి శ్రీనాథుఁడు క్రీ. శ. 1384 సం. ప్రాంతమున జన్మించి 1455 సం ప్రాంతమువఱకు 70 సంవత్సరములు జీవించియుండవచ్చునని యూహింపవలసియున్నది.

మహారాజాస్థానముల గవిసార్వభౌముఁడై మహాభోగముల ననుభవించినవాఁడయ్యును నవసానదశయందు బలుకష్టములపా లగుట యౌవనదశలో శృంగారనాయకుఁ డయి స్త్రీలోలుడై విశృంఖలప్రవృత్తిచే ధనమెల్ల వెచ్చవెట్టి దేహమును సైతము చెఱచుకొన్న పాపపుఫలముగాని యన్యముగాదని కొంద ఱందురు.

శ్రీనాథుఁడు లాక్షణికోత్తముఁ డగుమహాకవి. ఈకవిబ్రహ్మ కావ్యప్రపంచకల్పనాచాతుర్య మవాఙ్మానసగోచరము. వర్ణనాసందర్భముల నర్థగంభీరము లగుమృదుపదముల బొందుపఱచి రసమును విడనాడక మనోహరంబుగఁ గవనమల్లు ననల్పకౌశల మీతని కలవడినట్లు మఱియొక్కకవి కలవడలేదు. "కాశీఖండ మయఃపిండం నైషధం విద్వ దౌషధమ్' అని కొనియాడఁబడు నీ రెండుగ్రంథముల భాషాంతరీకరణములవలననే యీ కవిపాండిత్య మనర్గళ మని తెల్లము గాఁగలదు. ఈతనికవిత్వము మొత్తముమీఁద

సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై మనోహరమైయుండును. లోకములో నాంధ్రభాషాసాహితిఁ బడయఁగోరు విద్యార్థులు శ్రీనాథుని గ్రంథములఁ జక్కఁగఁ జదివిన మఱియొక గ్రంథముఁ జదువవలసిన పనియుండదనియే నానమ్మకము.

ఇతడు మహాకవియై యుండియుఁ బారలౌకికచింతమై భగవంతున కొక కృతియైన నీక తనగ్రంథములన్నియు నర్థలోభమున మనుజుల కిచ్చుట చూడ నెంతయు విచిత్రముగ నున్నది.

ఈయన పండితారాధ్యచరిత్ర, మరుత్తరాడ్చరిత్ర, శాలివాహన సప్తశతి, శృంగారనైషధము, భీమఖండము, కాశీఖండము, హరవిలాసము, నంధనందనశతకము - అనుగ్రంథముల రచించి జగద్విఖ్యాతిఁ బడసెను. పల్నాటివీరచరిత్రమునుగూడ రచించినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. కాని ప్రాసము లేనియట్టి తక్కిరిబిక్కిరి ద్విపదకవిత్వ మల్లియుండునా యని సంశయము ఉండిన నుండుగాక వీథినాటకము గూడ నీకక్ష్యలోనిదే.

ఈగ్రంథములలో బండితారాధ్యచరిత్రమును వేమారెడ్డిసేనానాయకుఁడగు మామిడి ప్రెగడయ్యకును, నైషధము నాతనితమ్ముఁడగు సింగనమంత్రికిని, భీమేశ్వరఖండమును వీరభద్రారెడ్డి మంత్రియగు బెండపూడి యన్నయ్యకును, కాశీఖండమును వీరభద్రారెడ్డికి నంకితము చేసెను ఈ గ్రంథముల పౌర్వాపర్యములను విచారింప కాశీఖండములోని

'చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతకూఁకటినాఁడు రచియించితిని మరుద్రాట్చరిత్ర'

అను పద్యమువలనను, శృంగారనైషధములోని---

"క. జగము నుతింపఁగఁ జెప్పితి, ప్రెగడయ్యకు, నాయనుంగుఁ బెద్దనకుఁ, గృతుల్

నిగమార్థసారసంగ్రహ, మగు నా యారాధ్యచరిత మాదిగఁ బెక్కుల్."

అను పద్యమువలనను. జిన్ననాఁటినుండి మహాకవియై 18 సం. వయస్సున మరుత్తరాట్చరిత్రయు, 20 సం. న శాలివాహనసప్తశతియు, 21 సం. న పండితారాధ్యచరిత్రయు, 30-31 సం.ల శృంగారనైషధమును, 40 సం. న భీమఖండమును, 44 సం. న కాశికాఖండమును రచించియుండునని తోఁచుచున్నది.

హరవిలాసము.

ఇది 7 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. పైగ్రంథములలో నెయ్యెడ నిది పేర్కొనబడనందున గాశికాఖండమునకు బిదప రచించె ననవలసియున్నది. అన్ని గ్రంథములకన్న స్వాభావికమగుకవితాశైలియు నీవిషయమునే బలపఱుచుచున్నది. ఇయ్యది క్రీ. శ. 1370 సం. మొ 1391 సం. వఱకుఁ గొండవీటిసీమఁ బాలించిన వేమారెడ్డి కాలములో బాలుఁడై వేమారెడ్డిపుత్రుం డనపోతరెడ్డి సేనాధిపతియై యుద్ధములో మడియుటచే

నాతనియనంతరముననే రాజ్యమునకు వచ్చిన కొమరగిరి భూపాలుని సుగంధద్రవ్యభాండాగారాధ్యక్షుఁడైన యవచి తిప్పసెట్టి కంకిత మీఁబడినది. హరవిలాసములో నీతడు 'మంటి బహువత్సరంబులు' అని చెప్పుకొనుటచేఁ గృతినందునాఁటికి 65 సం. వయసువాఁడైయుం డును. ఇతనికి బాల్యసఖుఁడగు శ్రీనాథుఁడును 50 సం. వయసువాఁడై యుండును.

తిప్పసెట్టి వైశ్యుఁడు (బేరిసెట్టి) తండ్రి దేవయసెట్టి. తల్లి మాచమ్మ. జామిసెట్టి, తిరుమలనాథసెట్టియుఁ దమ్ములు. భార్య అన్నమ్మ, మాచన, విశ్వనాథుఁడు, చినమల్లన కుమారులు. ఇతనికిఁ ద్రిపురారియను సంస్కృతనామము గలదు. ఈతనివంశచరిత్రమంతయు హరవిలాసపీఠికవలనం దేటపడుచున్నది.

ఈ కావ్యమునందు 1,2 ఆశ్వాసముల సిరియాళచరిత్రమును, 3, 4 ఆ గౌరీకల్యాణమును, 5-వ ఆ. పార్వతీపరమేశ్వరులదారుకావిహారంబును, 6-వ ఆ. హాలాహలభక్షణంబును, 7-వ ఆ. కిరాతార్జునీయమును వర్ణింబడినవి. 5-వ యాశ్వాసముతుదిఁ గొన్నిపద్యము లశ్లీలములుగ నుండుటచే విడువంబడినవి. పూర్వకవిసంప్రదాయానుసారముగ నితరగ్రంథముల నుభయభాషాకవిస్తుతి చేయఁబడియున్నను నిందు కవిస్తుతి కాని కుకువినింద గాని చేయఁబడమికి కారణము దెలియదు. ఇయ్యది నైషధాదులవలె సంస్కృతపదప్రచురము గాక సమసంస్కృతాంధ్రపదవిలసితమై రసభావాలంకృతంబై యలరారుచున్నది. నైషధకాశీఖండములవలె సంపూర్ణసంస్కృతగ్రంథభాషాంతరీకరణము గాదుకాని యిందలిగౌరీకల్యాణము కాళిదాసకుమారసంభవమున కాంధ్రీకరణముగానే యున్నది స్థాలీపులాకన్యాయంబుగ నుదాహరించెద.

శ్లో."కా మేకపత్నీవ్రతదుఃఖశీలాం లోలం మనశ్చారుతయా ప్రవిష్టామ్,
నితంబినీ మిచ్ఛపి ముక్తలజ్జాం కంఠేస్వయంగ్రాహవిషక్తబాహుం. కుమా. సర్గ 3 శ్లో.7.

తే. ఏకభర్తృవ్రతస్థయై యేలతాంగి, నీకుఁ జేయాడుధర్మంబు నిలువరించె
నది వినిర్ముక్తలజ్జయై యమరరాజుఁ, జేయుఁ గాత స్వయంగ్రహాశ్లేషణంబ. హర. ఆ-3. ప-45.

శ్లో. కయాఽపి కామిన్ సురతాపరాధా త్పాదానతః కోపనయాఽవధూతః,
తస్యాం కరిష్యామి దృఢానుతాపం ప్రవాళశయ్యాశరణం శరీరం. కుమా. సర్గ-3. శ్లో-8

ఆ. ప్రణయకోపప్రశాంతికై పాదపతితు, నిన్ను నేపువుఁబోఁడి మన్నింపదయ్యె
నాలతాంగిఁ బ్రవాళశయ్యాశరణ్య, దేహఁ గావింతు విడువు సందేహ మింద్ర. హర. ఆ-3. ప-46

శ్లో. స్థితాః క్షణం పక్ష్మసు తాడితాధరాః పయోధరోత్సేధనిపాతచూర్ణితాః,
వలీషు తస్యాః స్ఖలితాః ప్రపేదిరే చిరేణ నాభిం ప్రథమోదబిందవః. - కుమార. సర్గ-5. శ్లో.21,

వ.వర్షాకాలంబునఁ బక్ష్మపాళీక్షణస్థితంబులును దాడితాధరంబులును బయోధరోత్సేధనిపాతచూర్ణితంబులును, ద్రివళీక్షణస్ఖలితంబులును, నాభిగహ్వరప్రవిష్టంబులునగు జలధరజలబిందుధారలం దోఁగియు.- హర. ఆ-4 ప-14

శ్లో. దివం యది ప్రార్థయసే వృథా శ్రమః పితుః ప్రదేశాస్తవ దేవభూమయః,
అథోపయంతార మలం సమాధినా న రత్న మన్విష్యతి మృగ్యతే హి తత్ - కుమార. సర్గ. 3. శ్లో. 45.

వ. దేవలోకనివాసంబున కాసపడెదేని నది వృథాశ్రమంబు. నీ పుట్టినిల్లు దేవభూమియకదా? తగినవరునిం గామించి సమాధి వహించితి వేని నదియు నీకుం దగదు రత్నం బొరునిచే నన్వేషింపఁబడుఁగాని యొరు నన్వేషించునే? - హర. ఆ-5. ప.25.

ఇట్లే దారుకావనవిహారము, హాలాహలభక్షణము, కిరాతార్జునీయము ప్రాయికముగా భారవికృతినుండియుఁ దక్కినకథలు పురాణములనుండియు గ్రహింపఁబడినవి. అచ్చటచ్చట నౌచితికిఁ దగినట్లు చంకదుడ్డును శరణార్థి, (ఆ-6. ప-1) మున్నగులోకోక్తుల నిమిడ్చి యున్నాఁడు. చాగు, ఉక్కివడి, గగ్గోడువడు, చాయగోసులు, కుండవర్ధనములు, తోరహత్తము, గజ్జులాఁడు మున్నగు క్రొత్త పదములఁ బెక్కింటిఁ బ్రయోగించి యున్నాడు. 'వాగ్వివాదము. (ఆ. 4.ప 70.) అంతర్వాణీసంస్తూయమాన, (పీఠిక. ప. 34)'యనుప్రామాదిక ప్రయోగములు గనఁబడుచున్నవి. 6-వ యాశ్వాసము 5,6 పద్యము లేకార్థబోధకములై పునరుక్తములుగ నున్నవి.

ఇ ట్లేదోషములున్నను నల్పజ్ఞు లగులేఖకులవియై యుండును గాని సకలశాస్త్రపారంగతుఁడును మహాకవిసార్వభౌముఁ డగు శ్రీనాథునివై యుండవు. ఇట్టి జగత్ప్రసిద్ధంబగు ప్రౌఢపండితకవికవితామతల్లిం గుఱించి శాఖాచంక్రమణ మనవసరంబ కాఁ దలంచి యింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

శ్రీమాౕ, ఉత్పల వేంకటనరసింహాచార్యః.

హరవిలాసము
పీఠిక

శ్రీమహిళాపయోధరహరిన్మణిహారము, హస్తి భూధర
స్వామి, పయోజసంభవుని జన్నముఁ గాచిన వేల్పు, దేవతా
గ్రామణి, కంచి శ్రీ వరదరాజు మనోహర పుణ్యకోటి వీ
థీమణిమండితుం డవచి దేవయ తిప్పఁ గృతార్థుఁ జేయుతన్.

ఉ. మావిడి మోక క్రింద నిగమత్రయయార్థసమృద్ధిఁ పార్వతీ
దేవి కుచంబులన్ బదను దీర్పని కస్తురిముద్రగా జగ
జ్జీవనకారణం బయిన శ్రీనిధి కంచిపురీశ్వరుండు మా
దేవయసెట్టి నందనుని దిప్పఁ గృతార్థుని జేయుఁ గావుతన్.

సీ. ఏదేవి తుఱుముపై నేఁడుకాలము దాఁకఁ
గసుగందకుండుఁ జెంగలువ దండ;
యేదేవి సేవింతు రేకామ్రనాథుండుఁ
గరి గిరీశ్వరుఁడుఁ గింకరులు వోలె;
నే దేవి మణి దివ్యపాదుకాయుగళంబుఁ
బాతాళపతి మోచుఁ బడగ లందు;
నే దేవిఁ గొల్చి మత్స్యేంద్రనాథాదులు
యోగసంసిద్ధికి నొడయు లైరి;

తే. యమ్మహాదేవి కామాక్షి యఖిలవంద్య,
దేవతాదిమశక్తి సందీప్తమూర్తి
యవచి దేవయ త్రిపురారి కర్థి నొసఁగు
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు.

క. వాణికిఁ, జరణానత గీ
ర్వాణికి, నేణాంకశకలరత్నశలాకా
వేణికిఁ, బుస్తకవీణా
పాణికి, సద్భక్తితో నుపాస్తి యొనర్తున్.

సీ. కలితశుండాదండగండూషితోన్ముక్త
సప్తసాగరమహాజలభరములు
వప్రక్రియాకేళి వశవిశీర్ణసువర్ణ

మేదినీధరరత్నమేఖలములు
పక్వజంబూఫలప్రకటసంభావనా
చుంబితభూభృత్కదంబకములు
వికటకండూలగండకదేహమండలి
ఘట్టితబ్రహ్మాండకర్పరములు

తే. శాంభవీశంభులోచనోత్సవకరములు
వాసవాద్యమృతాశనవందితములు
విఘ్నరాజ మదోల్లాసవిభ్రమములు
మించి విఘ్నోపశాంతిఁ గావించుఁ గాత. 5

సీ. వేదండవదనశుండాదండగండూష
కాండసిక్తాప్సరోమండలములు
గంధర్వకన్యకాకనకసౌగంధిక
మాలికాలగ్నషాణ్మాతురములు
నందీశ్వరక్షిప్తనారంగఫలపాక
తరళవిద్యాధరీస్తనభరములు
గరుడలీలావతీకస్తూరికాపంక
పిహితనిశ్శేషాంగభృంగిరిటులు

తే. వీరభద్రవికీర్ణకర్పూరచూర్ణ
ధవళితాకాశచరవనితాముఖములు
శాంభవీశంభుమధుకేళిసంభ్రమములు
పొదలి వాసించుఁ గాత నా హృదయవీథి. 6

వ. అని ప్రార్థించి త్రిపురాంతకదేవదివ్యశ్రీపాదపద్మారాధకుండును, బరమసాధకుండును, గమలభవోరుప్రదేశసంభవవిమలవంశావతారుండును, ధర్మద్రావిడబిరుదాధారుండును, సుజనవిధేయుండును, గర్పూరవసంతరాయండును, గీర్తివనితావల్లభుండును, బ్రతిదినసమారాధితపరమేశ్వరుండును, మాణిక్యసింహాసనాధీశ్వరుండును, నంగీకృతభూసురాశీర్వాదుండును, దానధర్మపరాయణుండును, నిమ్మడి గరుడనారాయణుండును, నిజకీర్తిశాసనస్తంభాయమానదిగంతదంతావళదంతుండును, నుభయద్రావిళుండును, గిష్కింధాచలక్రీడావినోదుండును, వశీకృతనిఖిలభూభుజుండును, సతతత్యాగధ్వజుండును, వినిర్మలకులశీలుండును, బాండ్యరాయకందుకక్రీడావిలోలుండును, గవిజనస్తోత్రపాత్రుండును, గౌండిన్యగోత్రపవిత్రుండును, జతుష్షష్టివిద్యాజన్మభూమియు, నయోధ్యానగరస్వామియో యనఁ బరఁగి జంబూద్వీపభూభువనమండలీమకుటమండనాయమానం బగు కొండవీడుపురంబు

రాజధానిగాఁ గీర్తిలతాధిష్ఠితాష్టాదశద్వీపాంతరాళుండగు కొమరగిరి
వసంతనృపాలువలన నాందోళికాచ్ఛత్రచామరతురంగాది రాజచిహ్నములు వడసి
యమ్మహారాజునకుం బ్రతివత్సరంబును సంవత్సరోత్సవంబునకుం దగిన
కస్తూరీకుంకుమఘనసారసంకుమదహిమాంబుకాలాగురుగంధసారప్రభృతి
సుగంధద్రవ్యంబు లొడఁగూర్చియుఁ, జీని సింహళ తవాయి హురుముంజి జోణంగి
ప్రభృతి నానాద్వీపనగరాకరంబులగు ధనకనకవస్తువాహనమాణిక్యగాణిక్యంబులు
తెప్పించియుఁ, గవి గమకి వాది వాంశిక వైతాళికాదులగు నర్థిజనంబులకు నర్థంబులు
గుప్పించియు, ధీరుండును నుదారుండును గంభీరుండును సదాచారుండును నన
విఖ్యాతి గాంచిన యవచి తిప్పప్రభుం డొక్కనాఁ డాస్థానమండపంబున
సుఖోపవిష్టుండై. 7

సీ. కమలనాభుని పౌత్త్రుఁ, గవితామహారాజ్య
భద్రాసనారూఢుఁ, బరమపుణ్యుఁ,
బాత్త్రు, నాపస్తంబసూత్త్రు, భారద్వాజ
గోత్త్రు, సజ్జనమిత్త్రుఁ, గులపవిత్త్రు,
భీమాంబికామారనామాత్యనందను,
నఖిలపురాణవిద్యాప్రవీణు
నధ్వర్యు, వేదశాఖాధీతినిష్ణాతు,
నంధ్రభాషానైషధాబ్జభవుని,

తే. నుభయభాషాకవిత్వప్రయోగకుశలు,
బాలసఖు గారవించి, తాత్పర్య మొప్ప
నవచి త్రిపురాంతకుం డలకాధిరాజు
హితమతోక్తులు వెలయంగ నిట్టు లనియె. 8

క. కంటిని విశుద్ధసంతతి,
వింటిఁ బురాణములు పెక్కు, విశ్వము వొగడన్,
మంటి బహువత్సరంబులు,
గొంటి యశోధనము సుకవికోటులచేతన్. 9

సీ. కట్టించె నొకతాత కంచిహర్మ్యంబులు
హరిణాంకమౌళి కేకామ్రపతికి
బాలార్క మనియెడి పద్మరాగముఁ దాచె
నొకతాత కంచి నాయకుని నాభి
నొకతాత కట్టించె యోజనత్రయదీర్ఘ
తరతటాకాంబోధి తిరువళూరఁ
గావేరిఁ గట్టించెఁ గార్పాసరాసుల
నుబ్బి చోడఁడు మెచ్చ నొక్క తాత

తే. ప్రతిదినమ్మును గపురదీపములు వేయు
వ్రతముగా నొక్క తాత యీశ్వరున కొసఁగె
నిఖిలలోకప్రసిద్ధవాణిజ్యవంశ
ధరులు మా తాత లుభయగోత్రములయందు. 10

తే. శైవవైష్ణవసమయదీక్షావిశేష
ధన్యమానసు లుభయగోత్రములవారు
నాయభీష్టం బొకఁడు పిన్ననాఁట నుండి
పరమమాహేశ్వరాచారభక్తిపరత. 11

తే. ఆగమజ్ఞాననిధివి, తత్త్వార్థఖనివి,
బహుపురాణజ్ఞుఁడవు, శుభభవ్యమతివి,
బాలసఖుఁడవు, శైవప్రబంధ మొకటి
యవధరింపుము నాపేర నంకితముగ. 12

వ. అనిన నేనును శుభముహూర్తమున నిజాంతరంగ మంగళాయత నాధిష్ఠిత కుమారాచల త్రిపురాంతకుం డవచి త్రిపురాంతకుండు కృతిస్వామిగా హరవిలాసం బను ప్రబంధంబు సెప్పం దొడంగి యమ్మహాప్రబంధముఖతిలకాయమానంబగు తదీయవంశం బభివర్ణించెద.

కృతిపతి వంశాభివర్ణనము

సీ. ముయ్యేడు వాసరంబు లకాలవర్షంబు
జడిపట్టి కురియఁ బర్జన్యుఁ బనిచి
తా నొక్కరుఁడు దక్కఁ దక్కొక్క శివయోగి
యూర లేకుండంగ మేర వెట్టి
కడవంగఁ బెట్టిన కొడుకు మాంసముతోడి
భోజనంబునకు విభూతి యొసఁగి
పుత్త్రుఁ బాకముఁ జేసి బోనము వెట్టినఁ
గుడువంగ నొల్లక పెడము వెట్టి

తే. వీరమాహేశ్వరాచారవీథియందు
నిజము గనిపించె నెవ్వాని నీలగళుఁడు
వాఁడు పాత్రుండు కాఁడె కైవారమునకు
దురితదూరుండు శ్రీ చిరుతొండనంబి. 14

సీ. అర్ధరాత్రంబున నల్లాడనాథుండు
దానె యెవ్వనికిఁ గైదండ యిచ్చెఁ

బదకంపుఁబచ్చను బై వేయవచ్చిన
దనుజారి నిల్పె నెవ్వని నిజంబు
అలిగి పోయిన వేంకటాచలంబున కేఁగి
కొనివచ్చె నెవ్వనిఁ గుధరధరుఁడు,
వైకుంఠనాథుఁ డెవ్వని సేవకును మెచ్చి
యాత్మసత్కారకల్యాణ మొసఁగె

తే. నతఁడు భాగవతోత్తముఁ, డతఁడు శుద్ధుఁ,
డతఁడు వైరాగ్యసంపన్నుఁ, డతఁడు ఘనుఁడు
పరమవైష్ణవసభ నుతింపంగఁ దగఁడె
కాంచినగరి కుటుంబి శ్రీ కంచినంబి.

వ. అందు. 16

తే. సింహవిక్రమపట్టణశ్రేష్ఠుఁడైన
సెట్టి జగజెట్టి పావాణిసెట్టివిభుఁడు
ఘనుఁడు నగరీశచంద్రశేఖరపదాబ్జ
వందనానందితాత్ముండు వంశకరుఁడు. 17

క. శ్రీపర్వతసోపాన
స్థాపకుఁడగు రెడ్డి వేమజగతీపతికిన్
బ్రాపైన యవచిదేవయ
యా పావాణికి జనించె నభ్యుదయముతోన్. 18

ఉ. విశ్వజగత్ప్రసిద్ధుని, వివేకనిరంజనరామనాథ యో
గీశ్వరపాదసేవకు నహీనదయాగుణశాలి వీరమా
హేశ్వరచక్రవర్తిఁ దరుణేందుకళాధరభక్తిభావనా
శాశ్వతచిత్తు మా యవచి సత్కులు దేవయ నెన్న శక్యమే. 19

ఉ. ఆతతభక్తిసంపద నహర్నిశమున్ ఘృతఖండశర్కరా
పాతముతో నపూపములు పాయసమున్ గదళీఫలంబులున్
స్ఫీతము గాఁగ నన్నములు పెట్టును శంకరభక్తకోటి కా
సేతుహిమాచలం బవచిసెట్టికి నెవ్వరు సాటి యిమ్మహిన్. 20

వ. ఆ యవచిదేవయకు మాచాంబయందుఁ ద్రిపురారియు తిరుమలసెట్టినాథుండు
జామిసెట్టియు నను మువ్వురు తనయులు పుట్టి రందు. 21

మ. ఖుసి మీఱన్ సురధాణి నిండుకొలువై కూర్చున్నచో నీకరా
భ్యసనప్రౌఢి నుతించురా యవచితిప్పా! చంద్రసారంగనా

భిసముద్వాదితతాళవృంతపవనప్రేంఖోల్లనప్రక్రియా
వసరోదంచితసారసౌరభరసవ్యాలోలరోలంబముల్. 22

చ. హరిహరరాయ ఫేరోజసహా సురధాణ గజాధిపాదిభూ
వరులు నిజప్రభావ మభివర్ణన సేయఁ గుమారగి ర్యధీ
శ్వరుని వసంతవైభవము సర్వము నొక్కఁడ నిర్వహించు మా
తిరుమలనాథ సెట్టికిని ధీగుణభట్టికి నెవ్వఁ డీడగున్. 23

శా. చామున్, వైశ్యకులాబ్ధిసోము, విలసత్సౌందర్యలీలాకళా
కామున్, దానకళాభిరాము, సుమనఃకల్హారవాటీసుధా
ధామున్, గోమలయామినీశ్వరకళోత్తంసప్రశంసారుచి
శ్రీమన్మానలశైవయోగి విహితక్షేమున్ నుతింపం దగున్. 24

సీ. పంజాబు కర్పూరపాదపంబులు దెచ్చి జలనోగి బంగారుమొలక దెచ్చి
సింహళంబున గంధసింధురంబులు దెచ్చి హురుముంజి బలుతేజి హరులు దెచ్చి
గోవసంశుద్ధసంకుమదద్రవము దెచ్చి యాపగ నాణిముత్యాలు దెచ్చి
చోటంగిఁ గస్తూరికాటంకములు దెచ్చి చీనిచీనాంబరశ్రేణి దెచ్చి

తే. జగదగోపాల రాయవేశ్యాభుజంగ, పల్లవాదిత్య భూదాన పరశురామ
కొమరగిరి రాజదేవేంద్రు కూర్మి హితుఁడు, జాణ జగజెట్టి దేవయ చామిశెట్టి. 25

తే. తమ్ము లిద్దఱుఁ దనయాజ్ఞ దల ధరించి, యన్నిదీవులఁ దెచ్చు లాబార్థకోటి
యర్థులకు నిచ్చి గీర్తి బేహార మాడు, నవచి త్రిపురాంతకుండు వంశాబ్ధివిధుఁడు.

మ. తరుణాచీనితవాయిగోవరమణాస్థానంబులం జందనా
గరుకర్పూరహిమాంబుకుంకుమరజఃకస్తూరికాద్రవ్యముల్
శరధిం గప్పలి జోగులన్ విరివిగా సామాన్లఁ దెప్పించు నే
ర్పరియౌ వైశ్యకులోత్తముం డవచితిప్పం డల్పుఁడే యిమ్మహిన్. 27

తే. పండువాఢిల్లిరాఢాదిపట్టణముల, యధిపతులు మౌళిఁ దాల్చురత్నాంకురంబు
లవచిత్రిపురాంతకానీతయానపాత్ర, సింహళద్వీపమండితక్షేత్రజములు. 28

ఉ. పిన్నటనాఁడు సత్కరుణఁ బిల్లలమఱ్ఱిమహాప్రధాని పె
ద్దన్నగురూత్తముండు తగనక్షరశిక్షయు దైవమార్గ సం
పన్నతయున్ వివేకపరిపాటియునుం గృపసేసె నర్థి నే
యన్నకు నట్టిసెట్టి త్రిపురాంతకునిం దగుఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 29

ఉ. ధీచతురు ల్సహోదరులు తిర్మలసెట్టియు జామిసెట్టియున్
మాచన విశ్వనాథచినమల్లకుమారులు వీర లాత్మజుల్
శ్రీచెలువంబుఁ గైకొనిన చేడియ యన్నమదేవి భార్యగా
గోచరమే నుతింప నయకోవిదునిం ద్రిపురాంతకాధిపుల్. 30

⟹ షష్ఠ్యంతములు ⟹

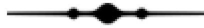
క. ఆపుణ్యశ్లోకునకు ను, మాపతిపాదారవిందమధుకరమునకున్
ద్వీపాంతరమండలికా, భూపాలకమాననీయపురుషార్థునకున్. 31

క. సంధాభార్గవునకుఁ గి, ష్కింధాచలపతికి దానకేళీభరధౌ
రంధర్యనియతమతికి యు, గంధరచాణక్యనీతిగతినిపుణునకున్. 32

క. మాచాంబానందనునకు, వాచాగోచరవివేక వైయాత్యునకున్
వాచాలవిబుధగంగా, వీచీగంభీరవాక్యవిన్యాసునకున్. 33

క. వాణిజ్యచణున కంత, ర్వాణీసంస్తూయమానభాసురమతికిన్
వాణీనఖముఖముఖరిత, వీణానిక్వాణనిభకవిత్వఫణితికిన్. 34

క. త్రిపురాంతకదేవమనో, విపులగృపావర్ధితాభివద్ధికిఁ బాండ్యా
ధిపసఖున కవచిదేవయ, త్రిపురాంతకునకు వితీర్ణదీక్షానిధికిన్. 35

ప్రథమాశ్వాసము.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాచెప్పం బూనిన హరవిలాసం బనుప్రబంధంబునకుఁ
బ్రథమవిలాసం బైనకృతినాయకునివాణిజ్యవంశంబునకుఁ గూటస్థుం డైన కిరాటకుల
శ్రేష్ఠుం డగుచిఱుతొండనంబిచరిత్రంబుఁ జెప్పెద నది యెట్టిదనిన. 1

కథాప్రారంభము.

తే. బదరికాశ్రమభూమిఁ దాత్పర్యనిష్ఠఁ
దపము సేయుచునుండె శాంతత వహించి
క్రోధసంవర్ధమానతపోధనుండు
ఘనుఁడు దూర్వాసుఁ డను మహామునివరుండు. 2

వ. ఒకనాఁ డమ్మునీంద్రుండు మధ్యాహ్నకాలంబునఁ గృతస్నానుండై పితృతర్పణంబుఁ
జేసి సంధ్యావందనం బొనర్చి వైశ్వదేవబలిహరణంబులు దీర్చి దేవతార్చనం బనుష్ఠించి
పర్ణశాలవాకిట హవిశ్శేషంబైన హవిష్యనీవారపాయసాన్నం బల్లనల్లన లేడిపిల్లలకు
మేఁపుచుండె నయ్యవసరంబున నంబరమార్గంబున దుంబురుండను ప్రమథుండు
దననితంబినియుం దానును విమానం బెక్కి హేమకూటంబున నుండి గోకర్ణవాసియగు
దృక్కర్ణభూషణు సేవింపం బోవువాఁ డయ్యాశ్రమంబునడుచక్కినుండి
యమ్మునీంద్రుండు హరిణవత్సంబులకుం జేయు వాత్సల్యంబునకు నద్భుతంపడి
యంగుళిస్ఫోటనంబు సేసె నచ్చిట్టమిడికి నాలేడిపిల్లలు బిట్టుబెదరి చెదరి చేయాక
పఱచిన నిది యేమి చప్పుడొకో యని గగనమార్గంబునకు దృష్టి పఱపి
యాదూర్వాసుండు. 3

శా. హుంకారం బొనరించి తుంబురునితో నోరీ దురాచార నా
జింక ల్బుక్తి గొనంగ నేమిటికిరా చేచిట్ట మ్రోయించి యా
తంకంబున్ ఘటియించి తిట్టియపరాథం బేను సైరింతునే
యింక న్మర్త్యుఁడవై జనింపు మహిలో నింకంగ నీగర్వమున్. 4

తే. అని శపించినఁ దుంబురుం డతిభయమున
డిగ్గనంగ విమానంబు డిగ్గ నుఱికి
యతనిపాదాబ్జములకు సాష్టాంగ మెఱఁగి
యెంతయును భక్తినమ్రుఁడై యిట్టు లనియె. 5

క. కరుణింపు శమాశ్రితభయ
హరణ సురాసురకిరీటహరిహయరత్న
స్ఫురణా మధుకరపరివృత
చరణా యత్యంతదాంతిశాంత్యాభరణా. 6
తే. హరిణవత్సంబులకు మీరు కరుణతోడఁ
బాయసాన్నంబు గుడిపింప భర్తఁ జూచి
సర్వభూతానుకంపకు సంతసిల్లి
చిట్ట మిడిచితి నిది నాకుఁ జెట్ట యయ్యె. 7

వ. నీవచనం బమోఘంబు గావున నాకు మర్త్యత్వం బవశ్యభోగ్యంబుగాఁ బురాకృతఫలం బనుభవింపక పోవచ్చునే నాయపరాధం బల్పంబ దీనికిం దగ శివభక్తగృహంబున జన్మించునట్టుగా ననుగ్రహించి శాపాంతంబు కృప సేయు నీకృపావిశేషంబునం గ్రమ్మరం బారిషపదవి కలుగునందాఁక మద్భార్య నీకుం గోడలు నీపాదచర్య సేయుచు నీయాశ్రమంబున నుండఁగలయది యని పల్కిన దాక్షిణ్యంబు వహించి యవ్విరూపాక్షదివ్యాంశభవుండగు దూర్వాసుండు. 8

ఉ. ఇద్దురవస్థ రాఁదగిన యింతటిత ప్పొనరించినాఁడ వే
ప్రొద్దుగుణంబున న్నెగులు పొందిన నేమి యనంగవచ్చు నీ
ముద్దియ నాదకోడ లిటముందట నావగ నెమ్మినుండ నీ
నిద్దుర మేలుకొన్నగతి నీవును గ్రమ్మరి రమ్ము పొమ్మికన్. 9

వ. అనియె ననంతరంబ తుంబురుండు దూర్వాసశాపాక్షరంబులు ప్రేరేపఁ దత్క్షణంబ జంబూద్వీపంబున ద్రవిడభూమండలమండనాయమానంబును బంపాతరంగిణీప్రవాహనదీమాతృకాయమాన విశ్వంభరాభరితకలమశాలిశిరా ముఖషష్ఠికపతంగహాయనప్రముఖబహువిధవ్రీహిభేదసంపత్సంపన్నంబును బంకజాసనహయమేధయాగస్థానంబును హస్తిగిరిశిఖరశృంగాటకాఘాటగాటకఘటనావాసవరదరాజాభిధానవైకుంఠవిహారప్రదేశం బును గామాక్షీకౌతుకాగారంబును నేకామ్రనాథదేవదివ్యావసథంబునునైన కాంచీనగరంబున పణిగ్వంశంబున నుద్భవించి. 10

మ. చిఱుతొండండను పేర వైశ్యకుల మౌర్జిత్యంబునం బొంగఁగా
గఱకంఠుం దరుణేందుశేఖరుని షట్కాలంబు పూజించు నెం
దఱుభక్తు ల్దను వేఁడిన న్ప్రమదమున్ దాత్పర్యము న్భక్తియు
న్వెఱవుం గల్గి తదీప్సితార్థములు గావించు న్నిరాలస్యతన్. 11

వ. అతనిపురంధ్రి తిరువెంగనాంచి తుంబురునిభార్యయగు నప్సరోంగన నిజాంశంబునఁ గాంచీనగరంబునందు పణిగ్వంశంబునఁ గౌశికగోత్రంబున నవతరించి చిఱుతొండనంబికి భార్యయై సిరియాలుండను కుమారునిం గనియె నాపుణ్యదంపతు

లిరువురు షట్కాలలింగార్చనంబులను సంతతజంగమారాధనంబులను గాలంబు గడపుచుండిరి. 12

తే. కంచిలో నేడువాడలు గలసియుంద్రు
ప్రకృతిబంధులు సంబంధబంధులునయి
పాఁడిపంటయు వైభవప్రాభవములు
తగవు ధర్మంబు గలిగి యుత్తమవణిజులు. 13

వ. చిఱుతొండండును బూర్వజన్మవాసనావిశేషంబునఁ దుషారగిరికన్యాకాకరకమలకిణాంకితుం డగుటం జేసి వలయాంకుండనం బ్రసిద్ధి వహించి యేకామ్రనాథు నారాధించుచు శుద్ధవిరశైవాచారపరాయణుండై జంగమప్రమథులకుఁ దనమనోవంచనంబు లేక యేవేళ నేపదార్థంబు వేఁడిన లే దన కిచ్చుట వ్రతంబు గాఁ బట్టి పట్టిన వ్రతంబు చెల్లకుండినం దిరుబాసగా వర్తిల్లుచుండె నంత నొక్కనాఁడు. 14

చ. తమలముకెంపున న్మెఱుఁగుదాఁకినచెందిరకావికోఁఅలుం
దుమికిఫలంబుచందమున నున్ననియౌదలమీఁదిపచ్చిగం
దముఁ గరసంపుటంబున సదాశివలింగము నొప్పుమిండజం
గము చనుదెంచె నొక్కరుఁడు గర్వమునం జిఱుతొండనింటికిన్. 15

వ. వచ్చి యయ్యోగపరిమన్మథుండు మన్మథమథనసేవాహేవాకసావధానమానసుండైన యాజగజెట్టిసెట్టికి శివునికారుణ్యం బని దీవించి పాదార్చనాద్యుపచారంబులు గైకొని సుఖాసీనుండై యి ట్లనియె. 16

ఆ. కంచినగరిపాటిగట్టుతూమునఁ దూమెఁ
డిక్షురసము మాకు నిపుడు తెమ్ము
హరుని నేఁడు మాకు నభిషిక్తు నొనరింప
వలయు నిత్యమైన వ్రతము గాన. 17

క. చేఁగానుగాడుచెఱుకుం
దీఁగెరసంబునఁ బురారిఁ దేల్పక కుడువ
న్నాగురు వుపదేశించిన
యాగమమ మిది గాన నిన్ను నభ్యర్థింతున్. 18

వ. అని కక్షంబునం ధరియించిన యాసొఱపుంగాయలోని భస్మం బిచ్చిన వల్లె యని యందుకొని యావైశ్యబృందారకుండు పరమానందకందళితమందస్మితస్మేరవదనారవిందుండై యిందుధరుండు మనమందిరంబునకు విందుకు వచ్చినాఁడు గరగరగా వంటకమ్ములు గావలయు నని తిరువేంగనాచి కప్పగించి యప్పు డప్పరమభక్తునియందలి భక్తి చిత్తంబునం జొత్తిల్ల

నత్యుత్తమవ్యవహారోదాత్తం బగువిత్తంబు చెఱంగున ముడుచుకొని
పంపాతరంగిణీసేకసంవర్ధితంబులైన చెఱకుగోలలు గొని. 19

సీ. కాంచిపురము పాటిగట్టు తూముఁ దూమెఁ డిక్షురసమ్మున కెన్నివలయుఁ
జేగానుఁగాడంగఁ జెఱకుదండము లని గుఱుతింపఁగా నూఱుకోల లైనఁ
జాలుఁ బొమ్మనుబుద్ధి సంభవించెను మదిఁ జిఱుతొండనంబికి సెట్టిపతికి
నన్నికోలలు చుట్టి యాడక కొసరక ద్రవిణంబుమూట వారలకు నిచ్చి
తే. ముదురుఁదీవెల బిగువుగా మోపు గట్టి, వాఁడిపండ్లు బిగించి చేవలఁతి యెగిరి
యెత్త మో పెత్తరాదయ్యె నెంతయేని, నెత్తవచ్చునె నూఱుపుండ్రేక్షుఘటలు. 20

ఉ. వెగ్గలమైన మోపుఁ గడువీఁకన యెత్తఁగఁబోయి ముందటన్
మ్రొగ్గతిలంబడెం జెమట మోమునఁ గ్రమ్మఁగ ద్రావిడోత్తముం
డగ్గణముఖ్యుతోడ నొకఁడై సరి నాచెఱకు ల్భరించి తా
దిగ్గన వచ్చె శంకరుఁడు దెప్పర మైనవడి జెమర్చుచున్. 21

ఆ. చెఱకుమోపు వైచి శ్రీమహాదేవుండు, చాయఁ జూచునంత మాయమయ్యె
నద్భుతంబుఁ జెంది యతఁడు చేజంత్రానఁ, జెఱకుఁగాల లాడి చేసె రసము. 22

తే. పాటితూమున రసము దైవాఱఁ గొలిచి, కొమరుజంగంబునకు నిచ్చెఁ గోర్కి దీఱ
నాతఁ డఱచేతనున్న చంద్రార్ధమౌళి, కారసంబున నభిషేక మాచరించె. 23

మ. ఇట వైశ్యోత్తముఁ గూడి మోచుకొని పుండ్రేక్షుప్రతానంబు దె
చ్చుట నప్పాటను వెండికొండపయి నస్తోకాప్సరోభామినీ
నటనాలోకనవేళ మై సెమరిచె న్మందాకినీమౌళికిన్
ఘటియిల్లె న్గిరిరాజనందనకుఁ దత్కాలంబ యీర్ష్యోద్ధతుల్. 24

చ. అమరవరేణ్య ప్రేంకణము లాడెడువేలుపులేమఁ జూచి యే
చెమరిచి తంచుఁ గేళిసరసీరుహ మెత్తి ప్రతాప మొప్పఁగా
హిమగిరిరాజనందన మహేశ్వరు మొత్తె మధూళికాపరా
గములు శశాంకశేఖరుని కన్నులమూఁటను జిందు నట్లుగన్. 25

వ. ఇట్లు లీలారవిందంబున హిమశైలనందనచేత వ్రేటువడి యిందుధరుండు
సురసుందరీసందర్శనంబున నైన కందర్పవికారంబు గామి తేటపడ
గోవిందశతానందపురందరాదులగు బృందారకులు వినుచుండ
మందస్మితస్మేరవదనారవిందుండై మంద్రగంభీరస్వరంబున ని ట్లాన తిచ్చె. 26

సీ. కమలాక్షి యిది యేమిగాఁ దలంచితి విప్పు డర్ధదేహంబు నీయదియ కాదె
హృదయంబుపొరువున హృదయ ముండుటలేదె, యేకీభవించిన యిరువురకును
నేభావ మైన నీహృదయంబునకు దాఁప నేభంగి వచ్చు నాహృదయమునకు
నపరాధశంక యావంత యైనను లేదు నీచిత్తమున కెక్క నిక్కువంబు

తే. తప్పు లేకుండ నేల నెత్తమ్మిమొగడ, విసరి వక్షఃప్రదేశంబు వ్రేటుకొంటి
కేసరంబులరజముఁ బుష్పాసవంబు, నెఱసె నిదె చూడు కన్నుల నీరు గ్రమ్మె. 27

వ. నామై సెమర్చుటకుం గారణంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 28

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. హాటకగోత్రధీర! సిరియాలకులోద్వహ! చంద్రమఃకలా
జూటపదారవిందపరిచుంబనమానస! ధర్మశీల! క
ర్ణాటవరాటఘూర్జరవిహార! కళింగకుళింగమండలా
ఘాటవిజృంభణామాణశశికాంతివినిర్మలకీర్తిపూరితా. 29

క. కొమరగిరి వసంతనృపా, గమకవివరగంధసారకస్తూరీకుం
కుమకర్పూరహిమాంభ, స్సముదంచితబహుసుగంధిశాలాధ్యక్షా. 30

మాలిని. తిరుమలవిభుచామాధీశ్వరైకాగ్రజన్మా
పరమగురుసపర్యాప్రౌఢరామానుజన్మా
చిరపరిచితలంకాసింహళద్వీపభూమీ
సరసిరుహభవోరుస్తంభగోత్రాగ్రగామీ. 31

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ నామధేయప్రణీతం బైనహరవిలాసంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరాజరాజకీలిత
భారతరామాయణాదిభవ్యపురాణా!
యారాధితపరమేశ్వర!
ధీరగుణాభరణ! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. అవధరింపు మనంతరంబ పార్వతితోఁ బరమేశ్వరుం డిట్లు
చెప్పందొడంగె. 2

తే. దీవులందెల్ల నేరెటిదీవి లెస్స
భరతఖండంబు మేల్తదంతరమునందు
ద్రవిడదేశంబు గడు నొప్పు దానియందుఁ
గాంచికామండలంబందుఁ గాంచిపురము. 3

శా. ఆకాంచీనగరంబునందు శివభక్త్యాచారసామ్రాజ్యల
క్ష్మీకంఠాభరణంబు నిర్మలవణిక్శ్రేష్ఠాన్వయాంభోధికిన్
రాకాపూర్ణనిశాకరుండు చిఱుతొండశ్రేష్ఠుఁ డయ్యుత్తముం
డేకాలంబును బాయకుండు గిరిపుత్రీశానపూజావిధుల్. 4

ఉ. ఎందఱు జంగమప్రమథు లెత్తఱి నేమిపదార్థ మెంత యే
కందువ వేఁడినం దిరముగా నతఁ డందఱి కాపదార్థ మా
కందువ యేపు ప్రాణ మెడగా నిడియైన ఘటించి పెట్టుఁ బూ
ర్ణేందునిభాస్య వానిసరి యెవ్వఁడు లేఁడు వసుంధరాస్థలిన్. 5

తే. కలియుగంబునఁ గళ్యాణకటకనగరి
నాకు భక్తుండు బసువరనాథుఁ డొకఁడు
కాంచినగరంబులో వణిగ్వంశకరుఁడు
నాదుభక్తుండు చిఱుతొండనంబి యొకఁడు. 6

శా. అయ్యార్యూద్భవవంశసంభవుని నేకామ్రాధినాథాంబికా
శయ్యామందిరనిర్మలాత్మకుని భిక్షావృత్తి జంగం బొకం
డొయ్యం జేరఁగ వచ్చి మాశివుని నేఁ డోలార్చెదం గానఁ దే
వయ్యా యిక్షురసంబు తూమెఁ డనుచుం బ్రార్థించి నేమించినన్. 7

శా. అట్టే కా కని భూతి యందుకొని శైవాచారసంపన్నుఁ డా
సెట్టిశ్రేష్ఠుఁడు తోఁటకుం జని రసశ్రీమాధురీలక్ష్మికిన్
బట్టౌయిమ్ముల మంచినల్లచెఱకుల్ భారంబుగా విర్చి వే
కట్టెన్మోపు వనీకఠోరలతికాకాండప్రకాండంబులన్. 8

క. తూమెఁడురసమునకుం దగఁ, బ్రామెడుపుండ్రేక్షులతలు వట్రువగ లతా
దామములఁ గట్టిపెట్టిన, యామోపుఁ గదల్పలేక యవశుం డయ్యెన్. 9

క. పరఁటెడురసంబు గలుగం, గరయంత్రం బాడ నెన్నిఘటలు వలయు న
న్నిరసాలకాండకంబు, ల్సిరియాలునితండ్రి యెత్తలేకున్నయెడన్. 10

తే. ఏ నొకఁడఁ బోయి యొకవంక నెత్తికొంటి
నాతఁ డొకవంక నెత్తె మో పద్రితనయ
భారమున డస్సి యవ్వణికృతి సెమర్చె
నేను నపుడు నెమర్చితి నేమి చెప్ప. 11

క. ఆచెమరించుట సుమ్మీ, యాచెమరించుట భవాని యిది యన్యముగా
నీచిత్తమునఁ దలంపకు, మీచనవులు భక్తకోటి నేను ఘటింతున్. 12

తే. వలతు నే భక్తకోటికి వారిజాక్షి, లలన యాభక్తకోటికి వలచు నాకు
"భక్తిమతి లింగపతి" యను ప్రాఁతమాట, నేఁడుగాఁ గల్గెనే యలినీలవేణి. 13

వ. అనినం బార్వతి యాశ్చర్యం బంది యాసర్వజ్ఞుతోడ దేవా యవ్వీరమహేశ్వరు నాకు
జూడవలయుఁ గంచికిం దోడ్కొని పోవే యని ప్రార్థించిన నప్పంచవదనుండు
సమీపంబునం గాంచియున్న పాకశాసనుం గాంచి యిట్లని యానతిచ్చె. 14

సీ. పాకశాసన కంచిపట్టణంబునయందు నాల్గుదిక్కుల యోజనములు మూఁడు
ముయ్యేడువాసరంబు లకాలవర్షంబు గురియింపఁ బంపు మొగుళ్ళగములఁ
పగళులు రేలు కుంభద్రోణములు గాఁగఁ గలదు మాకు రహస్యకార్య మొకటి
యనిన దత్క్షణమాత్ర నైరావతము నెక్కి యమరావతికి నేగి యమరవిభుఁడు
తే. పుష్కలావర్తకాదికాంభోధరముల, సంకిలియ లూడ్చి తెప్పించి సత్వరమునఁ
బంచెఁ గాంచీపురంబునఁ బదియఁ బదునొ, కొండుదినములు వర్షించుచుండుఁ డనుచు.
15

తే. పశ్చిమంబున నింద్రచాపంబు వొడిచె, నిండునేలఁ జుట్టెఁ బరివేషమండలంబు
గగనమార్గంబునందు నాగడప లెగసె, నంబుధరమాలికలు దక్షిణంబు నడచె. 16

క. ఉఱు ముఱిమి మూలగాడ్పులు, చెఱచి విసరఁజొచ్చె మదనసంహరుదెసఁ గ్రొ
మ్మెఱుఁ గుద్భవించెఁ గప్పలు, గఱరవరట్కురరవరరగ ట్టని యఱచెన్. 17

ఉ. తూనిఁగ లాడఁజొచ్చెఁ దివి దూఁటి భ్రమింపఁగఁ జొచ్చెఁ బిచ్చుకల్
మానక యుబ్బి గబ్బులుఁగు మాటికిమాటికిఁ గొల్చెఁ గొమ్మపై
వాన యవశ్య మింక బహువాసరముల్ జడి వట్టునం చొగిన్
వానికి వాని కాడిరి యవారణఁ బౌరులు గంచిలోపలన్. 18

మ. గ్రహసిద్ధాంతకళావిదుల్ సలిలనక్షత్రంబు నీహారరు
క్సహవాసంబును నభ్రవీథిఁ బరివేషస్థాయియై యుండుటన్
బహుబాధల్ వడఁ గల్గు నంచుఁ దమలో భాషింపఁగాఁ గంచిలో
గృహమేధుల్ భయ మంది రింధనతృణక్లేశంబు చింతించుచున్. 19

వ. అనంతరంబ విగళితశృంఖలాబంధంబులై పుంఖానుపుంఖంబులం
బుష్కరావర్తకాదికంధరంబులు కబంధంబులు పారణలు సేసి కారుకొని
చటులతటిద్దండతాడనంబులం జేసి యోసరేసినయవియుంబోలె గర్జిల్లుచుఁ
బర్జన్యశిఖాడంబరంబున నంబరంబుఁ దోరకట్టుచుఁ గొక్కెరలు కెరలి యిరుచక్కియన
నుక్కడంబు నడువం బౌరస్త్యంబులై ధారాకదంబంబులఁ గోరగింపఁజేయఁ దలతలం
దొరఁగుచినుకులం బుట్టుకట్టావితోడం గూడి పుడమిం బొడముకమ్మనినెత్తావి
చిత్తంబుల కాహ్లాదం బాపాదింప విద్యున్నటీనటనారంభసంభ్రమోచితంబులగు
పుష్పాంజలివిక్షేపంబులం బురుడించుచుండ డీలుకొనంబడు వడగండ్లగములు
గిరికటకశిలావిటంకంబులం గ్రేంకారంబు లంకురింప నొండొండ మెండుకొన
ఖండపరశుకంఠమూలకఠోరకాలకూటమషీకలంకపంకచ్ఛాయాచ్ఛటాపటలంబుభంగి
నంగీకరించుచు నిశ్శేషశిలీంధ్రభాంధవంబును నిర్భిన్నపథికమార్గంబును
నిరవధికలాంగలీప్రసూనధూళిధూసరదిశాముఖంబును
నిరుజ్ఝితగిరినిర్ఝరప్రవాహంబును
నిబిరీసకుసుమకేసరకరికరాభధారాకదంబడంబరంబునునై వర్షారంభంబు విజృంభించి
కుంభద్రోణంబులుగ విశ్వంభరామండలం బేకార్ణవంబుగా ధారాపాతంబు గురియం
దొడంగె వెండియు. 20

చ. తటిదభిఘాతవేగమున ధారలు జోరున జాఱుచుండఁగాఁ
బిటిలు పిటిల్లనం బ్రిదిలి ప్రేలిపడం దొడఁగెం జతుర్దిశా
తటముల మండుచుం బిడుగుతండము కాంచిపురీజనంబు హృ
త్పుటములు జల్లన న్మఘవపుత్రునిపేళ్ళు పదిం జపింపఁగన్. 21

తే. ఊల వడఁజొచ్చెఁ గామాక్షి నొత్తరించి, నగరితోఁ గూడ నేకామ్రనాథు ముంచె
హస్తిగిరినాథు శ్రీపాద మప్పళించెఁ, గంచిఁ దెప్పలఁ దేల్చె నకాలవృష్టి. 22

వ. ఇవ్విధంబున నిరువదియొక్కవాసరంబులు నిలుపులేక పాముప్రేలం గట్టినభంగి నింగి
యవిసి కాఱినచందంబున సముద్రంబు వెల్లివిరిసినలీలం బిలంబు తెఱచినవడువునఁ
బురందరకీటకాటోపంబును గండూపదవిహారారంభసంరంభంబును

మండూకప్రకాండడిండిమధ్వానచండిమంబును గచ్ఛపోత్సేకహేవాకంబును
మీనమానసోల్లాసంబును నక్రప్రక్రీడనంబును గర్కటకనటనపరిధాటీపాటవంబును
ఘటియిల్ల మిట్టిపల్లంబులు సరిగా నంపజాలంబుపగిదిఁ గురిసి
యిరువదిరెండవదినంబునందు. 23

ఉ. ఒయ్యన వేల్పు సూపె జడి నుబ్బరవోయెడుప్రాణికోటికిన్
దయ్యమునెత్తికోలు తుది దాఁకఁగఁ దూరుపు తెల్లవాఱి తె
ల్పయ్యెను నీరు వీథిఁ బడి యంబుధి కేగె నదీముఖంబునం
బయ్యర వట్టె మేఘములు నచ్చుగఁ బాఱె నుదఙ్ముఖంబులై. 24

మ. ఎడవె ల్పైనను లేక పెక్కుదినముల్ హేరాళమై వర్షముల్
జడిగాఁ బట్టి తటా లనంగ వెలిసెన్ ఝంఝూసమీరంబుతో
నుడుమార్గం బఖిలంబు నున్ననయి శాణోత్తేజనం బొంది పు
ల్కడుగంబడ్డ నిశాతఖడ్గముక్రియం గన్పట్టె నప్పట్టునన్. 25

తే. కడు మహోత్పాత మగుచు నకాలవృష్టి, కంచి ముయ్యేడునాళ్ళు వర్షించినపుడు
వెలిసినప్పుడె యీవీడు విడుచువార, మనుచుఁ బట్టిరి ప్రతిన బౌద్ధాదిజనులు. 26

వ. బౌద్ధ జైన పాషండ లోకాయతిక చార్వాక కాపాలి కాహితుండిక వానప్రస్థ పాశుపత
జంగమయోగి ప్రముఖులగు వైదేశికులలోఁ బట్టణంబునం గాపురంబున్న వారందఱుం
దక్కఁ దక్కినవారందఱు గుంపులు గట్టి కోలం గొట్టిన తెఱంగున జలోపద్రవంబు
దిట్టువారై మూఁడామడమేర యంతయు బుక్కిటిబంటియైనఁ దత్ప్రదేశంబు వెడలి
గండంబులం గడచితి మని గుండియలు నిగిడికొనుచుం జనిరి. 27

శా. ఆముయ్యేడుదినంబులందు శివభక్త్యాచారసంపత్తికిన్
సీమాభూమి యనం బ్రసిద్ధుఁడగు నాచిర్తొండనంబీశ్వరుం
డేమీ కొంకక పెట్టు జంగములకున్ హేరాల మిష్టాన్నముల్
సేమం బొప్పఁగ రేలునుం బగలునున్ విశ్వాసపూర్వంబుగన్. 28

చ. అనిన మునుం గుమారసిరియాళుఁడు నాతనినాదియైన చం
దనికయు ధన్యు లప్పరమదంపతులున్ శివభక్తకోటికై
యనుపమవృష్టి వేగ కొనియాడుదు రెన్నియునుం దెఱంగులన్
దినములు రేబవల్ దధిమధుప్రచురాన్నసమర్పణంబునన్. 29

తే. వంటచెఱకులు లేకున్న వ్రాములైన, వస్త్రములు తైలమున ముంచి వహ్నిఁ గూర్చి
వంటకంబులు వండి యవ్వారి గాఁగఁ, బెట్టు శివభక్తతతికి నంబిప్రభుండు. 30

ఉ. జోరును వర్షము ల్గురియ సువ్రతుఁ డాచిఱుతొండనంబి దై
వాఱెడుభక్తిఁ బెట్టు శివభక్తుల కర్థిఁ జతుర్విధాన్నముల్

తారనియొల్పుఁబప్పును ఘృతంబును దియ్యని పాయసంబులుం
జాఱలు బిండివంటలును శర్కరయున్ దధియున్ యథేచ్ఛగన్. 31

క. కఱకంఠునిభక్తులకుం, జిఱుతొండఁడు మిగులభక్తి సేయుచును గడున్
దఱచగుపెనువానలలో, నుఱవగుకూటముల మడుఁగు లోరెము లిడుచున్. 32

వ. శత్తైకవృద్ధిలబ్ధంబులైన ధనంబులఁ గోటికిం బడగ యెత్తిన
యక్కిరాటవంశకిరీటాలంకారంబు వీరశైవాచారం బాధారంబుగా
శరీరార్థప్రాణవంచనంబు సేయక జంగమప్రమథుల నారాధించుచుఁ
గల్పాంతకాలకల్పంబులైన యాదుర్దినంబుల నియమం బుపద్రవంబు నొందకుండం
గాపాడుకొనుచు నుండె నిట్లుండ నవ్వాన వెలియుదినంబు సంప్రాప్తించె. 33

తే. ప్రతిదినంబును జంగమప్రమథముఖ్యు
డొకఁడు మొదలుగ మఱి యెంద ఱొదవకున్న
నారగింపనిబాసవాఁ డగుటఁ జేసి
నాఁడు పుణ్యుండు చిఱుతొండనంబివిభుఁడు. 34

వ. మధ్యాహ్నకాలంబున వీరమాహేశ్వరసమయసిద్ధాంతమార్గానుసారంబున. 35

ఉ. ధీనిధి సెట్టితంబి తనదేహమునిండ విభూతి మంగళ
స్నానముఁ జేసి ధౌతపరిధానముఁ గట్టి త్రిపుండ్రధారియై
చే నమృతాశుమౌళిని వశీకృతభక్తు ధరించి సంతత
ధ్యానముఁ జేసి యెంతయును దత్పరభావము ప్రస్ఫుటంబుగన్. 36

సీ. జలక మార్చె నవీనచంద్రార్ధమౌళికిఁ దడి యొత్తె భక్తమందారమునకుఁ
జందనం బర్పించె జగదేకభర్తకుఁ బుష్పమాలిక లిచ్చె భూతపతికి
ధూపంబు సంధించె దురితసంహరునకు దీప మిచ్చెను మహాదేవునకును
దాంబూల మొనరించె నంబికాధవునకుఁ బ్రణమిల్లె జగదైత్యభంజనునకు
తే. జంగమారాధనక్రియాసమయమునను, గాని యుపహార మీరానికారణమున
దేవదేవుని విరిసెజ్జఁ దిరము సేసి, వాకిటికి వచ్చె శివయోగివరుల నరయ. 37

క. ఏవేళఁ జూచినం దన, శ్రీవాకిటఁ బగటివేళ శివయోగివరుల్
వేవేలసంఖ్య లుండెద, రావేళ నొకళ్ళు లేమి యద్భుత మయ్యెన్. 38

తే. అప్పు డాశ్చర్య మంది వైశ్యప్రభుండు, మగుడి లోనికిఁ జనుదెంచి మంద్రఫణితి
నోలతాతన్వి శివయోగి యొకఁడు లేఁడు, నేఁడు మొగసాల నిది యేమి మూఁడె నొక్కో.
39

చ. ముసురుదినంబులందు మనమోసలఁ బంచటరుంగుమీఁదటన్
భసితవిభూషణుల్ పరమపావనమూర్తులు శైవసంహితా

భ్యసనపరాయణుల్ గిరిశభక్తు లనేకులు నిండియుండ్రు నేఁ
డసితసరోరుహాక్షి యొకఁ డైనను లేఁ డిది యేమి చోద్యమో. 40

తే. వీథికై యేగి వత్తునా వేగవేగ, నేఁడుమాత్రము కొందఱు నియమపరులు
పాదసరసిజయుగళప్రసాదమాత్ర, మబ్బెదరు గాక మనభాగ్య మల్ప మగునె. 41

వ. అని పల్కి తిరువెంగనాచితో నేను జంగమప్రమథులం బురంబువీథుల వెదకి తేరం
బోవుదుఁ గాన లింగార్చనములకుం దగినపదార్థంబు కూడం గూర్చుకొని యుండుమా
యని చందనంబును భూతియుఁ జెందిరయుఁ బుచ్చికొని దుప్ప టంబు ధరియించి
చిఱుతొండనంబి నిజగృహంబు వెలువడి యక్కాంచీనగరమ్మునందు. 42

ఉ. అంగడి వేల్పుటిండుల సురావసథంబుల రచ్చపట్టులన్
జంగిలిసాలలం గణకశాలల వేశ్యలవాసవాటికా
ప్రాంగణభూములందు శివభక్తిపరాయణుఁ డర్థితోడుతన్
జంగమముఖ్యులన్ వెదకు సంభ్రమముం భయముం దలిర్పఁగన్. 43

తే. బ్రమసి తప్పినపసరంబు వెదకినట్లు, బెరసి చేఁదప్పిపడ్డసొ మ్మరసినట్లు
పురములో వాడవాడలఁ దిరుగఁజొచ్చె, జంగమాన్వేషణార్థియై శైవవరుఁడు. 44

క. వచ్చినవాడకు వచ్చుం, జొచ్చినవాసంబుఁ జొచ్చుఁ జొచ్చినచోటే
యచ్చుగఁ గ్రమ్మఱఁ జొచ్చుం, బచ్చు శివార్చనకు శంభుభక్తుల వెదకన్. 45

వ. ఇవ్విధంబునఁ గంచియెల్లనుం బరికించి యెందునుం గానక కోట వదలి
యక్కిరాటకులశ్రేష్ఠుండు తప్పుగా నరిగి బాహ్యాళిప్రదేశంబునఁ బువ్వుందోటచేరుద
నొక్కపాడుగుడిగర్భమంటపంబున శతవర్షదేశీయుండును జరాజర్ఝరితదేహుండును
బలితపొండుజటామండలుండును రుద్రాక్షమాలికాభసితత్రిపుండ్రాలంకృతుండునై
నిజవయోనురూపయగు గ్రుడ్డియవ్వ పాదంబు లొత్తుచుండ బలికలాసంబుమీఁదం
బవళించి యున్న యయ్యవారికి శరణార్థి యగుచు మ్రొక్కె. 46

ఉ. మ్రొక్కి కరాంబుజద్వయము మోడ్చి లలాటమునన్ ఘటించి మా
యక్కడ మీరు నీముసలియవ్వయు నేఁడు శివార్చనంబు స
మ్యక్కృతిఁ జేసి నన్నుఁ జరితార్థునిఁ జేయుట యుక్త మంచు నా
టక్కరిమాయజోగికిఁ దటాలు మనం బ్రణమిల్లినంతటన్. 47

తే. నరసి వ్రాలినబొమ లెత్తి పరమవృద్ధు, తల వడంకఁగ నొయ్య నీ రెలుఁగుపడుచు
నంబినెమ్మోము దేరకొనంగఁ జూచి, శివుని కారుణ్య మనుచు నాశీర్వదించె. 48

క. దీవించి యతనివదనముఁ, జేవెలుఁ గిడి చూచి యేమి చెప్పెదు చెపుమా
యే వీనుల వినఁ గావున, నీ వొత్తుచుఁ జెప్పు చెప్పె దేని మహాత్మా. 49

వ. అనినం జిఋతొండఁడు కృతాంజలియై యుచ్చైస్స్వరంబున దేవా మాయింటికి
శివార్చనంబు సేయ దేవియు నీవును విజయము చేసి మమ్ముం గృతార్థులఁ జేయఁ
విభూతి యందు మనుటయు. 50

సీ. నీవంశ మెయ్యది నీనామ మెఱిఁగింపు శివభక్తిసమయదీక్షితుఁడ వౌదె
పెండ్లాము నీకుఁ జెప్పినయట్లు సేయునే కులము సంతానంబు గలిగి యున్నె
కూడు సీరకు నింటఁ గొద లేకయుండునె యడిగినయర్థ మీ ననువుపడునె
యెదిరివా ఖండించు టిది దెప్పరము సుమ్ము జలగజంపులు జోగిజంగకొలము
తే. లడిగితిమి గాని యెవ్వండ వైననేమి, యొక్కభిక్షుకుగా నిన్ను నొరయనేల
శైవవీరవ్రతాచారసాహసుండు, తనయుఁ డొక్కఁడు గల్గ నాపనికిఁ జాలు. 51

వ. ఈవృథాలాపంబులఁ బనియేమి నామనోరథంబు వినుము. 52

సీ. ఏడుగాలం బయ్యె నేను నిరాహార ఘోరవ్రతంబుఁ గైకొన్నవాఁడ
హరుని నుద్దేశించి యమ్మహావ్రతమున కుద్యాపనంబు పశూపహార
మయ్యాగపశువు నన్యం బేదియును గాదు నరుఁడు కావలయు నన్నరుఁడు బ్రాహ్మ
ణక్షత్రవైశ్యసంతతులలో నొక్కఁడౌ వాఁడును గడుఁ బిన్నవయసువాఁడు
తే. రోగశంకావిహీనుండు రూపసియును
వానితల్లియుఁ దండ్రియు వడుగు సేసి
పాక మొనరించి వడ్డింప భవున కొసఁగి
కుడుతు నాపజ్క్తి నీవు నీకొడుకుఁ గుడువ. 53

వ. అనినం జిఋతొండనంబి మహాప్రసాదం బయిన వైశ్యకులసంభవుండ తిరుకచ్చినంబి
సంబంధబాంధవుండ నాపేరు చిఋతొండనంబి యండ్రు శివభక్తులకుం బాదచర్య
సేయుచుందు. 54

ఆ. భక్తుఁ డేవ్రతంబు పట్టె నావ్రతము పా, రంబుఁ బొందఁ జేయువ్రతము నాది
యీవ్రతంబు నాకు నెప్పు డొడఁగూడ, దప్పుడు తిరుబాస యనఘచరిత. 55

వ. నీ యానతిచ్చినప్రకారంబున నయ్యుపహారంబు సేయించెద విభూతి యందుకొనుము
మాయింటికి విచ్చేయు మభ్యంజనస్నానం బవధరించిన యంతలోన వంటకంబు
లాయితంబు లగునని ప్రార్థించిన. 56

శా. మో మడ్డంబుఁ గదల్చి మోరకుఁడునుంబోలెన్ శివారాధకుం
డామానాధికుతోడ ని ట్లనియె నయ్యా వృద్ధ నే నీవచః
ప్రామాణ్యంబులు విశ్వసింప నతిదూరం బానతీవచ్చె నీ
రాదూరత్నము కాదు కూడ దనినన్ రాఁ జాల నీచోటికిన్. 57

చ. ఉదరమునన్ భరించి ప్రసవోద్భవవేదనఁ బొంది పిమ్మటన్
ముదిముది యైనసీతఁ బడి మూత్రమునం బడి లజ్జ పండుగా

నదవద యైనతల్లికిఁ బ్రియంబొ సుతుండు వృథాభిమానదు
దుర్మదుఁడగు తండ్రికిం బ్రియుఁడొ మానసవీథిఁ దలంచి చూడుమా. 58

వ. ఇంతకుఁ గతం బింతలేసి వీరమాహేశ్వరఘోరవ్రతంబులు నీవు చేసినయవి లేవు పుత్రస్నేహంబు సామాన్యంబు కాదు నీవును నీభార్యయును విచారించుకొనునది యిక్కార్యంబు మీకిద్దఱకును సమ్మతం బగు నేని. 59

తే. అందు నది భూతిఁ దొలుత నీయనుఁగుభార్య, యందుకొనువాఁడ వీవు ననంతరమున
నాలు మగఁడును నొకకుత్తు కైనఁ గాక, యిట్టిధర్మంబు మిన్నక యేల కలుగు. 60

వ. మీ రిద్దఱు సమ్మతించితిర యేనియు హంతవ్యుం డగునక్కుమారుం డిక్కార్యంబునకు నెవ్విధంబున నొడంబడువాఁడు. 61

తే. నీకుఁ జంపఁగవచ్చుఁ బో నియమనిష్ఠ, దల్లి కోర్వంగవచ్చుఁ బో ధైర్యగరిమ
మాకు భుజియింపవచ్చుఁ బో మనసుతివుటఁ, జిఱుతవానికిఁ జావు దుస్తరముగాని. 62

ఉ. పా డయినట్టిచిత్త మొకపాటున నిల్వఁగ మాటిమాటి క
ట్టాడును నుండుఁగాన దనయాత్మయునుం దన కిట్టి దౌ ననం
గూడునొ కూడదో యెదిరికోర్కి యెఱుంగుట యెట్టు కుట్టియా
చూడఁగ దోసకాయలె విశుద్ధయశోధన యన్యచిత్తముల్. 63

క. శివభక్తుఁడ యిదికొని య, య్యువిదకును విభూతి యీప్రయోజనమునకై
యవుఁగాక టెంకి కేగు మ, నవలంతియె కంచి నీకు నడుగామడయే. 64

వ. అనినం జిఱుతొండండు నిజాంతర్గతంబునం దనభార్యకుం గలశివభక్తివిశ్వాసంబులును జంగమారాధననియమనిష్ఠయుఁ దనయానతి దాఁటమియునుం గుమారసిరియాళుండు నట్టివాఁ డగుటయు నెఱింగియు నాశివయోగితో నవుఁగా దని యుత్తరప్రత్యుత్తరంబులకు నెట్టుకొనంజాలక ఛందోనువర్తనంబ మహాప్రసాదం బని యతం డిచ్చు విభూతి యందుకొని నిజమందిరమునకు వచ్చినంత. 65

తే. ఇంటిలోనుండి వెలుపలి కేగుదెంచి, యంగనారత్న మగుతిరువెంగనాంచి
భర్తముఖరాగ మీక్షించి ప్రమద మొందెఁ, గాలమున నెందు శివయోగి గలిగెననుచు. 66

వ. చిఱుతొండనంబియు నాబింబాధరకు శివయోగి సంభ్రమించుటయుఁ దద్వ్రితచర్యాప్రకారంబును నాదిమధ్యావసానంబుఁ దెలియం జెప్పుటయు నయ్యింతి యింతయు మిసిమింతురాలు గాక ముసిముసినవ్వు నవ్వి

మనశరీరార్థప్రాణంబులకుం గర్తలు శివయోగీశ్వరులే కాక మఱి యెవ్వరు
వారిసొమ్ములు వారికే సమర్పించు టదియును నొకదొడ్డపనియే యెటు విశేషించి. 67

చ. వలచినయేని నబ్భువనవంద్యునకున్ శివయోగినేతకున్
బొలకయి గారవం బయినపుత్రకుఁ డొక్కఁడ యేల మాంసమున్
వలముగ మీరు నేను నగువారమె కామె విభూతిఁ దెం డిఁకం
బలుకులు వేయు నేటి కలభక్తునినేమము పార మొందుతన్. 68

వ. అనినఁ దదర్థంబు నిశ్చయించి చందనికకు నవ్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించు
ముప్వురు నేకోద్యోగంబున శివయోగికిం బరిచర్య సేయువారైరి. చిఱుతొండండును
శివయోగిం దోడ్తేరం జనియె నటకుఁ బూర్వంబునందు. 69

చ. కపటపుమాయజోగి యగు శశాంకధరుండు వృద్ధవే
షపుఁ దనరూపు వీడి వెలిచక్కిన యుండఁగ నొండురూపుతో
నపగతదోషుఁడైన సిరియాళకుమారుకుఁ డొజ్జయింటిలో
లిపి పఠియింపఁగా మదిఁ జలింపఁగఁ జేయుకుతూహలంబునన్. 70

వ. వచ్చి చూచినంత. 71

ఉ. హస్తగృహీతపుస్తకమునందు లిఖించినయట్టి నీలకం
ఠస్తవమున్ బఠించుచు ఘనంబుగ ధీగుణవైభవోన్నతుల్
విస్తరిలంగ బాలకులు వేవురిలో సిరియాళుఁ డుండె న
భ్యస్తలిపిప్రపంచుఁడు గ్రహంబులలో నుడురాజుకైవడిన్. 72

తే. ఆజటాధారి చేరంగ నరుగుదెంచి, తనకు సాష్టాంగ మెరఁగి తాత్పర్య మెసఁగఁ
గేలుదమ్ములు మొగియించి కెలన నున్న, చిన్నిముద్దులసిరియాళసెట్టి కనియె. 73

శా. అన్నా యీచిఱుతొండనంబి యనుపాపాత్ముండు మీతండ్రియే
యన్నిర్భాగ్యుఁడు జోగి కొక్కరునికిన్ హాలమదోన్మాదికిన్
నిన్నుం జంపి మహేశహారముగ వండింపంగ నున్నాఁడు సం
పన్నస్నేహముతోడ నీకు నెఱిఁగింపన్ వచ్చితిం జెచ్చెరన్. 74

క. కడుపునఁ బుట్టినకూరిమి, కొడుకున్ సుకుమారమూర్తిఁ గులవర్ధనునిన్
మెడఁ గోసి చంపి నంజుడు, గుడుపులజోగులకుఁ బెట్టుక్రూరులు గలరే. 75

తే. దానవుఁడు గాకవాఁ డేటితండ్రి చెపుమ
చెక్కునిండినవస యొల్కు చిఱుతవాని
మత్తుఁ డొక్కఁడు మధుపానమత్తుఁ డగుచు
నిన్ను వేఁడినఁ జంపఁగ నిశ్చయించె. 76

వ. "జీవన భద్రాణి పశ్యతి" యను వేదవచనం బవలంబించి యెక్కడికేనిం బోయి యీబారి తప్పించుకొనుట నీకుం గర్తవ్యంబు. 77

చ. అనవుడునుం గుమారసిరియాళుఁడు వీనులు మూసికొంచు నో
యనఘచరిత్ర నీకు నిటులానతి యీఁ దగు నయ్య నీకుఁ గా
దని పలుకంగ నాకు భయ మయ్యెడు గాక పరార్థమై తనూ
ధనము వ్యయింపఁ గల్గుట కదా జననైకఫలం బెఱింగినన్. 78

తే. ఎఱుక చాలనివాఁ డందమే దధీచి, నల్పబుద్ధులె మేఘవాహనుఁడు శిబియు
ధరఁ "బరోపకారార్థ మిదం శరీర" మనెడు వాక్యంబు వినవె సంయమివరేణ్య. 79

తే. అధ్రువంబైన మలభాండమైన దేహ, మనఘ యన్యోపకారార్థమై వ్యయించి
ప్రవిమలంబుఁ గల్పాంతరధ్రువము నైన, కీర్తికాయంబుఁ గైకొంట కార్తియేల. 80

వ. అనిన జటాధారిజంగమప్రమథుండు వీఁడు చిఱుతొండనంబికంటె నధికుండు వొమ్మనుచు మరలి పోవువాఁడు వెండియు. 81

తే. కపటమాయామహానాటకప్రపంచ, సూత్రధారుండు చిఱుతొండసుతున కపుడు
మూర్ఛ రప్పించె హరుఁ డందు మోసపోయి, యక్షరాచార్యుఁడును భయమంద నలసి. 82

శా. నోర న్నుచ్చిలి గ్రమ్మ మై వడఁకఁ గన్ను ల్తారకాబింబసం
చారవ్యాప్తి నధఃకరింప హృదయస్థానంబు గంపింప గ్రీ
వారంధ్రంబున ఘర్ఘధ్వనులు తీవ్రస్ఫూర్తి వర్తింపఁగా
సీరాలుండు ధరిత్రిమీఁదఁ బడి మూర్ఛిల్లె న్నిరాలస్యతన్. 83

క. మోహాంధకారధారా, వ్యూహమున సిరాలుసెట్టి యుసు ఱుడుగుటయున్
హాహాకారధ్వనికో, లాహల మచ్చోట గురుకులంబునఁ జెలఁగన్. 84

తే. ప్రణుతపంచాక్షరీమంత్రపాఠశక్తి, ఫాలమున దేశికుఁడు భూతిఁ బ్రాముటయును
గ్రమ్మఱను మూర్ఛ దెలిసె సిరాలసెట్టి, భక్తులకు భస్మమే కదా ప్రాణరక్ష. 85

వ. అంత నక్కడ. 86

సీ. చిఱుతొండఁ డావృద్ధశివయోగిపుంగవుఁ బ్రబలకుష్ఠవ్యాధిబాధితాంగు
వీఁపుమీఁద ధరించి వెనువెంట గ్రుడ్డవ్వ కోలూఁదికొని రాఁగఁ గూర్చుకొనుచు
బూది బొక్కణ లాతమును కమండలువును బులికళాసముఁ గరంబున వహించి
శరణీయు లెదురుగా శరణార్థి సేయుచు నొయ్యొయ్య సందడి కోసరిలుచు
తే. చంద్రశేఖర భూతేశ శర్వ రుద్ర, పార్వతీనాథ శంకర భవ గిరీశ
కాలకంధర హర కాలకాల యనుచు, వచ్చె నింటికి జనకోటి యిచ్చగింప. 87

మ. మహి నూహింపఁగ నెంతభాగ్యమొకొ యామ్నాయాంతసిద్ధాంతవా
ఙ్మహిళాకుంతలమౌక్తికాభరణమున్ మందాకినీశేఖరుం
గుహనాభైరవు యోగిపుంగవుని భర్గున్ రాజమార్గంబునన్
వహియించెన్ దనవీపునం దిరముగా వైశ్యుం డనాలస్యతన్. 88

ఉ. ఇంటికిఁ దెచ్చి యోగిపరమేశునకున్ వణిజుండు తాను వా
ల్గంటియు భక్తియున్ భయము గౌరవమున్ వినయంబు నాత్మలో
నంటుకొనంగ నప్డు ముసలమ్మకు సైతము కమ్మనూనె మై
నంటి నలుంగుతో జలక మార్చి యొసంగిరి ధౌతవస్త్రముల్. 89

వ. అనంతరంబ యేకాంతగృహంబున సర్వోపచారసంభారభరితంబుగా దేవతార్చనకుం
బెట్టిన నయ్యాదిమదంపతు లిరువురు శివపూజావ్యాపారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుండి
రప్పుడు శివాజ్ఞావశంబునం జేసి. 90

ఉ. పల్లియచోటనుండి యెలపాసెము నడ్కులు జక్కిలంబులున్
బెల్లపుటచ్చులున్ సెనగబేడలుఁ జిమ్మిలి నువ్వుటుండలున్
బెల్లుగ నంబివియ్యములు పెద్దఱికంబుఁ బ్రియంబు నొప్ప మే
నల్లునకుం గుమారశిరియాలునకుం గొనితెచ్చి రర్మిలిన్. 91

వ. అంత. 92

సీ. ఫాలపట్టికయందు భస్మత్రిపుండ్రంబుఁ గర్ణంబులను రాగికమ్మదోయి
కరమునం దిత్తడికంబంపుఁగంటెయు ఘనకుచంబులమీఁదఁ గావిగంత
కటిమండలంబునఁ గరకంచుఁబుట్టంబు మడఁచి కట్టిన మేలినడిమికట్టు
కేలుదామరయందుఁ గేదారవలయంబు గడకుచ్చుమీఁదఁ బచ్చడపుఁగండ
తే. సంతరించి పదాఱువర్షములవయసుఁ, బచ్చిబాలెంతరాలు తాపసపురంధ్రి
నంబిభామినిఁ దిరువెంగనాంచిఁ జేరి, పాలుపోయింపుఁ డమ్మ పాపనికి ననియె. 93

ఉ. మక్కువ రేఁగి నెయ్యపుఁగుమారునిఁ జంపుట కంతరాయమై
యక్కటికంబు పుట్టుటకు నల్లన వచ్చి భవాని యత్తఱిం
దక్కటిమాయజోగెతవిధంబున బిడ్డకుఁ బాలు వేఁడ నా
యక్కయుఁ బోసె నెల్లసమయంబులఁబోలె నిరాకులాత్మ యై. 94

తే. పాలువోయించుకొని యాకృపాళుమూర్తి
శూలివాంచారి పాలిండ్లచూచుకములు
పాలచేఁపున గిలిగింత వాఱుటయును
మెత్తమెత్తన నఱచేత నొత్తుకొనుచు. 95

వ. తిరువెంగనాంచితో నిట్లనియె. 96

–

మ. ప్రజలెల్లం బురిఁ గ్రంతక్రంతల మహాపాపంబుగాఁ బల్కెడున్
నిజమో కల్లయొ కాని మీ రఁట కడున్ నిస్త్రింశభావంబునన్
నిజపుత్రున్ సుకుమారుఁ జంపి యొక దుర్నిర్వాణికిం జోగికి
న్బుజియింపంగ నొనర్చువార టిది యెందుం గల్గునే యిద్దరన్. 97

క. జోగులు కపటోపాయ, ప్రాగల్భ్యంబున నిధాననవసిద్ధులకై
యేగతుల నైనఁ దిరుగుదు, రోగిరముగ సుతునిఁ జంపు టుచితమె మీకున్. 98

తే. ఆవగింజంత భూతి మై నలఁదికొనిన, వెలఁది గుమ్మడికాయంత వెఱ్ఱి పుట్టుఁ
గటకటా యెట్లు తనబుద్ధి కాటఁ గలియ, నిసువుఁ జంపంగఁ దలఁచెనో నీమగండు.

క. కానండు గాక కన్నులు, దా నేమిటివాఁడు నీదుతనయునిఁ జంపన్
మానవతీ “మగవాఁడో, మానో” యనుమాట నేఁటిమాటయె చెపుమా. 100

వ. అనినం దిరువెంగనాంచి యక్కపటపుంజంగమదేవి మాటలు వినక నిర్వికారం బైన
యాకారంబుతో నమ్మా శివుఁడన శివయోగి యన భేదంబు గలదే శరణార్థులయర్థ
ప్రాణంబులు శివాధీనంబులు శివుండు కర్త శివుండు భోక్త యీయర్థంబునకుం
జింతింప నేల నీకుం దడవయ్యెడు బాలెంతరాలవు చన్నులు చేఁపుచున్నవి బిడ్డ
యింత కెంత యలమటం జెందునో పాలు చాలుగదా యెప్పుడు మాయింటికి
వచ్చుచుం బోవుచుండునది నిండుకొని యుండు మని కేలుదోయి ఫాలంబునం
గీలుకొల్పి సముచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తించుచుండం జంకు గానరాక
పార్వతీదేవియు నట నుండి చని యంతర్థానంబు సేసె నాసమయంబున. 101

తే. చేర నేతెంచి చిఱుతొండసెట్టి యంత, యింతి తిరువెంగనాంచితో నిట్టులనియె
నొజ్జలగృహంబునకుఁ బోయి యుత్పలాక్షి, వడుగు సేయఁగవలెఁ బిన్నవానిఁ దెమ్ము.
102

చ. చెలువ కుమారుని న్వడుగు సేసిన చేతడి యాఱకుండఁగా
బొలు పెసలారఁగా నిరుగుపొర్గులవారల భాగ్యసంపదల్
కుల మభివృద్ధిఁ జెంద మనకూరిమినందనుఁ బెండ్లిసేయఁగా
వలయు ననంతరక్షణమ వైభవ మొప్పఁగ ముక్తికన్యతోన్. 103

వ. అనిన నామెయు నట్ల కాక యని యాచార్యగృహంబున విద్యాభ్యాసముఁ జేయుచున్న
కుమారునిం దోడ్కొని వచ్చినంత. 104

ఉ. మంచిగ మేనయత్తలు సమాదరణం బడరంగఁ బెట్టి పు
త్తెంచినమంచిభక్ష్యములు తేనియ నేతను ముంచి ముంచి భ
క్షించుచుఁ దల్లిఁ దండ్రి దన చిన్నికరాంగుళి వంచి వంచి యూ
రించుచు నిచ్చ మీఱఁగఁ జరించెఁ గుమారకుఁ డింటిముంగిటన్. 105

వ. అనంతరంబ. 106

సి. జడలయల్లిక యూడ్చి సంపంగినూనియఁ, బిన్న కూఁకట్లఁ జొబ్బిలఁగ నంటి
గోప్య దేశంబు సంకుమదద్రవంబున నయమార నుద్వర్తనంబు సలిపి
గీసి గొజ్జఁగ నీరుపోసి నూటిన క్రొత్త చిరుబంతి పసుపులో చేవ నలఁది
కస్తూరిఁ బొరపినగంధసారంబుతో సీకాయయెరువున జిడ్డు విడిచి
తే. తేటనులి వెచ్చనీరునఁ దీర్థ మాడి, వేణి యీటార్చి సురపొన్న విరులు ముడిచి
మడుఁగు కట్టి కాటుక యిడి తొడివి పూసి, భసితరేఖాత్రిపుండ్రంబు నొసటఁ దీర్చి. 107

వ. కయిసేసి కుమారునిం గనుఁగొని జననీజనకు లిట్లనిరి. 108

ఉ. భైరవయోగి కొక్కనికిఁ బాశుపతవ్రతచర్యతీరునం
బారణకై నినుం బలలపాకము గా నొనరించి పెట్టుచు
న్నారము భోజనంబు ప్రియనందన నీహృదయంబునందు సం
సారముఁ బాయఁజాలని విచారము లేదు గదా యొకింతయున్. 109

వ. అనినం గుమారసిరియాళుండు. 110

శా. సంసారభ్రమ మించుకేనియును మత్స్వాంతంబున్ లేదు మీ
వంశం బీపరిపాటిదే యుడుగుఁడీ వైక్లబ్యసంభావనల్
మాంసాహారము లయ్యెదన్ శివునకున్ మాయామహాయోగికిన్
హింసాక్లేశము మానుఁడీ గురులు మీరే మిమ్ముఁ బ్రార్థించెదన్. 111

వ. అని పల్కె నప్పుడు. 112

ఆ. చావ నియ్యకొనినసత్పుత్రకునకును, జంప నియ్యకొనినదంపతులకుఁ
దారతమ్య మెద్ది వీరమాహేశ్వరా, చారసమయమార్గగౌరవమున. 113

వ. ఇవ్విధంబున ముప్పురును జందనికాపురస్సరంబుగా నేకనిశ్చయు లయిరి
తదనంతరమున. 114

సీ. చన్నిచ్చులాగున జనయిత్రి తొడలపైఁ బసిబిడ్డ బవ్వళింపంగఁ బెట్టె
జందనిక తనహస్తప్రణాలంబులు క్రింద నంటుక సంతరించుకొనియెఁ
జిన్నిబుగ్గల లేఁతచిఱుతనవ్వు వెలర్ప శిరియాలుఁడు మొగిడ్చెఁ జేయిదోయి
చిఱుతొండనంబి క్రొమ్మెఱుఁ గార చురుకత్తి వాఁడిగా నూరుచు వంక దీర్చె
తే. నేకమై యట్లు ముప్పురిహృదయములును, గుంద కానందవారిధియందుఁ దేలె
గురులు ముప్పురునుఁ గుమారవరునితోడ, నేకవాక్యంబుగాఁ బ్రీతి నిట్టులనిరి. 115

మ. మది శంకింపకు మన్న మావలనిప్రేమస్నేహవాత్సల్యసం
పద వాటింపకు మన్న నాలుకతుదిక్ బంచాక్షరీమంత్రముం
బదిలం బొప్పఁ బఠింపు మన్న పరమబ్రహ్మార్థసంసిద్ధి యి
య్యది సుమ్మన్న యనుంగునందన శిరాలా వీరశైవవ్రతా. 116

ఉ. నంబి శివార్థము న్ననసునమ్మిక శంక యొకింతయేని చి
త్తంబునయందు లేక వనితామణియూరువుఁ దాపుఁ జేసి తీ
క్ష్ణం బగుకత్తి మోప మెడ గ్రక్కునఁ ద్రెవ్వి నమశ్శివాయమం
త్రంబుఁ బఠించుచుండెను శిరాలుశిరంబు వసుంధరాస్థలిన్. 117

ఉ. కందక గాజువాఱక వికారము దప్పక మందహాసని
ష్యందము చెక్కుటద్దముల జాఱక నెమ్మది నిద్రవోవున
ట్లందము నొందె ధాత్రి శిరియాలకుమారునివక్త్రచంద్రుఁ డా
నందము నొందె నప్పు డెలనాఁగమనంబును భర్తచిత్తమున్. 118

తే. పన్నిదం బాడి గెలిచిన భావ మొప్ప, నప్పు చక్కంగఁ దీర్చినయనువు మెఱయ
సతియుఁ బతియును గారంపుసుతు వధించి, వరుస నడపిరి వీరశైవవ్రతంబు. 119

చ. మిరియము నుల్లియున్ బసుపు మెంతియు నింగువ జీరకంబు శ
ర్కరయును జింతపండును గరాంబువు గమ్మని నేయి తైలమున్
బెరుఁగును మేళవించి కడుఁ బెక్కువిధంబులఁ బాకశుద్ధి వం
డిరి శిరియాలునిం గటికిడెందమునం దరళాక్షు లిద్దఱున్. 120

సీ. కమ్మగాఁ గాఁచినకట్టునంజుళ్లను నీరు వెళ్లఁగ నొత్తి నేత వేఁచి
చక్కఁగాఁ దఱిగిననన్నమాంసంబులు పరిపాటిమై జుఱ్ఱుఁబదను వండి
మూల్గుటెమ్ములతోడ ముదక గాకుండఁగఁ జాదు సేసిననల్లచారు గాంచి
వలయుసంబారాలు వడియాలు బలియించి దళమైన కొవ్వుతోఁ దాలఁబోసి

తే. షడ్రసోపేతములు గాఁగఁ జతురభంగి, నమృతపాకంబులుగఁ జేసి రాక్షణంబ
సెట్టి శిరియాలు వంశాబ్ధిశీతకరుని సతులు తిరువెంగనాంచియుఁ జందనికయు. 121

క. నానావిధపాకములుగ, నానాలుగఁ జేసి యపుడు నాల్గువిధములన్
బోనాముదొంతిఁ జేర్చిరి, సూనాస్త్రసమానుఁ డైన సుతు శిరియాలున్. 122

సీ. నిగనిగంగాఁ దోమి నిండుబోనముదొంతి భోజనశాలలోఁ బొసఁగఁ జేర్చి
చెలువ గొజ్జఁగనీటిచేపట్టు గావించి పాటించి రత్నకంబళము పఱచి
దేవతార్చకు ధూపదీపాదు లొడఁగూర్చి కప్పురంబున మ్రుగ్గు గలయఁబెట్టి
యెడమదిక్కున రాగిపడిగెంబు ఘటియించి గరగతో విమలోదకములు డించి
తే. యతివ సర్వాయితం బయ్యె నయ్యగారి, కారగింపఁగ నవసరం బనుచుఁ బలుక
సెట్టి తోడ్తెచ్చె జంగమసిద్ధవృద్ధు, నంధురా లగుముదుసలియవ్వతోడ. 123

క. శ్రీపాదంబులు గడిగెను, శ్రీపాదోదకముఁ గొనియెఁ జెలువయుఁ దానున్
వ్యాపారిసార్వభౌముం, డాపరమతపస్వి నునిచి యర్చించెఁ దగన్. 124

వ. అనంతరంబ చిగురు ముదురునుం గాని నిడుపు వెడల్పుం గలకదళీపలాశంబు
నడిమియీనియఁ బుచ్చి పఱచి యుదకంబునం బ్రక్షాళించి యుపస్తరించి

పాయసాపూపసూపపుండ్రేక్షుద్రాక్షాగోక్షీరమధుశర్కరాఘృతదధిరసావళీశాకపాకశిఖరిపా
నకంబులతోడ గారాపుంగొడుకుపాల మేలోగిరంబుతోడం గూడ భరితభోజనంబుగా
వడ్డించి గ్రుడ్డియవ్వకు సైత మట్లనే సమర్పించి దేవ! భక్తవత్సల! శివయోగీశ్వరరూప!
విరూపాక్ష! యమృతాహారం బారగించి రక్షింపుమని చిఱుతొండఁడు భార్యయుం
దానును భక్తితాత్పర్యవిశ్వాసపురస్సరంబుగా నమస్కరించిన. 125

ఉ. భైరవయోగిరాజు పసిపాపనినంజుడుఁగూరలందు లో
నారసి చూచి మస్తకమునందలి మాంసము లేమి గాంచి యా
నీరసమాంస మేటికి వణిగ్వర! పుత్రునియుత్తమాంగముం
గూరలు సేయ వైతి వివిగో నిజపుత్రనిసర్గమోహముల్. 126

తే. కటకటా! మా వ్రతంబు భగ్నంబుఁ జెందె, నేటి పారణ మిది మాకు నేటి కింక
నుత్తమాంగపుమాంసము నుజ్జగించి, యేల యధమాంగమాంస మే నెటు భుజింతు.
127

వ. అనిన విని చిఱుతొండండు భయంపడి వెలవెలం బాఱుచుఁ దిరువెంగనాంచి వదనం
బాలోకించి యింక నెట్లనినం జిట్టమిడుచు నంతఁ దలకాయపాల మేలోగిరంబు
ముందటం బెట్టి చందనిక యిది యేను మొదలన బెడందకాండ్రగు
యోగిబృందారకులచందం బెఱింగినదాన నగుటం జేసి పాకంబుఁ జేసికొనియున్న
దానం దపస్వి చిత్తం బేపాకంబునుం బొందకుండ వడ్డించెదం గాకని యట్లు చేసిన
నక్కుహనాభైరవుండు వెండియు. 128

తే. బంతి నీ వారగింపక పరమపుణ్య!, నాకుఁ జేయాడునే భోజనంబు సేయ
నొకఁడు భుజియించు టెన్నఁడు నొప్పదనెడు, వేదవాక్యార్థ మన్నది వినవె చెపుమ.129

వ. మఱియు నొక్క భోజననియమంబు కలదు పిన్నవాఁడు బంతిభోజనంబు సేయక
కూడు నోటికిం బోదు మగబిడ్డండు లేని నిర్భాగ్యునింట భోజనంబు సేయఁగూడదు
నీకుమారు నాబంతికి రప్పింపు మారగించెద మనవుడు. 130

మ. మొదలం దేవర యానతిచ్చితిర యేముం జిత్తమం దెంతు మ
య్యది నాకుం గొడు కింకను గలఁడె వాఁ డాడంగ వేంచేసెనే
చదువు బోయెనె పిల్వఁ బంతు నెటు నేజాడం బ్రతిక్షించు
నీ యదనం గూరలు చల్లనారవె మహాత్మా యోగిచూడామణీ! 131

వ. అనిన నత్తపోధనుఁ డిట్లనియె నీయుత్తమాంగన యెలుంగెత్తి నలుదిక్కులం
బిలుచునది కుమారుండు వచ్చెనేని బంతిం బెట్టుకొని భుజింతము రాకుండెనేని
నేమును నీ ముసలియవ్వయుం గుడుత మటు గాక యొఱగొడ్డెంబులు వలికి
నీపడ్డపాటు గొడ్డేఱుఁగా బిడ్డుపఱపం గలవారమె యనినం బ్రసాదం బని
పతియనుమతిం బురంధ్రీరత్నంబు. 132

సి. రారా వణిగ్వంశవారాశిహిమభామ! రారా వికస్వరాంభోరుహాక్ష!
రారా మహాఘోరవీరశైవాచార! రారా ఘనౌదార్యరాజరాజ!
రారా కుమారకంఠీరవేంద్రకిశోర! రారా సమగ్ర ధీ రౌహిణేయ !
రారా మనోభహకారరూపవిలాస ! రారా యసారసంసారదూర!

తే. రార నావన్నెవడుగ! రారా తనూజ!, రార శిరియాల! రార నా ప్రాణపదమ!
రార నాకుఱ్ఱ! కాఱయ్య! రార యనుచుఁ, జీరెఁ గారాపుఁగొడుకు రాజీవనయన. 133

శా. ఆ త్తన్వంగి సమస్తదిక్కులను పర్యాయ క్రమం బొప్పఁగా
నొత్తెం జిన్నికుమార రార యని యత్యుచ్చైశ్రుతిం జీరినం
జిత్తంబుం గనవచ్చె బాలుఁడు మహాశీఘ్రప్రచారంబునన్
దత్తద్వ్యంజనపాకగంధ్యవయవస్థానప్రతానంబుతోన్. 134

శా. రక్షాపాండుర మైనదేహము నహిగ్రైవేయముం గంధరా
కుక్షిం గప్పును బ్రస్ఫురద్ఘనజటాకోటిన్ శశాంకార్ధముం
జక్షుఃపద్మముతోడ ఫాలతలమున్ సంధిల్ల శంభుండు ప్ర
త్యక్షం బయ్యె శిరాలుతండ్రికి హృదాహ్లాదంబు సంధిల్లఁగన్. 135

వ. అప్పుడు భయభక్తితాత్పర్యంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నప్పరమమాహేశ్వరుం
డిట్లని స్తుతియించె. 136

మ. జయ హాలాహలనీలకంధర మహేశా భక్తచింతామణీ
జయగంగాధర చంద్రశేఖర జగత్స్వామీ కృపాంభోనిధీ
జయ నీహారధరాధరేంద్రతనయాచారుస్తనద్వంద్వసం
శ్రయసంలగ్నపటీరకుంకుమరజస్సంపన్నబాహాంతరా. 137

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించె నిట్లు ప్రత్యక్షం బైనవిరూపాక్షుండు
చిఱుతొండనంబీ! నీవు తుంబురుండవు శిరియాళుండు కుమారస్వామి
తిరువెంగనాంచి యచ్చర మీరిద్ద ఱొక్కకకారణంబున మర్త్యయోనిం జనించితిరి
మీమీస్థానంబులనుండి తొంటిచందంబున నన్నుం గొలువుఁడు శరీరంబుల తోడం
గైలాసంబునకు రండని యనుగ్రహించిన. 138

సీ. వైశ్యాన్వయంబున వసుధ వర్ణన కెక్కి వేయిగోత్రంబుల వినుతిఁ గాంచి
వీరమాహేశ్వరాచారంబు వదలక యేడువాడలవార మేము గలసి
వర్తిల్లుదుము వాసి వట్ట మేమియు లేక యిట్టిబంధులఁ బాసి యే నొకండ
రా బుద్ధి రాదు తారకరాజశేఖర యిందఱఁ గొనిపోయి తేని వత్తుఁ
తే. గూర్చుకొనిపోవు నీ కొడఁగూడెనేని, నట్లు గాకున్న విచ్చేయు మభవ మరలి
ప్రమథసన్నిధి కేమియు బాధ లేదు, కొలిచెదము నిన్ను మే మెల్లఁ గూడిమాడి. 139

వ. అనిన శంభుండు కరుణించి యేడువాడలుఁ గదలివచ్చునది నీకుం బ్రియం
బగునివ్వరం బిచ్చితి నని యానతిచ్చిన తత్క్షణంబ. 140

తే. కంచిలో నేడువాడలఁ గలిగినట్టి, నాణెపుంగోమటులతోడ నంబిసెట్టి
యఖిలజీవరాసులఁ గూడి యభ్రవీథి, భాసురస్ఫూర్తి నేగెఁ గైలాసమునకు. 141

వ. ఇది కావేరీవల్లభులును నుభయరావలులును కిష్కింధాచలక్రీడావినోదులు
నయోధ్యాపురాధీశ్వరులును నగువైశ్యకులంబులవారలకుం గూటస్థుండయిన
చిఱుతొండనంబియుపాఖ్యానము వినినను౦ జదివినను వ్రాసినను
బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియును ధనకనకవస్తువాహనసమృద్ధియు నిష్టార్థసిద్ధియు నగును.
142

ఆశ్వాసాంతము

శా. చాముండాపరమేశ్వరీవరకృపాసంవర్ధితైశ్వర్యని
స్సీమప్రాభవలక్ష్మణాగ్రజసుధాసిక్తాక్షరాలాపయ
త్యామర్ద్ధార్జునవీరశైవసమయవ్యాపారపారీణతా
సామాన్యప్రతిభావనిర్వహణదీక్షా శక్వరాధీశ్వరా. 143

క. కర్పకటకాంఘ్రిసేవక, కర్పూరవసంతరాయ కావేరీశా
దర్పితరిపుగర్వతమో, హర్పతిసౌకర్యదక్ష యంబురుహాక్షా. 144

తోటకవృత్తము—
అలకాధిపతీ సుగుణాభిరతీ, మలయోద్భవచంద్రసమానయశా
కులపావనయూరుజగోత్రవరా, లలనాజన తారుషలక్ష్మనిభా. 145

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీపర్వతసోపాన
స్థాపక వేమక్షితీశసామ్రాజ్యశ్రీ
వ్యాపారిముఖ్య యన్వయ
దీపక యలకాధిరాజ దేవయతిప్పా! 1

వ. ద్వితీయవిలాసం బైన గౌరీకల్యాణం బాకర్ణింపుము. 2

ఉ. తారకుఁడన్ మహాసురుఁడు తామరసాసనదత్త మైనదు
ర్వారవరానుభావమున వ్రాలి త్రిలోకము నేలుచుండు ని
ష్కారణతీవ్రబాధ ననిశంబును ముప్పదిమూఁడుకోట్లబృం
దారకులన్ మహర్షులఁ బ్రతాపగుణంబున నెచ్చి పాఁతుచున్. 3

తే. నిరపరాధబాధితు లగు నిర్జరులకు, బంధమోక్షంబుఁ గావించు గంధవహుఁడు
సతులపయ్యెద వెడలించి చన్నుఁగవకుఁ, దప్పు సేసియు దైత్యుచిత్తంబు వడసి. 4

మ. ప్రకటస్నేహదశాధురంధరత పర్వంగా నిశీథంబులన్
సకలాంగంబులు నిక్కి దీపకలికాస్తంభంబులై యుంద్రు పా
యకచూడామణి లొప్ప రాక్షసునిశుద్ధాంతంబులన్ శేషవా
సుకికర్కోటకతక్షకప్రముఖచక్షుశ్శ్రోత్రబృందారకుల్. 5

తే. దానవునివీటిలోన మార్తాండుఁ డెండ, యంతమాత్రంబ కాని కాయంగ వెఱచు
నెంతమాత్రము కాసిన నెలమిఁ బొందు, గేళిదీర్ఘికలందుఁ బంకేరుహములు. 6

మ. పటుదిగ్వారణగండమండలలసత్ప్రత్యగ్రదానచ్ఛటా
కటుగంధం బగునీరు చిక్కనివియద్గంగాప్రవాహంబులో
పటిహైమాంబుజనాళముల్ పెఱికి యూడ్వం జేయు దేవాళిచే
నిటు దైతేయుఁడు గేళిదీర్ఘికలలో నిచ్ఛావినోదంబుగన్. 7

తే. ఐంద్రమాసుర మాగ్నేయ మైలబిలము, వాయవీయ మైశానంబు వారుణంబు
యామ్యమును మున్నుగాఁ గలయష్టదిశలు, తాన కైకొని కైకోఁ డతండు సురల. 8

వ. ఇవ్విధంబునఁ దారకాసురుండు కాసరాక్ష తామ్రాక్ష ధూమ్రాక్ష చతురోదగ్ర ఖడ్గరోమ బాలబిడాల కాలనేమి ప్రధాన నానాబంధుసహాయుండై పాకశాసన పావక పరేతరాజ

పలలాశి పాశి పవన పౌలస్త్య పన్నగాభరణులఁ బరిభవించి నిర్జరులం దర్జించి కిన్నరుల వెన్నుసూచి కింపురుషులఁ జంపి గరుడులఁ బడలుపఱచి గంధర్వుల బంధించి గుహ్యకుల సంహరించి యక్షుల నధిక్షేపించి ఖేచరుల గీటడంచి యచ్చరల హెచ్చు గుందాడి సిద్ధులకు బుద్ధి చెప్పి సాధ్యుల సాధించి మహారాజికుల రాజసం బుడిపి విద్యాధరుల నధగికరించి మహాఋషుల నదలించి పితరులఁ బ్రతిబంధించి వసువులఁ బరిమార్చి రుద్రుల కుపద్రవం బాపాదించి విశ్వేదేవతల కనాశ్వాసంబు సేసి యనశ్వరం బగునైశ్వర్యంబున నప్రతీపం బగుప్రతాపంబున నవార్యం బగువీర్యంబున నవక్రం బగుపరాక్రమంబున నస్తోకం బగువివేకంబున నేకాతపత్రంబుగాఁ ద్రిలోకంబు లేలుచున్న కొంతకాలంబునకు. 9

సీ, అనువు దప్పిరి నొచ్చి రలసి రాపద నొంది రదవద లైరి చీకాకుపడిరి
యంగలార్చిరి విచ్చి రారడిఁ బొందిరి బ్రమసిరి పాఱిరి పల్లటిలిరి
బెగ్గడిల్లిరి పికాపిక లైరి సొలసిరి కులకులఁ గూసిరి కుతిలపడిరి
గగ్గులకా డైరి కలఁగి రోటాఱిరి వెలవెల్ల నైరి నివ్వెఱఁగుపడిరి

తే. యసవుసవు లైరి గుజగుజ యైరి డస్సి, రొల్లఁబోయిరి వెగ్గిరి తల్లడిలిరి
సిగ్గుపడి రొచ్చవడిరి యిస్సియిసి యైరి, తారకునిచేత మునులు బృందారకులును. 10

ఉ. ఇట్టి విధంబునన్ విబుధు లెప్పుడునుం గనుఁగాపులట్లు ము
ప్పెట్టియుఁ జేసిచేసియును వేసరి యింద్రుఁడు మున్నుగాఁగ ది
క్కెట్టిటు లున్న మా కనుచు నేగిరి పద్మజుఁ గూర్చి యేగి కూ
పెట్టిరి హస్తముల్ మొగిచి పెద్దయెలుంగునఁ దద్గుణస్తుతుల్. 11

వ. జయ జయ జగన్నాథ! జగజ్జననస్థితిసంహారకర!
జంభారిప్రముఖనిఖిలబర్హిర్ముఖశిఖామణీమయూఖమంజరీరంజితపాదపీఠ!
జలజాసర! జాహ్నవీప్రముఖసకలతీర్థతీర్థసంపూర్ణస్వర్ణకమండలుధర!
జపతపోనిష్ఠాగరిష్ఠమనోధిష్ఠానఋగ్యజుస్సామాథర్వణమయనానానిశ్వాస!
హిరణ్యగర్భ! భూర్భువస్సువస్త్రయీశుకీపంజర! నిరంజన!
భారతీవిహారసాధాయమానచతుర్వదన! సనాతన! సనత్కుమారజనక! శతానంద!
శాశ్వత! విశ్వతోముఖ! నిర్వికల్ప! నిరీహ! నిరాకార! ఓంకారగమ్య!
అదిగ్దేశకాలవ్యవచ్ఛేదనీయ! ఆదిమధ్యాంతశూన్య! అవ్యయ! అవాప్తసకలకామ్య!
అనంత! అద్వితీయ! నిరస్తసమస్తోపాధికసచ్చిదానందస్వరూప! నమస్తే నమస్తే నమః.
12

తే. నీదునిట్టూర్పుగాడ్పులు నిగమపఙ్క్తి, ప్రణవమంత్రాక్షరము నీకు భద్రపీఠి
విలయకాలంబు నీనిద్ర విశ్వమునకు, నీప్రబోధంబ యుదయంబు నిఖిలమునకు. 13

తే. అవధరింపుము విన్నపం బాదిపురుష!, యవధరింపుము మము లోకాధినాథ!
తడవు సేయక రక్షింపు తమ్మిచూలి!, తారకుఁడు మము పెక్కు దుర్దశలఁ బెట్టు. 14

చ. పడితిమి కుక్కలంబడిన పాటులు దుర్భర మైనవృత్తి వె
న్బడితిమి గర్భయాచకులభంగి దరిద్రత నట్టుకొంచు లో
పడితిమి పాలలోఁ బడిన బల్లుల కైవడి నెల్లవెంటలం
జెడితిమి వేయు నేల సరసీరుహసంభవ! దుష్టదైత్యుచేన్. 15

తే. తారకుం డెవ్విధంబున ధ్వంస మొందు, నెట్టు బ్రదుకుదు మేము మా కేది దిక్కు
చిత్తగింపుము దేవ! సంశ్రితజవార్తి, హరణపారీణ! కరుణారసార్ద్రహృదయ! 16

వ. అని కరుణంబుగా విన్నవించిన హిరణ్యగర్భుండు ప్రసన్నుండై బృందారకులను
మహర్షులనుం గనుంగొని యి ట్లనియె. 17

సీ. వెఱవకుం డింద్రాదివిబుధపుంగవులును శాండిల్యభృగ్వాదిసంయములును
నస్మద్వరప్రభావానుభావంబున వాఁ డింతవాఁ డయ్యె వాఁడి మిగిలి
విషవృక్ష మేసియు వృద్ధిఁ బొందఁగఁ జేసి తనకుఁ గాఁ బెఱుకుట తగవు గాదు
పార్వతీదేవికి భవున కుద్భవ మైన తేజంబు వాని మర్దింపఁగలదు

తే. తండ్రి యగుదక్షుమీఁది క్రోధంబువలన, యోగనిరుక్తదేహ యై యుద్భవించి
పెరుఁగుచున్నది హిమభూమిధరగృహమున, నమ్మహాదేవు శివుఁ గూర్పుఁ డను
వెఱింగి. 18

వ. ఇంతనుండియు మీకు మేలయ్యెడుఁ బొండని పురందరాది బృందారకుల వీడుకొల్పి
శతానందుండు యథోచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తిల్లుచుండె నిట్లు దేవతలు
భావిశుభసూచకంబు లగుగంధవాహాదినానానిమిత్తంబు లనుసంధించుచు
నిజస్థానంబుల కరిగిరి యనంతరంబున. 19

సీ. అటమున్న దక్షకన్యక తండ్రితో నల్గి యోగమార్గమున మే నుజ్జగించి
యపరజన్మంబున నజ్ఞాతియోని యై యోషధులకు నెల్ల నున్కిపట్టు
మేరుమందరవింధ్యపారియాత్రాదిసుప్రథితాద్రిసంబంధబాంధవంబు
నైననీహారశైలాధినాథునకును బితృదేవతలకన్నబిడ్డ యైన

తే. మేనకాదేవి కుదయించె మేలు వేడ్క, నబ్ధిచెలికాఁడు మైనాకుఁ డన్న గాఁగ
నభిజనాఖ్య పార్వతి యన నఖిలజనని, యాదిశక్తి పురారియర్థాంగలక్ష్మి. 20

క. పావనజంగమభువనశు, భావహ మై విశదదశదిశాంతర మై యా
దేవి యుదయంబు నొందిన, యావేళం గుసుమవర్ష మంతటఁ గురిసెన్. 21

తే. జనని విద్యుల్లతాభ మౌచాయ గలిగి, కొత్త యుదయించినట్టియాకూఁతువలనఁ
గారుకాలంబుమణిశలాకయును బోలె, నొప్పెడువిదూరభామిని యుద్ది యయ్యె.

వ. అనంతరంబ ప్రతిదినవర్ధమాన యై లబ్ధోదయ యగుచంద్రరేఖయుం బోలె
బంధుజనంబులకుఁ బ్రమోదంబు నందించుచు మందాకినీసైకతవేదికాస్థలంబులఁ

గంచుకక్రీడ సల్పుచు నుపదేశకాలంబుల విద్యలు నేర్పుచు బాల్యంబుఁ గడపి
నేత్రోన్మీలనంబు సేసిన చిత్రంబునంబోలె యౌవనవిభక్తం బై యభ్యుదయం బై
యభ్యున్నతాంగుష్టనఖప్రభావిక్షేపంబున రాగంబు వెడలు గ్రక్కునవియుం
బోనిచరణప్రవాళంబులు వృత్తానుపూర్వంబు లై యనతిదీర్ఘంబు
లగుజంఘాప్రకాండంబులును వేదండశుండాదండంబులకు వైదండికంబు లై
యొప్పారునూరువులును
మేఖలాకలాపమధ్యకీలితమహేంద్రనీలమాణిక్యకిరణరేఖయుంబోలె నాభిరంధ్రంబునం
బుట్టి మీఁదికి నిగుడ రాజిల్లు రోమరాజియును నవయౌవనారోహణార్థంబు మన్మథుం
డొనర్చిన మణిసోపానంబులంబోని వల్లీవిభంగంబులును గుదుళ్ళు నిండఁ బలుకం
బండిన మారేడుపండ్ల గారాముఁ జెఱుచు గబ్బిగుబ్బలబెడంగులును
నభినవశిరీషకుసుమసుకుమారంబు లగుబాహువులును ధర్మబంధురం
బగుకంధరంబును సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబంబుడంబు విడంబింపం
జాలుచునాననంబును గావియగు మోవియును నూఁబూవువంటి నాసికయు
నిద్దంపుటద్దమ్ములకుఁ దోడిముద్దు లగుముద్దుచెక్కులును సుమకోదండపల్లీమతల్లు
లగుకఱివంక బొమలును విదియనాఁటిచందురునకుం గదిసి చుట్టం
బగులలాటపట్టంబును గొదమతుమ్మెదనాలుఁ బురుడింపం జాలునీలాలకంబులును
నొప్పు సర్వోపమాద్రవ్యసముచ్చయం బగుసౌందర్యంబు నేకత్రావస్థానదిదృక్షచే విరించి
సూక్ష్మీకరించి యథాప్రదేశనివేశితంబుగ నొనర్చెనో యనం దల్లిదండ్రులకు నామోదంబు
నాపాదించుచుండ నొక్కనాఁడు నారదుండు సనుదెంచి. 23

క. త్రిభువన మోహన యగున, య్యిభగమనం జూచి పర్వతేశ్వరునిమహా
సభలో నిట్లని పలికెను, శుభవచనప్రౌఢి మెఱయ సురముని యెలమిన్. 24

సీ. ఈ నీరజాతాక్షి మేనిలో సగపాలు గణుతింప మగపాలు గాఁగ నున్న
దీపల్లవాధర శ్రీపాదపద్మంబు నొరయు నొక్కొక్కమా టుడుగణేశుఁ
డీకాంతతోడ మందాకినీవాహినీ సవతి గాఁ గల దేమిచందమునను
నీలతాతన్వికి నీరేడులోకంబు లభిరామకేళివార్యంబు లగును

తే. నిండువేడుకఁ గాంచు నీనీలవేణి, కొమ్ముటేనుంగుమొగ మైన కొడుకుఁగుఱ్ఱ
నత్తయును మామయును లేనిరిత్తయింట, మనువు మనిపెడు నీయింతి మగనితోడ.
25

ఉ. మాటలు వేయు నేమిటికి మంగళలక్షణలక్ష్మి యైనయీ
జోటికి భర్త కాఁ గలఁడు సోమకిరీటుఁడు సర్వదేవతా
కోటికిరీటకోటిపరికుంచితదివ్యమణిద్యుతిచ్ఛటా
పాటలపాదపీఠుఁ డగుపట్టి కృతార్థుఁడ వైతి భూధరా. 26

వ. అని చెప్పి నారదుండు సనియె నంతనుండి హిమవంతుండు
నివృత్తాన్యవరాభిలాషుండై యయ్యోషారత్నంబు శేషభూషణునకు నీ నిశ్చయించియు
నభ్యర్థనాభంగభయంబునం జేసి. 27

క. త న్నడుగ రానిశివునకుఁ, గన్నియ నె ట్లిత్తు నతనికారుణ్యము నా
కెన్నఁడు సిద్ధించునొ యని, యన్నగపతి యాత్మఁ దలఁచె నౌత్సుక్యంబున్. 28

వ. అంత విరూపాక్షుండు దక్షరోషంబు కారణంబు గా దాక్షాయణి శరీరమోక్షంబుఁ
జేసినది మొదలు గా సర్వసంగపరిత్యాగంబుఁ గావించి యపరిగ్రహుండై. 29

సీ. గంగాప్రవాహసంక్షాళితాభ్యున్నత రుద్రాక్షదేవదారుద్రుమంబుఁ
గస్తూరికాకురంగజనాభిపరిమళ శ్లాఘ్యేందుకాంతపాషాణతలముఁ
గిన్నరద్వంద్వసంభిన్నపంచమరాగ నిర్యన్మహావేగనిర్ఝరాంబు
పతితప్రతిధ్వానభంగోరుఘుమఘుమ ఘుమఘుమాయతదిశాగోళకంబు

తే. నైనహిమశైల పాదంబునందు నియతిఁ, దపము సేయంగ మదిలోనఁ దలఁచి విడిసెఁ
బ్రమథవర్గంబుఁ దానును బసవ డపుడు, కృత్తివాసుండు విషయనివృత్తుఁ డగుచు. 30

తే. ప్రమథు లెల్లరు విడిసి రప్పర్వతమునఁ, జంద్రకాంతశిలామణిస్థలములందు
నమరియుండునమేరువృక్షములనీడ, భూర్జతరుచర్మపరిధానములు ధరించి. 31

చ. బసవఁడు ఱంకె వైచి హిమపర్వతసారువనాంతరంబులం
బసిరిక మేసి నిర్ఝరులఁ బాఱెడుతియ్యనినీరు గ్రోలి క్రొ
వ్వొసఁగ ఘనాఘనధ్వనుల నుల్లస మాడెడుఁ దత్పురంబునన్
బ్రసభగతిన్ మృగేంద్రములు భద్రగజంబులు భీతిఁ జెందఁగన్. 32

తే. ఆత్మమూర్త్యంతరం బైనయగ్నిదేవు, నర్చనముఁ నేసి నియతి నయ్యష్టమూర్తి
బహుతపోవ్రతనియమైకఫలవిధాత, తపముఁ జేసెను మది నొక్క తలఁపుఁ జేసి. 33

తే. అపుడు హిమవన్నగేంద్రుఁ డత్యాదరమున, నతిథియై యున్న శంభున కర్చ లిచ్చి
తత్సమారాధనక్రియార్థమునఁ బంచె, నిజతనూజ నజినసమన్వితము గాఁగ. 34

క. రమణి తపోవ్రతచర్యా, సమధికవిఘ్నంబ యనుచుఁ దలపోసియు శీ
ఘ్రము గైకొనె శివుఁడు వికా, రము లేక మదిం దపంబు రమణీమణియున్. 35

సీ. పాటించుఁ బువ్వులు పల్లవంబులు గోయుఁ గుశపవిత్రంబులుఁ గూడఁబెట్టు
నాపగ రహి మీఱు నర్ఘ్యోదకములును నుపకరణంబులు నొయ్యఁ జేర్చు
వేదికాసమ్మార్జవిధి నివర్తించును లీలమై రంగవల్లిక లొనర్చుఁ
గల్పించు లెస్సగా గంధాక్షతంబు లుత్పాదించు ధూపదీపాదికములు

తే. ప్రత్యహంబును హిమధరరాజతనయ, భవునిపదపద్మములమీఁద భక్తి గలిగి
తచ్ఛిరశ్చంద్రచంద్రికాస్తబకశైత్య, శాంతపర్యటనక్రియాశాంతి యగుచు. 36

వ. అక్కాలంబునం దొక్కనాఁడు స్వర్గలోకంబునఁ బాకశాసనుండు
కల్పానోకహంబులనీడలఁ జింతామణి వేదికాస్థలంబులందు బృందారకులు పరివేష్టింపఁ
బేరోలగం బుండి దివిజకార్యార్థసంసిద్ధిఁ బొంద మనంబునందుఁ గందర్పునిం దలంచిన.
37

సీ. కాంతాజనంబుల కటివంక బొమలతోఁ బ్రతివచ్చు పుష్పచాపంబుతోడఁ
గోకిలవ్రాతంబు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగించు క్రొమ్మావిచిగురాకుగొడుగుతోడఁ
రతిదేవినిడుసోగఁ గ్రాలుకన్నులడాలుఁ దలపించు మీనకేతనముతోడ
భుజగలీలావతీభుక్తశేషము లైన గంధవాహకిశోరకములతోడఁ

తే. జందురునితో వసంతమాసంబుతోడ, రాజకీరరథం బెక్కి ప్రాభవమున
వచ్చె వలరాజు చిత్రానువర్తనముగ, సంభ్రమముతో మహేంద్రు నాస్థానమునకు. 38

ఉ. పక్షము పెంపునం గుసుమబాణుని మీఁదనె వ్రాలె దేవతా
ధ్యక్షుని వేయికన్నులును దక్కిన వేల్పుల నుజ్జగించి సూ
క్ష్మేక్షికఁ జూడఁ గార్యగతి యిట్టిదయౌ ప్రభువుల్ ప్రయోజనా
పేక్ష నొకప్పు డాశ్రితులపేర సమంచితగౌరవోన్నతుల్?.39

క. రా యిటు రమ్మని చేతికిఁ, జే యిచ్చి ప్రమోదరేఖ చిగురొత్త మరు
న్నాయకుఁడు నిల్పె సుమన, స్సాయకు సరిగద్దెమీఁద సౌహార్దమునన్. 40

వ. అప్పుడు. 41

తే. పతిప్రసాదంబుఁ దనమౌళిపై ధరించి, మహితవినయావనమ్రుఁడై మన్మథుండు
సంగతంబుగ హస్తాంబుజములు మోడ్చి, విస్ఫురోక్తుల నిట్లని విన్నవించె. 42

వ. దేవర నన్నుఁ దలంపున నవధరించిన కారణం బేమి యానతిమ్ము. 43

సీ. ఎవ్వండు నీపదం బెలమి నుద్దేశించి యతిఘోర మగుతపం బాచరించె
నెవ్వండు నీచిత్త మెరియించుచున్నాఁడు కైవల్యపదవికైఁ కాలుసాఁచి
యెవ్వండు గురునీతి కేపాకమును బొంద కుద్దండరీతి మాఱొడ్డి నిలిచె
నెవ్వండు దంభోళిహేతినిర్ఘరధారఁ దలఁచె నీలోత్పలధారఁ గాఁగ

తే. వాని భంజింతు నాతనిమాన మడఁతు, నతని నిర్జింతు నాతని నతకరింతు
నానతిమ్ము మహేంద్ర నాయట్టిహితుఁడు, నీకుఁ గలుగ నసాధ్యంబు నెగడు నెందు. 44

తే. ఏకభర్తృవ్రతస్థ యై యేలతాంగి, నీకుఁ జేయాడుధర్మంబు నిలువరించె
నది వినిర్ముక్తలజ్జ యై యమరరాజుఁ, జేయుఁ గాత స్వయంగ్రహాశ్లేషణంబు. 45

తే. ప్రణయకోపప్రశాంతికై పాదపతితు, నిన్ను నేపువుఁబోఁడి మన్నింప దయ్యె
నాలతాంగిఁ బ్రవాళశయ్యాశరణ్య, దేహఁ గావింతు విడువు సందేహ మింద్ర. 46

క. నీవజ్రము సుఖముండుం, గావుత దివ్యాస్త్రశాలికామధ్యమునన్
దేవేంద్ర చెఱకువింటం, బూవులు శరములుగ నే రిపుల నిర్జింతున్. 47

వ. నీప్రసాదంబున మలయానిలంబు ప్రాపును వసంతంబుసహాయంబును నిండువెన్నెల చెలిమియుం గలుగఁ బినాకపాణి యగుహరు నైన జయింపం జాలుదు నని తలంతుం దక్కినవారు నాకెవ్వరు నెంత యని యుత్సాహంబునం బల్కినం బురందరుండు సంకల్పితార్థంబు సఫలం బయ్యెనని యంతరంగంబున సంతోషించుచుఁ గంతున కిట్లనియె. 48

సీ. సంకల్పసంభవ సమకూర్తు వట్లనే యరుగంగ నీ కసాధ్యంబు గలదె
యటుకాన కానిమహాకార్యభరమునం దేము నియోగింతు మిపుడు నిన్ను
ధరణిభారధురీణతాప్రౌఢి కని కదా తను మోఁచు శేషునిఁ బనిచెను హరి
విబుధకార్యార్థంబు విశ్వేశ్వరు గుఱించి యరుగంగవలయు నీ వధికభక్తి

తే. కుధరకన్యను శశిమౌళిఁ గూర్పవలయుఁ, బార్వతీపరమేశ్వర ప్రభవ మైన
దివ్యతేజంబు సేనాపతిత్వ మొంది, జయముఁ గావించు నని చెప్పె జలజభవుఁడు. 49

వ. హిమాద్రిపాదంబున దేవదారువనంబున నియతాత్ముఁ డై పరబ్రహ్మానుసంధానంబు సేయుచు నంధకారాతి తపంబు సేయుచున్నవాఁడు పార్వతియు హిమవన్నియోగంబున నీశ్వరునకుం బాయక పరిచర్య సేయుచున్నయది యీవార్త సకలలోకవృత్తాంతవిజ్ఞానార్థంబు పంపిన యప్సరస్త్రీవర్గంబువలన వింటి నిది కార్య క్రమంబు. 50

తే. ఇది యనన్య సాధారణ మిది యవశ్య, మిది పరోపకృతిక్రియాభ్యుదయశాలి
చేయు మిప్పని సంకల్పసిద్ధి గాఁగ, బాహువిక్రమపారీణ పంచబాణ. 51

తే. కోరి యభ్యర్థనము సేయువారు సురలు, కార్య మూహింప మూఁడులోకమ్ములకును
నతిశుభము కృత్యమో యల్ప మైనఁ గాదు, కామసంస్పృహణీయవిక్రముఁడ వీవు. 52

వ. హుతాశనునకు సమీరంబుంబలె మధుమాసంబు సహాయం బగుం గాత మర్థలాభంబును సేమంబును బునర్దర్శనంబు నయ్యెడు మని దీవించిన దేవేంద్రునియానతి ముత్యాలసేసబోలె శిరంబునఁ దాల్చి యైరావణకుంభికుంభాస్ఫాలనకర్కశం బగు కరంబున వాస్తోష్పతి తన్ను సంస్పర్శించి గౌరవించిన మన్మథుండు మధుసహాయుండై హిమవత్పర్వతంబు సేరం జనియె నాసమయంబునందు. 53

చ. సకలవనంబులందుఁ గలసంయమికోటి తపస్సమాధిని
ష్ఠకుఁ బ్రతికూలవర్తి యయి షట్పదకోకిలరాజకీరజా
లకములతోడఁ గూడ ఝషలాంఛను నెచ్చెలికాఁడు వచ్చె వా
రక మధుమాసరాజు నవరాగసమంచితపల్లవాస్త్రుఁడై. 54

తే. ఉత్తరాభిముఖుం డైనయుష్ణరశ్మి, చంద మీక్షించి దక్షిణాశాపురంధ్రి
గంధవాహంబు దీర్ఘదీర్ఘంబు గాఁగఁ, జాఁగ విడిచెను విరహనిశ్శ్వాసధార. 55

శా. ఆమూలాగ్రమశోకపాదపము ప్రత్యగ్రప్రవాళావళి
వ్యామిశ్రంబుగఁ బూచె నప్పు డటు నీహారాద్రికుంజంబునన్
భామాకోమలపాదపంకరుహసంపర్కం బపేక్షింప కు
ద్దామం బైనవసంతజృంభణము సత్త్వం బొప్ప దీపింపఁగన్. 56

తే. చివురుగఱితోడ లేమావిపువులు శరముఁ, జేసి మధుమాసకాలంబు చిత్తజునకు
నళికులంబుల పేర నామాక్షరములు, వరుసతో నిల్పె ననఁ బొల్చె వానియందు. 57

క. నవకము లగుములుమోదువుఁ, బువు మొగ్గలు విపినవీథిఁ బొల్పెసలారెన్
దివుట వసంతుం డను ప, ల్లవుఁ డిడిన నఖక్షతంబులకు సరి యగుచున్. 58

తే. చెమట కింపురుషస్త్రీలచెక్కులందుఁ, గ్రమ్మి మృగనాభిపత్రభంగంబుఁ గరచెఁ
జందనద్రవ మిం పయ్యెఁ జన్నుఁగవకు, నలరుఁబన్నీటితో గుహ్యకాంగనలకు. 59

వ. అప్పుడు వనౌకసు లగుతాపసు లతి ప్రయత్నసంస్తంభితక్రియారంభులును
మదనుండు సమారోపితపుష్పచాపుండును మధుకరంబులు
కుసుమపాత్రపరిపూర్ణమధురసగండూషసముపలాలితప్రియాసందోహంబులును
మృగంబులు మృగీకండూయనపరాయణంబులును నైయుండిరి వెండియు. 60

ఉ. పంకజరేణుగంధి యగుపల్వలవారిఁ గరేణు విచ్చె ని
శ్శంకమదావళంబునకు గంధగజంబును బద్మినీమృణా
లాంకురమర్ధభుక్తము నిజాంగనకుం బ్రియమార నిచ్చె నా
వంకఁ దపోధనుల్ హృదయవత్సలతన్ బ్రియ మంది చూడఁగన్. 61

ఉ. దేసికగానమార్గములఁ దిన్ననిరీతులఁ బాడిపాడి యా
శ్వాసము నొంది సోలి యరవాడినయంగన మోముఁదమ్మిఁ బు
ష్పాసవఘూర్ణితేక్షణము లల్లనఁ జుంబన మాచరించి యు
ల్లాస మొనర్చెఁ గిన్నరవిలాసి హిమాచలకందరంబునన్. 62

తే. అచ్చరలు పాడుహిందోళ మాలకించి, యిందుమౌళి ప్రసంఖ్యాన మెడలఁడయ్యె
నిర్జితేంద్రియు లైనట్టినియమపరుల, నంతరాయంబు లేమి సేయంగఁ గలవు. 63

వ. అప్పుడు వామప్రకోష్ఠార్పితహైమవేత్రకుం డగునందికేశ్వరుం
డభినవవసంతసమయారంభసంభూతమనోవికారంబు లగు ప్రమథవీరులభావంబులు
భావించి హుంకారంబు సేసి మాను మని యదల్చిన నాశిలానందనుదివ్యశాసనంబునఁ
గాననం బెల్ల నిష్కంపవృక్షంబును నిభృతద్విరేఫంబును మూకాండజంబును
బ్రశాంతమృగభారంబునై చిత్రార్పితావస్థానంబునుంబోలె నుండె నేనియు
మనోభవుండు ముక్కంటి యెదురుఁ జక్కటిగాని యెకపక్కియఁగాఁ బురశ్శుక్రంబు

నడచువాఁడునుంబోలె మనంబునం జంకుచు నెట్టకేలకు నాజగజెట్టి తపంబు సేయు
చలికొండచట్టుపట్టునకుం జనుదెంచి చుట్టునుం దిరిగియున్న సురపొన్నమోకల
నీడనిల్చి యచ్చోట శార్దూలచర్మంబునం బర్యంకబంధురితపూర్వకాయుండును
నుత్తానపాణియుఁ బ్రాణాయామపరుండును నగు నమ్మహాదేవునిపార్శ్వంబునం
పుష్పాంజలి వట్టి ధ్యానావసానావసరముం బ్రతీక్షించుచుఁ
గించిద్విలంబమానకేసరఛదాభిరామకాంచీకలాపయుఁ గర్ణికారకుసుమతాటంకయుఁ
బల్లవావతంసయు నగు పార్వతిం గనుంగొని యిదియ నా కవసరం బని
యధిజ్యశరాసనుం డై.64

సీ. వలుద కెంజడ కొప్పు వదలి వీడక యుండఁ
బెనుపాఁప తలపాగ బిగియఁ జుట్టి
మెడకప్పుతోఁ గూడి మిక్కిలి నలుపైన
కమనీయకృష్ణాజినము ధరించి
భ్రూవికారములేని పొడవుఱెప్పలలోని
ఘనదృష్టి నాసికాగ్రమున నిల్పి
యోగపట్టికఁ జెంది యొఱపైన నిలుకడ
నాసనస్థితబంధ మనువుపఱచి

తే. నిస్తరంగకమైన మున్నీరువోలె
గర్జితము లేని ఘనఘనాఘనమువోలె
ధ్యాననిశ్చలుఁడగు నిందుధరుని జూచి
ప్రసవనారాచుఁ డతిభయభ్రాంతుఁ డగుచు. 65

ఉ. ఒయ్యన డాయఁగాఁ జనియె నుగ్రవిలోచనుపార్శ్వభూమికిం
దయ్యముఱేఁడు నెచ్చెలి యెదన్ భయకంపము నుప్పతిల్లఁగా
దియ్యనివిల్లుఁ బుష్పములఁ దీర్చినయమ్ములు శౌర్యసంపదల్
వయ్యము గాఁగ భూమిఁ బడ వైచె నిలింపులు చూచి బెగ్గిలన్. 66

క. స్థావరరాజతనూభవ, యా వేళన డాయ వచ్చె నభవునిసేవా
హేవాకప్రౌఢిని వన, దేవత లెంతయు గభీరగతిఁ దనుఁ గొలువన్. 67

తే. పద్మరాగవిభూషణప్రతతి మాఱు, లలి నశోకలతాప్రవాళములు దాల్చి
సింధువారప్రసూనరాజీవరాజి, గమ్రమౌక్తికరత్నశృంగార యగుచు. 68

చ. చనుఁగవ ప్రేగునన్ మిగులసన్నపుఁగౌ నసియాడఁ గెంపు మీ
ఱిన నునుఁబట్టుఁజేలఁ గటి ఱింగులు వాఱఁగఁ గట్టి భూమిభృ
త్తనయ ప్రసూనగుచ్ఛములు దాలిచి లేఁజిగురుల్ ధరించి వ
చ్చిన నడదీవవోలె నిలిచెం దరుణేందుకిరీటుసన్నిధిన్. 69

తే. తరుణి యందందఁ గేసరదామ కాంచి, జఘనపులినంబు నందుండి జాఱిపడఁగ
మాటిమాటికి హస్తపదముల నెత్తు, చపలభావంబుతో నుండె నభవుమ్రోల. 70

ఉ. కమ్మనియూర్పుగాడుపులగందముఁ గ్రోలఁగ వచ్చి యోష్ఠబిం
బమ్ము సమీపదేశమునఁ బాయక యాడెడు తేఁటిఁ గేళిప
ద్మమ్మున మాటిమాటికి సమంచితవిభ్రమలోలదృష్టి యై
యమ్మదిరాక్షి చిమ్ము దరహాసవికస్వరగండపాళి యై. 71

తే. అఖిలలక్షణసంపూర్ణ యైనయట్టి, యాలతాతన్విఁ జూచి పుష్పాయుధుండు
రమణ దాఁ బూను దేవతారాధనంబు, సఫలతం జెందె నని చాల సంతసిల్లె. 72

ఉ. అప్పుడు డాయ వచ్చెఁ దరుణాబ్దకళాధరు గౌరి భక్తితో
నప్పుడు డాసె నీశ్వరుఁడు నంచితయోగసమాధినిష్ఠమైఁ
దప్పక బాహ్యసీమఁ బ్రమదం బెసఁగం బరమంబు సోహమై
యొప్పెడుదివ్యతేజము సముజ్జ్వలకోటితటిత్ప్రకాశమున్. 73

క. అసమభయభక్తు లలరఁగఁ, గుసుమంబులు దోయిలించి కోమలి నించెం
గిసలయ భంగంబులతో, నసదునడుము వణఁక మృడునియడుగులమీఁదన్. 74

ఉ. పల్లవపుష్పభంగములు పాదసరోరుహయుగ్మకంబు పైఁ
జల్లి శ్రవోవతంస మగుసంపగిమొగ్గ యొకింత జాఱఁగా
నల్లన మ్రొక్కె బార్వతి భయంబును భక్తియుఁ సంభ్రమంబు సం
ధిల్లఁగ భర్తకున్ ఘనఫణిప్రభుహారున కంధకారికిన్. 75

క. సరి లేని మగనిఁ బడయుము, తరుణీ యని పల్కె శివుఁడు తథ్యమ యిది యీ
శ్వరభాషితమునకుం దర, తరములయం దైన నన్యథాత్వము గలదే. 76

ఉ. పంచశరుండుఁ దత్పరత బాణవిమోక్షణకాలముం బ్రతీ
క్షించుచు గౌరి శంకరునిఁ జేరినయప్పటినుండి యెప్పుడున్
నించునొకో హరుండు తరుణీమణి నంచును వింట నారి సా
రించుచు నుండెఁ జెంత సురరీకృతదైవతకార్యధుర్యుఁడై. 77

తే. ప్రియము శోభిల్లఁగా సమర్పించె గౌరి, పసని పయ్యెద జాఱ దోఃపల్లవమున
భానుదీప్తులు నీటారి ప్రన్ననైన, పృథులమందాకినీపద్మబీజమాల. 78

తే. అంబుజాక్షి సమర్పింప నాదరమున, నక్షమాల్యంబు నిటలాక్షుఁ డందుకొనియెఁ
బంచబాణుండు సంధించె నించువిట, నస్త్రరాజంబు సన్మోహనాశుగంబు. 79

మ. శమనారాతి నివృత్తధైర్యుఁ డగుచుం జంద్రోదయారంభకా
లమునం బొంగిన దుగ్ధసాగరములీలం బక్వబింబాధరో

ష్ఠముఁ గర్ణాంతవిలాసనేత్రము నతిస్వచ్ఛంబునై యొప్పు గౌ
రిముఖాంభోజమునందు నిల్పె సరసప్రేమంబునం జూడ్కులన్. 80

తే. శైలసుతయును భావంబుకీలు దెలిసి, యంగకంబుల బులకంబు లంకురింప
వ్రాల్చె నెమ్మోము లజ్జాభరంబు పేర్మిఁ, గేకరాలోకనంబులఁ గెల్లుమలఁగి. 81

వ. అనంతరం బంతకమథనుం డతర్కితం బైన యింద్రియక్షోభంబు బలాత్కారంబుగా
గుదియించి, చేతోవికారంబునకుం గారణంబుఁ దెలియం దలంచి దిశాంచలంబు లకుం
జూపు వఱపునప్పుడు కట్టెదుర దక్షిణాపాంగనివిష్టముష్టియు నాతతాంగుండును
నాకుంచితసవ్యపాదుండునుం జక్రీకృతకార్ముకుండును బ్రహతోద్యుక్తుండును నైన
మన్మథునిం గనుంగొని తపఃపరామర్శవివృద్ధక్రోధుండయ్యె నవ్వేళ భ్రూభంగదుష్ప్రేక్షం
బగు విరూపాక్షునిలలాటేక్షణంబునం జనియించిన సముజ్జ్వలజ్వాలాజాలం బైన
కృపీటయోని భువనంబు లెల్ల భయభ్రాంతంబులై హాహాకారంబులు నేయ
నమ్మీనకేతను శరశరాసనతూణీరంబులతోడంగూడ భస్మంబు చేసిన. 82

సీ. నాకభూషణుఫాలనయనానలముచేతఁ బంచబాణుఁడు బిట్టు భస్మమయ్యెఁ
బ్రబలాభిషంగసంప్రభవమోహంబునఁ గేళిని యవశ యై వ్రాలె ధరణి
యువతిసంసర్గంబు యోగవిఘ్నం బని యభవుఁ డంతర్ధాన మాచరించెఁ
జెలికాఁడు తన మ్రోల నొనికి బూడిద యైన నామని యేడ్చె నా వఱచినట్లు

తే. గౌరి తన చారుసౌభాగ్యగౌరవంబు, విలువ పోయిన చెలువున విన్నవోయెఁ
బర్వతేంద్రుడు నిర్విణ్ణభావ యైన, కూర్మినందన నింటికిఁ గొంచుఁబోయె. 83

వ. ఆనంతరంబ రతీదేవి మోహాంధోన్మీలితంబు లైనలోచనంబుల నత్యంతప్రియదర్శనుం
డగు ప్రియుం గానక పురుషాకారంబున భూమిం బడియున్న భస్మంబుం గని యిట్లని
ప్రలాపింపం దొడంగె. 84

ఉ. చక్కనివారిలోన నెఱజాణలలో విటరాజకోటిలో
జిక్కనివారిలోఁ గడుఁబ్రసిద్ధివహించిన నీవు ప్రాణముం
దక్కినచోట నీమనసు ధైర్యమున న్మిసిమింతురాలు గా
నక్కట! పుష్పసాయక మహాకఠినాత్మలువో మృగేక్షణల్. 85

మ. ప్రతికూలాచరితంబు నావలన నల్పం బైననుం గాంచితే
ప్రతికూలాచరితంబు నీవలన నల్పం బైన నేఁ గంటినే
కృత మెన్నండును లేనిచంద మిది లక్ష్మీపుత్ర! నీయందు న
న్నతిదుఃఖాన్విత డించి పోవఁ దగవా యధ్వానపుంబట్టునన్. 86

క. తలఁతే మన్మథ! గోత్ర
స్ఖలితంబుంజఘనసూత్రకరబంధంబుల్

కలఁతే మఱియు వసంతో
త్పలకలికారాధనంబుఁ దత్సమయమునన్. 87

క. మెఱయంగ ముసురఁ గురియఁగ, నుఱుమం బురవీథులం బయోధరవేళం
దెఱవల రమణులయొద్దకు, నిఱుఁజీఁకటిదిశల నింక నెవ్వం డనుపున్. 88

సీ. మదిరారసాస్వాదమదవికారంబులు బింబాధరలకు విడంబనములు
ప్రియవియోగంబున బెదరించువాఁ డయ్యె నుడువల్లభుఁడు నిష్ఫలోదయుండు
కోయిలనోరూరు క్రొత్తమామిడిమోక నవపల్లవంబు బాణత్వ ముడిగె
శుకశారికలు గూడి శోకస్వరంబులఁ బలవింపఁ దొడఁగెఁ దాపంబు గదిరి

తే. మాసములు దుఃఖపడె మధుమాధవములుఁ, జిన్నిమలయానిలంబులఁ జిన్నవోయె
మాట లేటికి వేయు నోమగలరాజ, విశ్వమున నీవు లేకున్న వెలితి వడియె. 89

తే. హృదయమున నుండి యెప్పుడు హృదయనాథ
ప్రియముఁ జెప్పెద ననుటెల్ల భేషజంబు
హృదయమున నుంట నిజమేని మదన యెట్లు
భస్మ మైతివి నే నెట్లు బ్రదుకుఁ గంటి. 90

వ. మన్మథ! మధురాలాపనిసర్గపండితంబు లగుగండుంగోయిలల నేలొకో భువనంబులకు
రాయబారంబు పంపవు? ప్రణిపాతయాచితంబు లగుగాఢోపగూహనంబులు
మఱచితే? యార్తవం బగుకుసుమప్రధానంబు నాయంగంబులం దిది నీవు
రచియించినది కదా? దక్షిణేతరం బగుమదీయచరణంబు లాక్షారాగపరికర్మంబునకుం
దగదొకో! పతంగమార్గంబున నింగలంబునం బడి భవదంకం బాశ్రయించెదఁగాక
మదనుండు లేక రతీదేవి జీవించు నననుపవాదంబు లోర్వవచ్చునే? నీసుహృదీశ్వరుం
డయినవసంతుం డెచ్చట నున్నవాఁడు? పటుక్రోధరేఖావటద్భ్రూభంగభీషణముఖుం
డగులలాటలోచనులోచనంబు చిచ్చున నతండును వెచ్చి నిన్నుం గూడెనే యని
యనేకప్రకారంబులం బలవింపఁ దత్పరిదేవనాక్షరంబులు బాణపాతంబులం బోలి
తూఱనాటుటయు నెంతయు నొచ్చి యమ్మధుమాసం బక్కిసలయకోమలికిం బుట్టిన
మహావ్యసనం బూరార్పం జేరవచ్చుటయు. 91

సీ. క్రొమ్మిడి కై పెక్కి కుసుమంబు లుమియుచు నవటుప్రదేశంబునందుఁ బొరల
జేవురించిన లేఁతచెక్కుటద్దంబులఁ దాటంకయుగళంబు తన్నియాడ
నాక్రోశపరిదేవనాక్షరవ్రాతంబు కంఠగద్గదికచేఁ గ్రక్కుపడఁగ
హరినీలములచాయ నక్షిగోళమ్ముల సొబగుగాఁ గన్నీటిసోన గురియ

తే. ముత్తియంబులు పేరులు ములిసిపడఁగ
హస్తముల వీఁగుఁ జనుదోయి యడఁచుకొనుచు

సంబెరం బిచ్చె రతిదేవి శంబరారి
కమలిన వసంతు నెదుట దుఃఖార్త యగుచు. 92

వ. ఇవ్విధంబున నారామ పేరామనియెదుట నెమ్మనంబునఁ బేరామనియై వర్తిల్లునార్తి సంబెరంబిచ్చి సొమ్మసిలంబోయి లేచి వసంతునిం గనుంగొని మాధవ! నీ చెలికానిం జూడు కపోతకర్బురం బైన భస్మం బైనవాఁడు! నీవు వచ్చుట యెఱుంగండు సుమ్మీ! ససురాసురం బైనజంబు బిసతంతుగుణం బైనశోదండంబునం గలగుండ్లు వెట్టు నిట్టి జగజెట్టియుం గలండే? యతిపరుషపవనసంపాతాహతం బైనదీపంబు నుంబోలె నీపరమమిత్త్రుండు క్రమ్మఱిలండు సుమ్మీ! నాపాపంబునం జేసి విధి వెలిగాఁ గ్రొన్ననవిలుకానిం గొనిపోయె. నీవును బరమమిత్త్రుండవు గావున నన్నును నగ్నిముఖంబున నీసఖుం గూర్పం బాడి. “శశితోడంగూడఁ గౌముదియు మేఘంబుతోడంగూడ మెఱుంగు” ననుట సకలసమ్మతంబు. కుసుమశరుశరీరభసితచూర్ణంబు శరీరంబునందాల్చి నామేను విభావసునందు వ్రేల్చెదం గిసలయతల్పంబులకు నిట మున్ను సహాయుండ వగు నీకుఁ జితి పేర్పంజాలవచ్చెనే యని పల్కి శోకావేశంబున వెండియు. 93

సీ. హస్తయుగ్మము మోడ్చి ప్రార్థించి పలికెదఁ దమ్ముఁడా నా కిమ్ముఁ దగఁ జితాగ్ని
మందమందంబుగా మలయానిలంబులు వెరవుతో మండంగ విసరుఁగాతఁ
బరలోకతృప్తికై బంధు లిద్దఱకును ధర్మోదకం బిండు తమ్మితేనె
సహకారమంజరీచరుపిండకబళంబు పెట్టుడు మాకునై పికము ముట్టఁ

తే. దేనె పెట్టుండు కస్తూరి దీర్చి యచటఁ, జేర గొజ్జంగపూనీటఁ జెంబు లిడుఁడు
నన్ను వలరాజుఁ దలఁచి మన్ననఁ దలిర్పఁ, దగ సమర్పణ చేయుఁడు దంపతులకు. 94

వ. అని తెంపు సేసి యగ్నిప్రవేశంబున కాయితంబై యున్నసమయంబున రతి నుద్దేశించి యాకాశవాణి యోమన్మథపత్నీ! సాహసంబు వలవ దుడుగుము. నీకుం జేరువన మేలు గాఁగలయది నీ మగఁడు కందర్పుండు భుజాదర్పంబునం గన్నుం గానక కనకగర్భుని సమావిర్భూతమనోవికారునిం జేసి తనకుమారిక యం దతనికిఁ గాఁగాని తలంపుఁ బుట్టించె. కన్నియం గవసిన తనయన్యాయంబునకుం దాన రోసి సరసీరుహాసనుం డీసునం బుట్టించినవాఁడు కుసుమశరుండుకదా! యద్దురాత్ముండు హరకోపానలంబున భస్మం బగుం గావుత మని శపించిన నది కారణంబుగాఁ బద్యుమ్నున కిద్దురవస్థ తటస్థించె. 95

ఉ. ఎప్పుడు పెండ్లియాడుఁ బరమేశ్వరుఁ డద్రితనూజ వేడ్కతో
నప్పుడు లబ్ధసౌఖ్యుఁ డయి యంబికప్రార్థన నాసదాశివుం
డెప్పటియట్ల సర్వభువనైకధనుర్ధరునిం బ్రియుం బ్రియం
బొప్పఁగ నిచ్చు నీకు మది నొండు తలుపకు నమ్ము మాత్మలోన్. 96

వ. అని యదృశ్యరూపం బైనభూతంబు రతిదేవిమరణవ్యవసాయబుద్ధి మందిభవింపం
జేసెఁ గుసుమాయుధబంధుం డగువసంతుండును నావృత్తాంతంబునకు సంతసించి
యక్కాంత నూరార్చి నాశాపాంతం బవలంబించి శంబరారిపత్నియు
గౌరీకళ్యాణకాలమ్ముం బ్రతీక్షించుచు విరహక్షీణం బైనశరీరంబు రక్షించుకొనుచుండె
నంత. 97

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. మంకణమౌనివంశమణిమండన! కాంచిపురీనివాస! యే
గాంణాంకకిరీటదివ్యచరణాంబుజసేవక! వైరిభద్రనా
గాంకుళశ! హారహీరదరహాసవిపాండురకీర్తిచంద్రికా
లంకృతదిగ్విభాగ! శుభలక్షణ! వారిరుహాయతేక్షణా! 98

క. కరదీపదానశోభిత, బిరుదాంకిత! యంబునిధిగభీరసుహృదయా!
హరచరణకమలపూజా, పరతంత్రస్వాంత! వంశపావనచరితా! 99

మాలిని. మాచమాంబాసుతా! మానదుర్యోధనా, యాచకాభీప్సితత్యాగచింతామణీ!
ధీచతుర్వర్గ యాస్తిక్యసంపన్నిధీ! లోచనాంభోరుహాలోలలక్ష్మీకళా! 100

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ కావేరీవల్లభ!
లోకస్తవనీయ! సర్వలోకాశ్రయ! ద
ర్వీకరభూషణభక్త! సు
ధీకలితవివేక! యవచిదేవయతిప్పా!

వ. ద్వితీయవిలాసం బైన గౌరీకళ్యాణం బాకర్ణింపుము. 1

తే. ఆవ్విధంబునఁ దన మ్రోల నసమశరుఁడు
తనకుఁగా నీశ్వరునిచేత దగ్ధమైన
ధరణిధరకన్య నిందించెఁ దనదురూపుఁ
బతులు మెచ్చని చెలువు నిష్ఫలమ కాదె. 2

వ. అనంతరంబ వసుంధరాధరకన్య యవంధ్యప్రతిజ్ఞ యైెఁ
దపస్సమాధినియతత్వంబు వహియింప నిజాభిప్రాయంబు
మేనకాదేవి కెఱిగించిన. 4

తే. గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని యమ్మహీధర
సార్వభౌముదేవి చతురభంగి
బుజ్జగించి కూర్మి పొంపిరివోవంగ
హితమితోక్తిఁ బుత్త్రి కిట్టు లనియె. 5

ఉ. ఎక్కడ లేరె వేల్పులు సమీప్సితదాతలు ముద్దుఁగూన నీ
వెక్కడ ఘోరవీరతప మెక్కడ యీపటుసాహసిక్యముల్
తక్కు శిరీషపుష్ప మవధానపరత్వమునన్ మధువ్రతం
బెక్కిన నోర్చునో విహగ మెక్కిన నోర్చునొ నిశ్చయింపుమా. 6

తే. అని నివారించె గిరిపత్ని యనుఁగుఁగూఁతుఁ, బార్వతియుఁ దల్లిమాటఁ జేపట్ట దయ్యె
నీప్సితార్థంబునకుఁ జాఱుహృదయరుచియు, నిమ్నమున దోడిగిలునీరు నిలుపరాదు.
7

వ. అంత నాచంద్రానన సఖీముఖంబున నిజమనోరథంబుఁ దండ్రి కెఱింగించి
యమ్మహానుభావుచేత నరణ్యనివాసమునకును ఫలోదయాంతం బైనతపస్సమాధికిని
నానతి వడసి దృఢప్రతిజ్ఞానిర్వాహంబున. 8

ఉ. భూధరరాజకన్య మణిభూషణముల్ దిగఁద్రావి యీశ్వరా
రాధనకేళికౌతుకపరాయణ యై భరియించెఁ బాండుర
క్షాధృతిపూర్వకంబుగఁ బ్రగాఢపయోధరమండలీసము
చ్ఛేదవికీర్ణసంహతుల నేలుమహీధరవల్కలంబులన్. 9

తే. పాశుపతదివ్యదీక్షఁ జేపట్టి గౌరి, చంచరీకాంగనాగరుచ్ఛాయ నేలు
కుటిలకోమలతరదీర్ఘకుంతలములు, మడమ లంటఁగ నిడుపాటిజడలు గట్టె. 10

సీ. ముత్యాలమొలనూలు మురువుసూపెడునట్టి జఘనంబుపై మౌంజి నవధరించెఁ
గందుకక్రీడపై గారం బుపచరించు హస్తాబ్జములఁ బూనె నక్షమాల
కస్తూరికాంగరాగములతో విలసిల్లు తనువల్లి హత్తించె ధవళభూతి
బొమ్మపెండిలిపాటఁ బ్రొద్దుపుచ్చు నెలుంగు నీలకంఠస్తోత్రనియతిఁ గూర్చెఁ

తే. బసిఁడికమ్ములయందంపుఁబట్టుచేల, కొంగుచాటున వర్ధిల్లు కుచభరమున
గంతఁగా వైచెఁ బులితోలుకళవసంబుఁ, బరమకళ్యాణి గిరిసార్వభౌమతనయ. 11

తే. హంసతూలికపాన్పుపై నలరుమొగ్గ, యొత్తునునుమేను గల్గునీలోత్పలాక్షి
బాహువల్లి తలాఁడగాఁ బవ్వళించె, శైలపాషాణపట్టికాస్థండిలమున. 12

తే. పాశుపతదివ్యదీక్షావిభాసమాన, దివ్యతేజోనిశేషసందీపమూర్తి
కాలతాంగికి శతవృద్ధు లైనమునులు, ప్రణతు లగుదురు భావిప్రభావశక్తి. 18

వ. ఇవ్విధంబున ధరశిఖరంబులయందలి హరిణకిశోరంబులకు
నరణ్యాబీజాంజలినిధానంబునుం దరులతాకుంజంబులకు నిర్ఝరధారాసేకంబును
నొనర్చుచుఁ గృష్ణాజినోత్తరాసంగవతియు సర్వాంగభసితాభ్యంగమంగళస్నానయునై
కొంతకాలంబు గడపి కాంక్షితంబు కడఁగానక తెంపు సేసి మండువేసవిం గనగన
మండు నగ్నిముఖంబునడుమన నిలిచి మధ్యాహ్నకాలంబున నర్కమండలం
బాలోకించియు వర్షాకాలంబునఁ పక్ష్మపాళీక్షణస్థితంబులును దాడితాధరంబులును
బయోధరోత్సేధనిపాతచూర్ణితంబులును ద్రివళీక్షణస్ఖలితంబులును
నాభిగహ్వరప్రవిష్టంబులు నగుజలధరజలబిందుధారలం దోఁగియు శిశిరకాలంబున
దివతాళించుకొలంకులలోనం బుక్కిటిబంటినీట నిశాసమయంబుల నిలిచియు
నంబుచులీకంబులును నుడుపతికరంబులును కరువలిండుల్లిన
జీర్ణతరుపర్ణంబులును నాహారంబుగా దుష్కరం బైనతపంబు సేయుచుండ
నొక్కనాఁడు. 14

మ. అజినాషాఢధరుండు ప్రౌఢతరభాషాతిప్రగల్భుండు నీ
రజబంధుప్రతిమానతేజుఁడు జటారాజిచ్ఛటాతామ్రమూ
ర్ధజుఁ డేకాకి వటుండు బ్రాహ్మణుఁడు విశ్రామార్థముంబోలె నా
త్రిజగన్మోహనమూర్తిసన్నిధికి నేతెంచెన్ వసంతంబునన్. 15

తే. ఇవ్విధంబున నేతెంచి యెదుట నిలిచి, గౌరి నాశీర్వదించె నక్కపటవటుఁడు
కలితకోమలనవకుశగంధి యైన, యంగుళీపల్లవంబుల హస్త మెత్తి. 16

వ. పార్వతియు బహుమానపురస్సరంబుగా నయ్యుర్వీసురవటునకు నతిథిపూజ యొనర్చిన నతండును గొండరాచూలి సేయుసత్కారం బంగీకరించి ముహూర్తమాత్రంబు విశ్రమించి మేలువడిచూపునం జూచి ప్రస్తావనోచితంబుగా ని ట్లనియె. 17

సీ. సలిలంబు త్రిషవణస్నానక్షమం బౌనె యంభోజపత్రదీర్ఘాయతాక్షి!
కుసుమంబులును నిధ్మకుశపల్లవంబులు సులభంబులై యున్నె సుందరాంగి!
సత్త్వంబు లన్యోన్యజాతివైరముఁ దక్కి శాంతి గైకొని యున్నె చంద్రవదన!
యనుదినంబును దేహయాత్ర కాయిత మౌనె నీవారపాకాది పూవుఁబోణి!

తే. శక్తికొలఁదిఁ దపశ్చర్య సంఘటింతె, ఫలముపై నాస నాగ్రహబంధ ముడిగి
తామ్రబింబోష్ఠి ధర్మసాధనములందు, నాద్య మగుసాధనంబు దేహంబ కాదె. 18

క. మగువా! నీ పెంచినలత, చిగురున ముకుళంబు నుల్లసిల్లెనె చెపుమా
పగడపుఁగెమ్మోవిపయి, న్నగ వుదయించినవిధంబునం బ్రస్ఫుటమై. 19

క. పంకజలోచన! కరద, ర్భాంకురములు మేసినట్టి యపరాధమునన్
రంకుమదపోతకంబుల, జంకింపవుగా తపఃప్రశాంతి వెలితిగాన్. 20

తే. అభ్రవీథిపరిచ్యుతం బైనయట్టి, యమరతటినీజలప్రవాహమ్ముకంటె
ధరణిధరరాజు నీచరిత్రంబుకతనఁ, బరమపావనుఁ డయ్యె నోపద్మనయన! 21

వ. సంబంధంబు సాప్తపదీనంబు గావున నింతతడవు నీతోడఁ గదిసి పలుకుచునికిం జేసి యే నాప్తుండఁ గావున నొక్కమాట యడిగిన బ్రాహ్మణజాతిస్వభావసులభంబైన చాపలంబుఁ జూచి హెచ్చు గుందాడం బని లేదు. రహస్యంబు గాకుండెనేనిం జెప్పుము. 22

సీ. ప్రథమప్రజానాథపావనకులమున బ్రభవించి తబల! ప్రపంచసార
సౌందర్యసంపద సడిసన్నదానవు నశ్వరం బైశ్వర్యనైపుణంబు
సౌఖ్యంబు నిరవధి సర్వసామగ్రి నీ యఱిచేతిభాగ్య మత్యాయతంబు
భాగ్యంబు నీ కేమి భ్రాంతి యైనది మనోరథ మేమి చెప్పుమా రాజవదన

తే. దుష్కరం బైనతప మిట్లు దొడరి చేసి, మేను డయ్యించుకొనఁగ నేమిటికి వచ్చెఁ
జిత్తము విచారమార్గంబుఁ జేరఁ దెచ్చి, తత్త్వముఁ దెలియఁజెప్పు చూతము మృగాక్షి. 23

వ. పితృగేహంబున నవమానంబు పుట్టదు గదా! పన్నగఫణారత్నంబుమీఁదఁ జెయిసాచువాఁడు గలండే. నిండుజవ్వనంబునకుం దగినవిభూషణంబులు

తొలంగంబెట్టి వార్ధకోచితంబు లగువల్కలంబు లెట్టులు ధరించితివి?
దేవలోకనివాసంబున కాసపడెదేని నది వృథాశ్రమంబు! నీ పుట్టినిల్లు
దేవభూమియకదా? తగినవరునిం గామించి సమాధి వహించితి వేని నదియు నీకుం
దగదు రత్నం బొరునిచే నన్వేషింపఁబడుఁ గాని యొరు నన్వేషించునే?
నిట్టూర్పుగాడ్పులచే దుర్లభజనానురాగంబు నీయందుఁ దేటపడుచున్నది. అట్టి
కఠినహృదయుం డెవ్వండొ వాఁడెవ్వని నపేక్షించియేని నీవు తపంబు సేయుచుఁ
గలమాగ్రపింగళం బగుజటాభారంబు ధరియింపఁ దగ దని యంత నిలువక
యక్కపటవటుండు. 24

ఉ. ఏనును బ్రహ్మచారిఁ దరళేక్షణ! నీవును గన్య వెంతకా
లానకు నీకుఁ బెండ్లియ ఫలం బగునేని విచార మేల స
స్థానముతోడ నచ్చునను మాన్యు వివాహము గమ్ము లెమ్ము కా
దేనిఁ దపంబులోనిసగ మిచ్చెద మాను తపోభిమానమున్. 25

వ. అనినం బార్వతి యమ్మిథ్యావటునకుం దనమనోరథం బెఱిఁగింప నొల్లక
వయస్యంగన్నుసన్న సేసిన నచ్చెలికత్తెయు నత్తపోధనకుమారునితో ని ట్లనియె.
అయ్యా! నీకుఁ గుతూహలంబు గలదేని వినుము. కాలకంఠకఠోరకంఠహుంకారప్రవర్తకం
బగుపుష్పచాపునిసమ్మోహనాస్త్రం బీకన్యహృదయంబున నాటిన నాఁటంగోలె
లలాటచందనధూసరాలక యై తుహినసంఘాతతతశిలాతలం బగుజనకునింట ధృతిం
జెందక మహేంద్రప్రభృతు లగుదిగీశుల నుజ్జగించి పినాకపాణిం బతిఁ గాఁ గోరి తపంబు
సేయ సమకట్టె. సబాష్పకంఠస్ఖలితంబు లగుసంగీతాక్షరంబుల విరూపాక్షుచరిత్రంబు
పాడుచు వనాంతసఖు లగుకిన్నరరాజకన్యకల వగపించుచుఁ ద్రిభాగశేషంబు
లగునిశాసమయంబుల నించుకించుక నిద్రించుచుఁ గలఁ గాంచి నీలకంఠ! యెచ్చోటికిం
జనియెద వని యసత్యకంఠార్పితబాహుబంధన యయ్యును విరహవ్యథాదుస్సహం
బగుతపోభారంబున భర్గు వశీకరింపం దలంచి యున్నయది యనిపల్కిన. 26

చ. వికవిక నవ్వి యక్కపటవిప్రకుమారుఁడు మేలు లెస్స వా
నికి నయి రాగబంధమును నిల్పె మదిం దరళాయతాక్షి మీ
సకియ వివాహవేళఁ బురశాసనుపాణిఁ బరిగ్రహించుచో
మొకమున బుస్సుమంచు నహి మోగిన నెట్లు భయంబు చెందునో. 27

సీ. రాయంచ యంచుఁ జీరకు జోక యగుఁగాక పచ్చియేనికతోలుఁబచ్చడంబు
హరిచందనాస్పదం బగుచనుఁగవమీఁద బట్టుఁ జేకొనుఁ గాక భసితధూళి
కమనీయచరణలాక్షారాగలేఖచే ముద్రితం బగుఁ గాక రుద్రభూమి
కలితముక్తాఫలగ్రైవేయకంబుతోఁ దులదూఁగుఁ గాక పెంజిలువపేరు

తే. మనువు లెస్సయి యుండెఁ బో మానవతికి
నివ్విధం బన్న లోకంబు లెల్ల నగరె

యహహ! ముదిగొడ్డు నెక్కి బిక్షాటనంబుఁ
జేయఁబోవుట యదియు మేల్చాయ చువ్వె. 28

ఉ. పుట్టు వెఱుంగ నెవ్వరికిఁ బోలదు మూఁడవకన్నుఁ జూచి చే
పట్టఁడు వెఱ్ఱివాఁ డయినఁ బ్రాణహరుం డఁట జంతుకోటికిన్
గట్టిన తోలుచీర కలకల్మిప్రకాశము సేయుచున్న దె
ప్పట్టునఁ జూచినన్ శివుని బైసి యెఱుంగఁగరాదు భామినీ. 29

తే. మాట లేటికిఁ జాలింపుమా తపంబు, హరునిఁ గూర్చి సరోజపత్రాయతాక్షి!
వలదు తివియంగఁ బాఁతినవాఁడికొఱ్ఱు, యూపసత్క్రియకర్హమై యున్నె చెపుమ. 30

వ. అనిన నక్కపటవటునకు నవ్వధూటి యి ట్లనియె. 31

ఉ. చాలు వివాదము ల్పదిగ శంభునిగూరిచి యిట్టిపల్కు లీ
వాలము చేసి పల్కితివి యైనను నౌ విను చంద్రమఃకళా
నూళిపయి న్మదీయ మగుమానస మెంతయుఁ జిక్కె నింక నేఁ
జాలుదు నయ్య యెమ్మెయి భుజంగవిభూషణునిం దొరంగఁగన్. 32

వ. అని జయావిజయలం గనుంగొని యపాంగంబులఁ గెంపు గదుర నీ బ్రహ్మచారి
శంకరుని గుఱించి యింకను వంకరకొంకరమాటలాడ నుంకించుచున్నవాఁ డితని మెడ
వట్టి నూకుం డని పల్కి కోపావేశంబున. 33

చ. జిలుఁ గగువల్కలాంచలము చెన్నయి చన్నులమీఁద జాఱఁగా
నలుకఁ దుషారశైలసుత యవ్వలిమో మయి నాలుగేన్పదం
బులు సని భ్రూకుటీకుటిలముగ్ధలలాటముఖేందుబింబ యై
మలఁగి కనుంగొనెన్ భుజగమండను నక్కపటద్విజోత్తమున్. 34

శా. సాక్షాత్కారముఁ జెందె నవ్వుచు గిరీశానుండు ధాత్రీధరా
ధ్యక్షాపత్యముఁ బ్రేమనిర్భరకటాక్షాలోకనప్రౌఢిమన్
వీక్షించెన్ దరళాక్షియు న్మనమున న్వ్రీడాప్రమోదక్షమా
దాక్షిణ్యంబులు సందడింప నిలిచెం దత్సన్నిధానంబునన్. 35

చ. అరు దగునీతపమ్మునకు నమ్ముడువోయితి నేలుకొమ్ము నీ
వరవుడ నంచు శూలి ప్రియవాక్యములం దగ గారవింపఁగా
ధరణిధరేంద్రనందన యుదగ్రతపోమహనీయవేదనా
భర మఖిలంబు వీడ్కొలిపి భావమునం బరితోష మందుచున్. 36

వ. జయవిజయ లనుప్రాణసఖులతోడం గూడ మాతండ్రి హిమవత్పర్వతేంద్రుండు
దేవరకుఁ బ్రమాణీకరింపం బాత్రం బయ్యెను. కన్యకం బితృపరాధీన నగుట దేవరు
చిత్తంబున నవధరింపవలయు నని విన్నపంబు సేయించిన. 37

తే. అమృతకరమౌళి యవుఁ గాక యనుచుఁ బలికి, వేడ్కఁ గిరిరాజనందన వీడుకొలిపి
తారగిరి కేఁగి దివ్యచిత్తమునఁ దలఁచె, సప్తమునుల నరుంధతీసంయుతముగ. 38

శా. ఆసప్తర్షు లరుంధతీసహితు లై యాకాశమార్గంబునన్
భాసందోహము సూర్యచంద్రరుచులన్ భంజింపఁగా డిగ్గి కై
లాసస్థానముఁ జేరవచ్చి కని రుల్లాసంబునన్ హేమపీ
ఠాసీనుం డయి దేవత ల్గొలువ రాజైయున్న శ్రీకంఠునిన్. 39

మ. పదియార్వన్నె పసిండివల్కలమునన్ భాసిల్లు ముత్యాలజ
న్నిదముల్ రత్నమయాక్షతంబులును మాణిక్యంపుఁబాత్రంబునన్
జదు రొప్పన్ ధరియించి యల్పధరణీజాతంబులఁ బోలెఁ గ
ట్టెదురన్ నిల్చినదివ్యసంయముల సంవీక్షించి సంభావనన్. 40

సీ. ఆకాశగంగలో నఘమర్షణస్నాన మహరహంబును జేయునట్టివారిఁ
బ్రస్థాపితాశ్వుచే భానుమంతునిచేత గురుభావమున మ్రొక్కుఁ గొనెడివారి
నంత్యకాలమ్మునయం దుర్వితోఁగూడ నుదధిలోపల మున్గకున్నవారి
సర్గశేషమునకై సాహాయ్య మొనరించి పరమేష్ఠిచే మెచ్చుఁ బడయువారి

తే. గగనమును లేడువురవారికట్టెదురన, పతిపదంబులపై దృష్టి భక్తినిడిన
దివ్యచరిత నరుంధతీ దేవిఁ జూచి, సమ్మదము నొందె కందర్పశాసనుండు. 41

తే. అంధకారి యరుంధతి నాదరించె, గౌరవంబున భేదంబు కలుగకుండఁ
బెద్దవారికి స్త్రీపుంవిభేద మేల, మాననీయంబు పుణ్యకర్మంబుగాక. 42

క. ఆఋషులఁ జూడ శివునకు, దారపరిగ్రహము వెంటఁ దద్దయుఁ దగిలెన్
దారపరిగ్రహమే కద, సారపుధర్మముల కెల్ల సాధన మరయన్. 43

ఉ. పర్వతసార్వభౌముసుతపై ననురాగము సంప్రరూఢమై
శర్వుని చిత్తవృత్తి కొనసాగుచు నుండుట కానవచ్చుటం
బూర్వపుఁదప్పుఁ జేసి వెఱఁ బొందుచు నున్నయనంగుఁ డెంతయున్
నిర్వృతిఁ జెందె నౌ తనదునీతి ఫలించి తపంబు పండినన్. 44

వ. అప్పుడు సప్తర్షులు హర్షవినయభక్తిశ్రద్ధావిశ్వాసతాత్పర్యంబులు మనంబునం
బెనఁగొనంగఁ గేలుదోయి మొగిచి ఫాలభాగంబునం గీలించి కంటకితకపోలభాగులై
దేవా! యింతకాలంబునకుం గదా మాతపోదానాధ్యయనయజ్ఞవ్రతాదిధర్మంబులు
ఫలియించె భువనాధ్యక్షుండ వైననీవు మనోరథాగోచరం బైనమన్ననం జేసి
మనోవిషయంబున మన్నించితి వింతకంటెను భాగ్యంబుగలదే యెవ్వానిచిత్తంబున
నీవు వర్తింతువు వాఁడు కృతార్థుండు గదా నీచిత్తంబున వర్తించుమాకృతార్థత్వంబు
వేఱె వర్ణింపనేల? భవత్సంభావనావిశేషంబునయంద మాకు బహుమానంబు
ప్రత్యయంబునయ్యె యుష్మదనుధ్యానసంభవం బగుప్రమోదభారంబు

మాయంతరంగంబులయం దంగీకరించుటకు సకలభూతాంతర్యామి వగునీవ
ప్రమాణంబు. మాటలు వేయు నేటికిఁ జింతితోపస్థితుల మైనమమ్ము నేపనిపంపునఁ
దలంచితిరో యానతిం డనుటయు. 45

చ. లలితజటాకిరీటసదలంకృత మైనశశాంకరేఖ కో
మలరుచి దంతదీధితిసమాజముతోఁ బొదలంగఁ జేయుచున్
బలికె లలాటలోచనుఁడు ప్రస్ఫుటభంగి మునివ్రజంబుతోఁ
దొలకరిమేఘఘోషములతోఁ బురణించు సమంచితధ్వనిన్. 46

తే. ఎఱుఁగుదురు కాదె మీరు నాహృదయవృత్తి, నాకొఱకు నేన వర్తింతు నేకృతులను
మన్మహామూర్తు లెనిమిది మౌనులార, భువనరక్షాప్రయోజనంబునక కాదె. 47

తే. విప్రకృతు లైనయబ్బందివేల్పు లెల్ల, మనఁగఁ గోరిరి సేనాని మత్ప్రసూతి
ననఘులార తృష్ణాతురు లైనవారు, వారివాహంబు ఘనవృష్టిఁ గోరినట్లు. 48

వ. ఏతదర్థంబ పార్వతిని ధర్మపత్నిఁగా నపేక్షించు చున్నవాఁడ మాకొఱకు మీరు
హిమాచలంబునకుం బోయి యక్కార్యంబు సంఘటింపవలయు
యుష్మత్సంఘటితంబు
లైనసంబంధముల కెన్నండును వికారంబు పుట్టనేర దభ్యున్నతుండును
స్థితిమంతుండును వసుంధరాభారధూర్వహుండును నగునద్ధరాధరసార్వభౌముండు
సంబంధబాంధవార్హుండు కన్యార్థంబ యిటు ప్రవర్తింపుఁడు భవత్ప్రణిహితంబు
లైనపురాణాగమాదులు గదా లోకవ్యవహారంబులకు నిదర్శనంబు లై యుండు
నీయరుంధతీదేవియు నీకార్యంబునకు సహాయ కాఁగలదు విశ్లేషించి
వివాహశోభనకార్యంబులయందుఁ బురంధ్రీజనంబులకుఁ జనవుచెల్లు నిది
శుభముహూర్తం బిప్పుడ కదలి యోషధిప్రస్థపురంబునకుం జనుండు
కైలాససానుప్రదేశంబులఁ బునస్సమాగమం బగుం గాత మని శంభుండు
విస్రంభగంభీరంబుగా నానతి యిచ్చిన. 49

చ. అతఁడు సమస్తసంయమిజనాద్యుఁడు శైలసుతాపరిగ్రహో
యతుఁ డయి యుండఁగా సురమహర్షివరేణ్యులు ప్రాక్తనప్రజా
పతులు తదాదిగా హృదయపంకరుహంబులతోఁ బరిగ్రహ
వ్యతికరసంభవం బయినయచ్ఛపులజ్జ పరిత్యజించుచున్. 50

వ. మహాప్రసాదం బని యంబరమార్గమున హిమవంతంబు డాయం జని. 51

తే. గగనమున నుండి డిగ్గి సత్కారయుక్తి, వెలిఁగె హిమపర్వతాంతరస్థలమునందు
నిర్మలం బైననిధిలోని నీడఁ దోఁచు, నిందుబింబంబులను బోలి ఋషిగణంబు. 52

శా. పాదన్యాసములన్ ధరిత్రి పరికంపంబొంద నత్యంతస
మ్మోదంబున్ భయభక్తులున్ మనమునన్ ముట్టంగ శైలేంద్రుఁ డం

భోదాకారముతోడ డిగ్గి నమ్మహాపుణ్యాతులన్ సర్వలో
కాదిశ్రేష్ఠుల వే యెదుర్కొనియె నర్ఘ్యాపూర్ణహస్తాబ్జుఁడై. 53

తే. ధాతుతామ్రాధరుఁడు దేవదారుభుజుఁడు, సానువక్షస్థలుఁడు వటస్కంధుఁడైన
మంచుగుబ్బలిరాజు సంభ్రమముతోడ, ఋషిసమూహంబు నతిభక్తి నెదురుకొనియె. 54

సీ. విధిమార్గ మొక్కింత వీసరవోకుండ, నర్ఘ్యపాద్యాదిక్రియాకలాప
మాచరించి వినిర్మలాచారసంపన్ను లగునమ్మహర్షుల నాదరమున
నంతఃపురానకు నల్లఁ దోడ్కొ ని పోయి క్రమముగా నుచితాసనముల నునిచి
స్వాగతకుశలవార్తానుపూర్వకముగ నతిగభీరప్రస్ఫుటాక్షరముల

తే. వారితో నిట్టులనియె నమ్మేరుసఖుఁడు, గాఢవినయావనతపూర్వకాయుఁ డగుచు
హస్తయుగళంబు మొగిచి సంప్రార్థనమున, యావదర్థపదం బగునట్లు గాఁగ. 55

తే. అపపయోదసముద్భవం బైనవాన, యనధిగతపుష్పజాలకం బైనఫలము
పుణ్యనిధులార! నాగృహంబునకు మీరు, తలఁపుగానితలంపుగాఁ దారసిలుట. 56

క. రెంటను నేఁ బావనుఁడను, వింటిరె మునులార! మీపవిత్రాంఘ్రులు న
న్నంటుట మదీయమూర్ధము, వెంటంగా నభ్రగంగ వెల్లివిరియుటన్. 57

సీ. స్థావరం బగుమేను పావనత్వముఁ జెందె భవదీయపాదసంస్పర్శనమునఁ
గడగంటి నాజన్మ కతికృతార్థతఁ బొందఁ గన్నులారఁగ మిమ్ముఁ గానఁబడసి
యుష్మత్కృపాసమభ్యుదితసంతోషంబు నిండి దైవాఱె నా నెమ్మనమున
మీతేజమున నాదుమేనిలోఁ దహతహ కలుషాంబుపటలంబు గ్రాఁగి పోయె

తే. ననుఁ గృతార్థుని జేయఁ బావనుని జేయఁ, బరమపుణ్యునిఁ జేయ సంపన్నుఁ జేయఁ
దలఁచి యేతెంచితిరి గాని తక్కుగలదె, కార్య మానతి యిం డార్యవర్యులార! 58

మ. అని పర్జన్యకఠోరగర్జ కెనగా నాడంబరాటోపముం
జెనయం బల్కుగభీరనిస్వనమునన్ శీతాచలేంద్రుండు ప
ల్కిన నందందఁ బ్రతిధ్వను ల్మణిగుహాగేహంబులం దుండఁగా
నినుమార్పల్కినరీతిఁ దోఁచె నపు డూహింప మునిశ్రేణికిన్. 59

వ. అప్పు డంగిరసుం దండఱిమునులయనుమతి నప్పర్వతేంద్రున కిట్లనియె. 60

క. సర్వము సంపన్నంబగు, నుర్వీధరసార్వభౌమ యుల్లము నీకున్
సర్వోన్నతంబు గాదె య, ఖర్వము లగునీమహాశిఖరములభంగిన్. 61

వ. చరాచరభూతజాలంబులకు నాధారుండ వగునిన్నుం బురాణబ్రహ్మావాదులు విష్ణుం
డని స్తుతింతురు. సప్తపాతాళభవనగోళమూలాధారంబ వగునీవు భూభువనంబు
భరియింపనినాఁడు భుజంగమశేఖరుండు మృణాలపేశలం బగుఫణామండలంబున

నిడి భరింప సమర్థుం డగునే? సత్పావనంబులును నాసేతుసముద్రావనిచిహ్నంబులు నగు నీసలిలప్రవాహంబులు భవత్కీర్తితీర్థంబులుంబోలి భువన పావనంబులు. తిర్య గూర్ధ్వాధరస్థానంబు లాక్రమించి త్రివిక్రమావతారంబున విరాడ్రూపంబు వహించినవిష్వక్సేను ననుకరించెదవు. నీకు నితరపర్వతంబులకును సాటియే. ఇది యిట్లుండనిమ్ము మేము వచ్చినకార్యంబు సావధానుండ వయి యాకర్ణింపుము. 62

సీ. ఏవేల్పులకు లేనియీశ్వరశబ్దంబుఁ దాల్చు నెవ్వఁడు సుధాధాముతోడ
నవనిప్రధానంబు లైనయంగంబుల సవరించు నెవ్వాఁడు సకలజగము
నేకతంబున వసియించి యెవ్వనిఁ గంద్రు యోగీశ్వరేశ్వరుల్ యోగదృష్టి
నెవ్వనిపదము సూక్ష్మేక్షబుధులు పునరావృత్తిశూన్యక మండ్రు తెలిసి

తే. యతఁడు శంభుండు విశ్వలోకైకసాక్షి, యడుఁగఁ బుత్తెంచినాఁడు నీయనుఁగుఁగూఁతు
నిమ్ము పెండిలిపెద్దల మేము మీకుఁ, దుహినగిరిరాజ! భాగ్యవంతుండ వైతి. 63

సీ. త్రైలోక్యమునకుఁ జంద్రకళాధరుఁడు తండ్రి తల్లి యౌఁగాక యీతలిరుఁబోఁడి
హరునకు మ్రొక్కి యనంతరం బమరు లీకుటిలకుంతలకు మ్రొక్కుదురు గాక
యీతలోదరి నిచ్చి హితబాంధవంబున నగుదుగాక గురుండ వఖిలపతికి
నీరాజబింబాస్య కారణంబుగ నద్రికులము దేవకులంబుఁ గలియుఁగాక

తే. తగినవరునకుఁ గన్యకాదాన మిచ్చు, నంతకంటెను మతిభాగ్య మన్య మేది
తల్లిదండ్రుల కఖిలభూధరవరేణ్య!, సకలయజ్ఞాంగసముదాయజన్మభవన! 64

తే. దాతివఁట నీవు మేము సంధాతలమఁట, గారవపుఁ బెండ్లికూఁతురు గౌరియంట
శంభుడఁట పెండ్లికొడు కిది సంప్రదాయ, మభినుతింపఁగఁ దగుఁ బర్వతాగ్రగణ్య! 65

మ. అని దేవర్షి బహుప్రకారమధురవ్యాహారసందర్భముం
బసిగొంచుండఁగఁ దండ్రిపార్శ్వమున సద్భావంబు లజ్జాభరం
బును మౌగ్ధ్యంబును దోప నమ్రవదనాంభోజాత యై యల్లన
ల్లన లెక్కించుచు నుండెఁ బాణి నవలీలాపద్మపత్రంబులన్. 66

తే. భూమిధరరాజు సంపూర్ణకాముఁ డయ్యె
ముదముతో మేనకాదేవి మొగము సూచి
కన్యకాదానవేళలఁ గలదు చనవు
క్షితి గృహస్థులకంటె సద్గేహినులకు. 67

వ. అనంతరంబ తనకూర్మికన్యం జూచి హిమవంతుండు. 68

సీ. రావమ్మ తల్లి! సర్వజగచ్ఛరణ్యున కమృతాంశుమౌళికి నైతి భిక్ష
యర్థులై వచ్చినా రాదిమబ్రహ్మలు ఘనపుణ్యరాసులు గగనమునులు
పరమపతివ్రతాపరిషచ్ఛిరోమణి యదె యరుంధతి త్రిలోక్యైకవినుత
నీవు కారణముగ నెఱయంగ సిద్ధించె భాగ్యంబు గృహమేధి ఫలము నాకు

తే. ననుచు మొక్కించె ఋషులకు నందఱకును, నబ్జభవుకోడలికిఁ దుషారాద్రినాథుఁ
డవధరింపుఁడు శివునియర్ధాంగలక్ష్మి, ప్రణుతి యొనరించె మీ కని పల్కి నగుచు. 69

తే. ఈప్సితార్థక్రియాసముపేతుఁ డైన, శైలపతిమాట కందఱు సంతసిల్లి
ప్రణుతి యొనరించి యంజలిపాణి యైన, గౌరి నాశీర్వదించిరి గగనమునులు. 70

వ. అనంతరంబ యభిలషితవరసంప్రాప్తిసముపజాతకుతూహల యగునాహంసగమన
నరుంధతి తనతొడలమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనియె మునులును వినిశ్చితకార్యులై
వివాహతిథి నేఁటికి నాలవనాఁ డని ముహూర్తనిశ్చయంబు సేసి సారుంధతీకులై
హిమాచలంబు నామంత్రించి చని విశుద్ధం బైనకార్యార్థంబు విన్నవించి యమ్మహాదేవుం
డనుప నిజస్థానంబుల కరిగిరి. పశుపతియు నెట్టకేలకు దివసత్రయంబు గడపుచుండె
నట యోషధిప్రస్థపురంబునందు. 71

తే. ఓషధీనాథుఁ డభివృద్ధి నొందుచుండఁ, దిథికి జామిత్రగుణము సంధిల్లుచుండ
బర్వతేంద్రుండు సముపేతబాంధవుండు, పుత్రికోద్వాహకల్యాణమునకుఁ దొడఁగె. 72

తే. నవశుభారంభసంవిధానముల నపుడు, కౌతుకవ్యగ్రకాంతానికాయ మగుచు
ననుపమస్ఫూర్తి సానుమంతునిపురంబు, సకలమును నొక్కయిలువోలె సంభ్రమించె.
73

సీ. సంతానకద్రుమచ్ఛాయాసమాకీర్ణ రాజవీథీపరివ్రాజితంబు
ధవళచీనాంశుకోత్తమసమాకల్పిత మహనీయతరకేతుమండనంబు
సమధికస్తంభకాంచనతోరణావళి మేళనోత్తేజితమిహిరదీప్తి
ప్రతిగృహద్వారపర్యంతసందానిత సుమగుచ్ఛమాలికాసుందరంబు

తే. గరుడగంధర్వకిన్నరఖచరయక్ష, సిద్ధవిద్యాధరాంగనాశ్రేణిభరిత
మఖిలలోకవిలోచనహర్షకరము, రాజితం బయ్యె నోషధిప్రస్థపురము. 74

వ. మైత్రీముహూర్తంబున నుత్తరఫల్గునీనక్షత్రంబునకుం జంద్రయోగంబు గలుగుచుండఁ
బతిపుత్రవంతు లగునమ్ముత్తైదువ లమ్మత్తకాశినికి శృంగారంబు సేసి రపుడు. 75

తే. గౌరసిద్ధార్థవినివేశకలిత మగుచుఁ, దరుణదూర్వాప్రవాళసంభరిత మగుచు
నాత్మరక్షాళిలీముఖం బగుచు నపుడు, బాల కభ్యంగనైపథ్యలీల యమరె. 76

క. బంగారుకంకపత్రముఁ, గెంగేల ధరించి యొప్పె గిరినందన య
భ్యంగముతఱి భాస్కరకర, సంగత యగువిదియనాఁటిశశికళవోలెన్. 77

సీ. కమనీయలోధ్రకల్కంబునలుంగున నభ్యంగతైలంబు నపనయించి
యాశ్యామ మైనకాలాగరుద్రవమున నంగరాగాలేప మాచరించి
కస్తూరి పునుఁగును గంధసారంబును సంపంగినూనెయు సంతరించి
యభిషేకవిధియోగ్య మగుమడుఁ గొల్లియ నిర్ణాభిబిలముగా నెఱికి గట్టి

తే. చలువనెల వైన ముత్యాలచవికెలోన, బృథులమాణిక్యశశికాంతపిఠియందుఁ
బదియునార్వన్నెపసిఁడికుంభములనీట, జలక మార్చిరి గౌరికిఁ జంద్రముఖులు. 78

వ. మంగళస్నానవిశుద్ధగాత్రియు గృహీతప్రత్యగ్రధమనీయయునై
ప్రఫుల్లకాశయగుశరత్కాలవసుంధరయుంబోనిపార్వతిం దత్ప్రదేశంబులనుండి
మణిస్తంభచతుష్టయాభిరామంబును వితానవంతంబును
నగుకౌతుకవేదిమధ్యంబునకుం దెచ్చి నెచ్చెలు లలంకరింపం దొడంగి రప్పుడు. 79

తే. అగరుధూపంబు సంపూజితార్ద్రభావ, మంతరన్యస్తకుసుమమాల్యము తదీయ
మలిమనోజ్ఞంబు ధమ్మిల్ల మలరుఁబోడి, యిప్పపూదండఁ గైసేసె నెలమినోర్తు. 80

తే. కలితగోరోచనాపత్రకములతోడఁ, గరము విలసిల్లె నీహారగిరితనూజ
చక్రవాకపదాంకితసైకతములఁ, గరము విలసిల్లు నాకాశగంగ వోలె. 81

తే. తుమ్మెదలతోడఁ గూడిన తమివోలె, జలదరేఖాయుతం బైనచంద్రుపగిది
ఫాలమునఁ గుంతలంబు నేర్పఱచినపుడు, నెలవుగాఁ దోఁచె గిరికన్య నెమ్మొగంబు. 82

వ. మఱియు నొక్కసైరంధ్రి లోధ్రకషాయరూక్షంబును గోరోచనాక్షేపనితాంతగౌరంబు
నగునీహారగిరికన్య కాలలామంబు కపోలభాగంబునం బరాగలాభంబు సంధిల్లఁ
గర్ణావతంసంబుగాఁ గాయజప్రరోహణంబుఁ గీలించె. నొక్కచంచలాపాంగి
మంచుంగొండరాచూలియధరప్రవాళంబు కించిన్మధూకచ్ఛవిస్పష్టరాగంబుఁ గావించె.
నొక్కయిందుబింబానన యంబికచరణాంబుజంబులఁ గొత్తలత్తుక హత్తించె.
నొకకిసలయపాణి చరణపల్లవంబుల ఫాలలోచనుకిరీటబాలేందుని ముట్టుమని
నెట్టుకొని దీవించె. నొక్కశాతోదరి కళిందసుతాజాతనీలోత్పలపలాశకాంతిమంతంబు
లైనహిమవంతుముద్దుంగూఁతునిద్దంపువెడందసోగకన్నులం గాలాంజనంబు
మంగళార్థంబుగా రచియించె. నప్పుడు కుసుమంబులతోడ లతయును
నక్షత్రగ్రహతారకంబులతోడ రాత్రియును గలహంససందోహంబుతోడ మందాకినియుం
బోలె దివ్యాభరణంబులతోడం గూడి పార్వతి సర్వలోకనయనోత్సవకర యయ్యె
నయ్యవసరంబున. 83

చ. ద్రవ మయి యున్న కొత్తహరితాళమనశ్శిలలం గరంగి ప
ల్లవమునఁ దోఁచి మేనక యలంకరణం బొనరించె గౌరికిన్
నవనవపత్రభంగరచనాకలనంబున మంగళార్థ మ
త్యవిహతలీల రత్నముకురామలకోమలగండమండలిన్. 81

తే. దంతతాటంకమండనోద్భాసి యైన, ముద్దుఁగన్నియయాననాంభోజ మెత్తి
తీర్చి రచియించె మేనకాదేవి రక్తి, మలయజంబునఁ గళ్యాణతిలకరేఖ. 83

వ. ప్రమదస్తనోద్భేదనం బాదిగా నెయ్యది ప్రతిదిన ప్రవర్ధితం బయ్యె నది మనోర గంబు
ఫలియింప వివాహదీక్షాతిలకంబు లలాటంబునం దీర్చె యధిష్ఠానాంతరసన్నివేశంబై

ధాత్రీప్రతిసార్యమాణం బైనపూర్ణకౌతుకహస్తసూత్రంబు బంధించి మేనకాదేవి బాష్పాకులలోచన యయ్యె నప్పుడు నవఫేనపుంజ యగుదుద్ధాబ్ధివీచి పోల్కిఁ బట్టుపుట్టంబు గట్టి చెలువారు నాసరోరుహాక్షి కులదేవతలకు మొక్కి ముత్తైదువల కభివాదనంబు సేసి కళ్యాణమండపమ్మునం దఖిలపరివారపరివృతయై సిహాసనంబుమీఁదం గూర్చుండి మహోక్షలాంఛనునాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచునుండె నంత. 86

సీ. బ్రాహ్మి సంపాదించె భసితాం రాగంబు మాహేశి రుద్రాక్షమాలఁ గూర్చె
గౌమారి వెలయించె గజచర్మచేలంబు వైష్ణవి తోలుదువ్వలువ మడిఁచె
వారాహి కెంగేల గారాపువ్రేలికిఁ గైసేసె మణిమయకల్పపజ్కి
నింద్రాణితోఁ గూడి హేరాళముగ గ్రుచ్చెఁ జాముండ హస్తభూషావ్రజంబు

తే. నాదికాలంబు సతిఁ బెండ్లియాడఁబోవు, నవసరంబున నెబ్బంగి సవదరించె
దివ్యశృంగార మబ్బంగి దేవదేవుఁ, డాదరించెను సమ్మోద మావహిల్ల. 87

సీ. భసితంబు కర్పూరపాళికస్తూరికాభరితాంగరాగసంపద వహించె
పచ్చియేనుఁగుతోలు పసిఁడికమ్ములపట్టుపచ్చడం బనెడివిభ్రమముఁ దాల్చె
భుజమధ్యమునఁ గ్రాలు భోగిభోగంబులు తారహారములచందంబు నొందె
జేగురుఁజించినకంటిచిగురుచాయలతీఱు సిందూరతిలకంబుచెలువు నించె

తే. దినమునందును వెన్నెల దీటుకొనఁగ, శైశవంబున విగతలాంఛనతఁ జెంది
చాల నొప్పారుసుకుమారచంద్రరేఖ, తనకుఁ దాన చూడామణిత్వము వహించె. 88

వ. ఇవ్విధంబున గంగాధరుండు సమాసన్నగణాపనీతం బైనఖడ్గంబున నీడఁజూచి నందిభుజావలంబియై శార్దూలచరపిహితపల్యాణబంధం బగువృషభంబును గైలాసశిఖరంబుంబోలె నారోహణంబు సేసి బ్రాహ్మి మొదలయిన మాతృకలును గపాలాభరణయైన భద్రకాళియు భృంగిరిటనికుంభధరభద్రకాళప్రముఖప్రమథపరివారంబునుం బరివేష్టింప భూతబేతాళశాకినీఢాకినీగణంబులు మురాయింపం ద్వాత్రింశత్కోటిదేవతాసమూహంబులుఁ గొలువ సహస్రరశ్మిధవళాతపత్రంబు ధరియింప గంగాయమునలు వింజామర లిడ నుభయపార్శ్వంబుల నిజవాహనారూఢులై హరివిధాతలు వేత్రహస్తులై తలంగుండు పాయం దొలంగుం డనుచు సందడి నెడఁ గలుగఁజేయఁ గలహాశనతుంబురులును విశ్వావసువులును హాహాహూహువులును ద్రిపురవిజయాదివిద్యాధరులును ద్రిపురవిజయాదికంబు లుగ్గడించుచుండ సప్తర్షు లరుంధతీసహితంబుగా మంగళద్రవ్యంబులు సంతరించుకొని నడువ నాకాశమా రంబునం జామీకరకింకిణీక్వాణంబులు సెలంగ ముహూర్తంబునకు నగేంద్రగుప్తం బగునోషధిప్రస్థపురంబునకుం జని తదీయోపకంఠంబున డిగ్గిన. 89

మ. వనగంధద్విపరాజి నెక్కి యధికవ్యాయామవిష్ఫారసం
హననుల్ బంధులు మేదినీధరము లుద్యత్కీర్తితోఁ దోడు రా
మనమందుం బ్రమదంబు పొంగ దీవిషన్మాన్యుండు ధీరుం డెదు
ర్కొనె నీహారగిరీశ్వరుండు సుమనఃకోదండసంహారునిన్. 90

వ. ఇట్లెదుర్కొని తుషారగిరీశ్వరుండు మేనకాదేవి పసిండిపాత్రంబుల జలంబు వోయ
సురాసురకిరీటమణిశాణోత్తేజితంబు లగుపురాసురాంతకునిపదంబులు గడిగి
కన్యాదానం బొనరించె నంతం దుషారగిరికన్యకాశంకరులు సంకల్పసిద్ధి వడసిరి
నిర్వృత్తపాణిగ్రహణమహోత్సవులై భవానీభర్గులు భక్తిభావనావశంవదులై
బ్రహ్మాసనాసీనుం డగుపితామహునకుం బ్రణమిల్లిరి చతురంతవేదికామధ్యాధ్యాసీనులై
పార్వతీసర్వజ్ఞులు లౌకికం బైనయార్ద్రాక్షతారోపణం బనుభవించి రంత. 91

సీ. అమృతబిందువులు పై నందంద చిలుకంగఁ బద్మాతపత్రంబుఁ బట్టెఁ గమల
కళ్యాణసమయార్హగద్యపద్యంబులఁ గైవార మొనరింపఁ గడఁగె వాణి
రంభోర్వశీముఖ్యజంభారివనితాళి తూర్యత్రయంబునఁ దోడు సూపె
మందాకినియును గాళిందియు నిఱుచక్కి రమణఁ బై వింజామరంబు లిడిరి

తే. వేళ యెఱిఁగి మహేంద్రాదివిబుధగణము, ముకుటముల హస్తపల్లవములు ఘటించి
వేఁడుకొనిరి మహాదేవు వినతు లగుచుఁ, జిత్తసంభవునకుఁ బునర్జీవనంబు. 92

సీ. సంబంధబాంధవసరదనుగ్రహముచే నచలాధిపతిఁ జరితార్థుఁ జేసి
కందర్పుఁ దొల్లింటికంటె నున్నతుఁ జేసి రతిదేవిహృదయవైరాగ్య ముడిపి
పెండ్లికి వచ్చిన బృందారకుల నెల్ల వివిధసంభావన వీడుకొలిపి
ప్రమథవర్గము నికుంభప్రధానమ్మును బేతాళడాకినీవితతి ననిచి

తే. కనకకలశాదిభక్ష్యలంకారయుతము, నైనకౌతుకరత్నగేహంబు సొచ్చి
పార్వతియుఁ దాను నీహారభానుమాళి, పవ్వళించెను ముదమునఁ బాన్పుమీఁద. 98

వ. అనంతరంబ గంగాధరుండు భృంగిరిటవికారంబుల నిగూఢంబుగా నవ్వించియుఁ
బాదసాంత్వనపరిగ్రహంబున మందమందాక్షసారంబుగా రచించియు
గాఢాలింగనంబులును నీవీబంధస్పర్శనంబులును బింబాధరచుంబనంబులును
నఖాంకురవ్యాపారంబులును దంతక్షతవేదనాప్రపంచితకిలికించితంబులును వెలయ
బాహ్యాంతరోత్సవప్రదేశంబులు సంధించి మన్మథుం గృతార్థుం జేసి యనేక కాలంబు
పరమానందంబుఁ జెంది శతానందముకుందపురందరాదులకు హితంబుగ సుతుం
గాంచి యాంబికే యుండును గాంగేయుండును గార్తికేయుండును షాణ్మాతురుండును
ననునక్కుమారునివలనఁ దారకాసురు వధియింపించి మహాదేవుండు లోకంబు
లన్నియు రక్షించె నిది గౌరీకళ్యాణము. 94

క. ఈగౌరికళ్యాణము, భోగీంద్రధరాపదానపుణ్యశ్రుతిధి
ర్యాగము దీనిం జదివిన, భోగము మోక్షమును గలుగు భూజనములకున్. 95

ఆశ్వాసాంతము

చ. కొమరగిరిక్షమారమణకుంజరచారువసంతవైభవ
క్రమసముపార్జితాభినవగంధహిమాంబుకురంగనాభికుం
కుమఘనసారసంకుమదకుంభమనోహరగంధపాళికా
సముదయసార్వభౌమ! కవిసంఘమనోభవకల్పకద్రుమా! 96

క. కరదీపదానబిరుదా, భరణా! కావేరివల్లభా! సుగుణనిధీ!
శిరియాళవంశశేఖర!, హరచరణస్మరణపగిణతాంతఃకరణా. 97

పంచచామరము.—
హరాట్టహాసమల్లికాశశాంకశంకరాచలా
మరాపగాసరస్వతీసమానకీర్తిమండలా!
కురంగనాభిగంధసారకుంకుమాదివాసనా
పరంపరావితీర్ణశస్తభవ్యహస్తపల్లవా! 98

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము

శ్రీమత్కుమారశైల
స్వామికృపాలధనిత్యశాశ్వతవిభవా!
హేమాచలధీర! ధరి
త్రీమండనచరిత! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

ఉ. గౌరివివాహమై కుసుమకార్ముకుఁ గ్రమ్మఱిలంగఁ జేసి బృం
దారకవర్గము న్నిజపదంబున కన్పి హిమాచలంబుపైఁ
బారిషదవ్రజంబు దను భక్తి భజింపఁగ నాదరించె సం
సారసుఖంబు శంకరుఁడు సంభృతనవ్యకుటుంబభారుఁ డై. 3

తే. ప్రమథగణములతో మాతృసమితితోడ, నందికేశ్వరుతోడ నానందలీల
నార్యపైఁ బేర్మి యెట్టిదో యద్రియింట, నిల్లటంబుండెఁ
ద్రిభువనాధీశ్వరుండు. 4

సీ. జమిలిపాములతోడిసాకతం బొల్లక సవరించు బంగారుజన్నిదములు
పచ్చయేనికతోలుపచ్చడంబుఁ ద్యజించి గడితంపుఁబట్టుఁబచ్చడముఁ గట్టు
భస్మాంగరాగంబు పనికట్టువడఁజేసి కస్తూరితోడ శ్రీగంధ మలఁదు
నస్థిమాల్యములపై ననురక్తి వర్జించి రమణీయతారహారములు దాల్చు

తే. జడలు బాగడ జొల్పెంబు సంతరించి, లేఁతరిక్కలరాయుఁ గీలించు నందు
మంచుగుబ్బలియింట సమ్మదము మీఱ, మనువుఁ గుడువంగ నున్నప్డు మదనవైరి. 5

తే. ఓషధిప్రస్థపురమున నుబ్బియుబ్బి, హేమపుంజప్పురంబుల నెక్కియాడు
గణము లిరువంకఁ గొలిచిరాఁ గాలగళుఁడు, వృషభపుంగవువాహ్యాళి వెడలునపుడు. 6

ఉ. ఆరభటీకఠోరతరహాసు లుదంచితచంద్రహాసు లం
గారనిభారుణాక్షులు ప్రకారవిశాలమనోజ్ఞపక్షు లా
కారధురంధరుల్ ప్రకటకంబుమనోహరకంధరుల్ జటా
ధారులు మేరుధీరులు సదాశివుసన్నిధి పారిపార్శ్వకుల్.

తే. వీటఁ దమ కెవ్వ రెదురని వెఱపు లేక, చెల్లుబడిఁ బ్రల్లదంబులు సేయఁదొడఁగి
రభవులెంకలు జమునిమారంకకార్లు, వేశవాటికుటీమధ్యవీథులందు. 8

క. కుంభోద్భవుపాళెమున ని, కుంభుదివాణమున భృంగి కులపతి గాఁగాఁ
గుంభోద్భవువగఁ దిరిగిరి, శంభునికింకరులు గర్వసంరంభమునన్. 9

సి. పులికళాసంబు గప్పుదురు పాఱఁగ మీఁద విద్యాధరాంగనావిటగణంబు
గంధర్వకామినీకాముకవ్రాతంబు లాతాలఁ గొని మోఁది లజ్జగొంద్రు
కకపాలవెలిబూదిఁ గన్నులలోఁ బ్రామి బాధింతు రప్పరఃపల్లవకుల
గరుడభామాభుజంగప్రతానముఁ బట్టి బాధింతు రురుయోగపట్టకముల

తే. నాగడీలు మహాధూర్తు లగడుఁగాకు, లుద్ధతులు గొంట్లు పలుగాకు లుదురుమిడుకు
లాకతాయలు శకులు గయ్యాళు లగుచు, నోషధిప్రస్థ మిల్లిల్లు నుడుకుచుండ. 10

వ. మఱియు నానాప్రకారంబులం బ్రమభ్రజటాధారులు యథేచ్ఛాచారులై
యోషధిప్రస్థపురంబునం క్షుద్రోపద్రవంబులు సేయుచుండ హిమవంతుం డంతయు నెఱింగి
మేనకాదేవియుం దాను మంతనం బుండి యీశ్వరునితోడిపొ త్తింతియ చాలునని యాప్రొద్దు
కూఁతు రావించి యి ట్లనియె. ॥

క. కమలాక్షీ యసంఖ్యాత, ప్రమథగణంబులును భూతపరిషత్తుఁ బిశా
చములున్ మొదలగు ధూర్తుల, సమూహమును నీమగండు సంభావించున్. 12

క. భూతప్రేతపిశాచ, వ్రాతంబులు తోడుగాఁగఁ బ్రమథులు పగలున్
రాతిరియును నష్టాదశ, జాతిప్రజలకును దుర్దశలు సంధింతుర్. 13

ఉ. వేమఱు రాత్రియుంబగలు వీథులఁ గల్పలతాప్రసూనమా
ధ్వీమదమత్తచిత్తు లయి వేలుపులేమలఁ బట్టుకొంద్రు నీ
స్వామికి నిష్టభృత్యు లగుజంగమ ముండ కపాలపాణి కా
ళాముఖవీరపాశుపతలాంఛనధారులు ధూర్తవర్తనుల్. 14

క. ఈవీట నసంఖ్యావలి, ద్యావాపృథివీమహామహత్తులకుం ద
ర్పావేశంబున ధౌర్త్యము, గావింపఁగ మాన్పఁదగదె కఱకంఠునకున్. 15

సీ. తలమీఁదిచదలేటిదరిమీలఁ దినఁ జేరు కొంగలు చెలఁగి కొంగొంగు రనఁగ
మెడదన్నుపునుకలనిడుపేరు లొండొంటిఁ బొరిఁబొరిఁదాఁకి బొణ్బొణుగు రనఁగఁ
గట్టినపులితోలుకడకొంగు సోఁకి యాఁబోతుతత్తడి చిట్టుబుట్టు మనఁగఁ
గడియంపుఁబాములు కకపాలలో నున్న భూతి మైఁ జిలికిన బుస్సు రనఁగ

తే. దమ్మిపూఁజూలిపునుకకంచమ్ము సాఁచి, దిట్టతనమున బిచ్చము దేహి యనుచు
వాడవాడల భిక్షించుకూడుగాని, యిట్టిదివ్యాన్నములు మెచ్చునే శివుండు. 16

తే. అఖిలలోకేశ్వరుఁడు మామయాత్మలోని, విసువుఁ జారజనంబులవేసటయును
బ్రమథగణములు సేయు ధౌర్త్యంబు నెఱిఁగి, దారుకావని కరుగంగఁ దలఁచె నపుడు. 17

వ. ఇట్లు దలంచి నందివాహనారూఢుండును గతిపయప్రమథపరివారపరివృతుండును నై
మామ వీడుకొనక గౌరికిం జెప్పక నభోమార్గంబునఁ దత్పర్వతైకదేశస్థితం బగు
దేవదారువనంబుం బ్రవేశించె నప్పర్వతం బెట్టిదనిన. 18

సీ. వృద్ధకచ్ఛపరాజువీఁ పంప్రిపీఠంబు సురతరంగిణివెల్లి శిరసుపాగ
మహిమండలమునకు మానదండము మేను పూర్వాపరంబులు పొరుగుటిండ్లు

కాత్యాయనిదేవి కన్యకారత్నంబు బేసికన్నులవేల్పు పెండ్లికొడుకు
పొలసీయము శేషశైలసామ్రాజ్యంబు యాగహవిర్భాగ మోగిరంబు

తే. మాల్యవన్మేరుకైలాసమలయసహ్య, గంధమాదనమందరక్రౌంచవింధ్య
భూధరంబులు చుట్టాలు పొగడఁ దరమె, సకలగుణధాముఁ బర్వతసార్వభౌము. 19

క. అందు విహరించుఁ గాంచన, కందరమందిరములందుఁ గౌతుక మొప్పన్
బృందారకమిథునంబులు, కందర్పవిహారములఁ బగళ్లును రేలున్. 20

ఉ. ఎంచి నుతింప శక్యమె యహీశ్వరునంతటివానికైన ర
త్నాంచితరోచిరుద్ధమనిరస్తరవీందుమరీచిజాలమున్
గాంచనకందరాయవనికాయితవారిధరాంతరాళ ని
ర్వంచితదేవతామిథునవాంఛితమూలము శీతశైలమున్. 21

తే. హేమశైలంబు దోగ్ధగా భూమి సురభి, నఖిలరత్నౌషధులును గల్పాదియందుఁ
బృథుమహారాజుపంపునఁ బితికె నెలమి, మంచుగొండను బెయ్యఁ గావించి గిరులు. 22

శా. ఆమోదంబున వేఁటలాడుదురు నీహారాద్రికాంతారరే
ఖామధ్యంబునఁ జాపటంకృతులతో గంధద్విపశ్రేణులన్
క్షామక్షామమనోజ్ఞమధ్యమలు గుంజాభూషణాలంకృతల్
వ్యామగ్రాహ్యపయోధరల్ శబరసేనాధీశసీమంతినుల్. 23

క. మృడుమేనిసాము కూఁతురు, జడనిధిచెలికాఁడు కొడుకు సర్వంసహకున్
గొలకోల కడలికడలకు, వడఁకులగుబ్బలికి సరియె వసుధాధరముల్. 24

క. ఆటవికభామినీభుజ, తాటంకితదీర్ఘదీర్ఘతరవేణుధను
ర్జ్యాటంకారధ్వనిపరి, పాటీముఖరములు తుహినపర్వతతటముల్. 25

వ. మఱియు జాహ్నవీనిర్ఝరధారార్ఘాత్కారఘుమఘుమాయితమణిగుహాకుహరంబును
వనమహిషకోణాభిఘాతప్రస్నిగ్ధపాషాణస్థలనరోహద్గర్భిణీగర్భపాతంబును
శబరపురంధ్రీనీరంధ్రకుచకలశలేపనముద్రాయోగ్యవర్ణవర్ణనీయగైరికశిలాచూర్ణంబును
గిన్నరమిథునక్రీడాసంకేతనికేతనాయమానకనకకేతకీకుంజక్రోడంబును
గంధర్వకన్యకానఖముఖస్ఫాల్యమానవీణాగుణక్వాణసంగీతభంగీతరంగితాంతరంగవనకురం
గంబును
విద్యాధరాభిసారికామనోరథపదానురోధనిర్ణిరోధనిరవగాఢసంబాధప్పథులతమతమాలవీథీతి
లకంబును నైననయక్కొండదక్షిణభాగంబున నుండుదాక్షాయణీవనంబున కనతిదూరంబున.
26

సీ. కర్ణికామాణిక్యకనకపద్మినులతోఁ గల్పవల్లీకుడుంగములతోడ
విమలచింతారత్నవేదికాస్థలులతో సిద్ధరసాపగాశ్రేణితోడ
దివ్యలోకాప్సరఃస్త్రీకదంబముతోడఁ గామధుగ్ధేనుసంఘములతోడ
దివ్యౌషధీలతాదీపమాలికలతో సకలర్తుసన్నివేశంబుతోడ

తే. మదనవైరికి గారాపుమామ యైన, మంచుగుబ్బలిఱేని సిమాంచలమున
దేవతామునిసేవ్యమై తేజరిల్లు, ధర్మసంజీవనము దేవదారువనము. 27

క. అందు వసియించు సంయమి, సందోహము పంచబాణసదృశము లీలా
సౌందర్యకళానిర్జిత, బృందారకసతులు వారిబింబాధరలున్. 28

సీ. జిలుఁగైనకనకంపుఁజినాంబరముకొంగు పాలిండ్లబింకంబు బయలుపఱప
భ్రమరకంబులఁ జుట్టుప్రస్వేదకణములు నొసలికస్తురిబొట్టు నూలుకొలుప
దరవిశ్లథం బైనధమ్మిల్లభారంబు చిమ్ముచీఁకటులకుఁ జిట్టమిడువఁ
దరళహాటకరత్నతాటంకదీప్తులు చెక్కుటద్దములపై జీరువాఱ

తే. బసిఁడికుండల నిర్ఝరాంభస్సుఁ దెచ్చి, పోయఁ గంకణనిక్వాణములు సెలంగఁ
గన్యలతలకు మునికన్యకాకదంబ,మభిమతం బైనయప్పావనాశ్రమమున. 29

క. జ్యోతిష్టోమాదిముఖ, త్రేతానలపుణ్యధూమరేఖామృతగం
ధాతిరయం బడఁగించుం, బాతకసంఘము తదీయపర్యంతమునన్. 30

ఉ. సమ్మదలీలతో జదువు సామము లేడును గండుఁగోయిలల్
తుమ్మెద లాలపించుఁ బరితోషమునం బ్రణవాక్షరంబులన్
సమ్మతిఁ బ్రస్తవించు శుకశారిక లాగమభాషితంబులన్
నెమ్మదిఁ జెప్పు శాస్త్రముల నీలగళంబులు తద్వనంబునన్. 31

శా. కాముం జీరికిఁ గోక క్రోధము నహంకారంబు లోభంబు నీ
ర్ష్యామాత్సర్యమదావలేపకుహనారాగంబులం జేర నీ
కాముష్యాయణు లై ప్రశాంతమతు లై యయ్యాశ్రమాంతంబులఁ
సేమం బొప్పఁగ సంచరింతురు మునుల్ నీవారముష్టింపచుల్. 32

శా. ఆనందంబునఁ ద్రుళ్ళుపుచ్ఛములు పెల్లల్లార్చుచున్ లేఁగ ల
క్కానన్ గోకులగోష్ఠదేశముల జంఘాలాఘవం బొప్ప హో
మానుష్ఠానవిధిప్రకారపరతంత్రాత్మప్రసూకామధు
గ్ధోనోదన్యసుధాప్రవాహలహరీతృప్తాంతరంగంబు లై. 33

శా. ఆయావేళల మౌనిభార్యలు గృహవ్యాపారలీలాభవ
త్కాయక్లేశము లుజ్జగింత్రు విలసత్కర్పూరరంభాతరు
చ్ఛాయన్ శీతలచంద్రకాంతమణిపాషాణప్రదేశంబులన్
వాయుప్రేరణఁ బచ్చకప్పురముపై వర్షింప నక్కానలోన్. 34

వ. మఱియు నత్తపోవనంబునందు. 35

క. నిలయవ్యాపారంబుల, యలపుల మేనులు చెమర్చి యపరాహ్ణమునన్
సెలయేఱులలోఁ జిల్లులు, చిలుకులు నాడుదురు మునులచివురుంబోఁణుల్. 36

సీ. సెలయేఁటితెలినీటఁ జిఱుబంతిపసుపాడి సేనక్రొమ్ముళ్లఁ బచ్చియలు తుఱిమి
గురువిందపేరులు గుబ్బచన్నులఁ దాల్చి నెమిలిపింఛంపుఁబుట్టములు గట్టి

పయ్యెదమాఱుగాఁ బాఱుటాకు లమర్చి చాదునఁ దిలకంబు సంతరించి
కంకేళిచిగురాకుఁ గర్ణపూరముఁ జేసి కుసుమపూవులధూళిఁ గురులఁ దాల్చి

తే. చెంచుఁజిగురాకుఁబోణులచేత లెల్ల , నభినయింతురు పర్ణశాలాంతరములఁ
దండ్రు లెందేనిఁ జనునప్డు తల్లులెదుర, గారవము సేయ మునికన్యకాజనంబు. 37

సీ. నిర్ఝరాంభఃకేళి నీలకంఠాంగనా తాండవాడంబరదర్శనంబు
పుష్పాపచాయంబు పూర్ణిమాతిథినిశాచంద్రోదయారంభసంభ్రమంబు
ప్రసవకందుకలీల బాలప్రవాళాచ్ఛగిరినదీసైకతక్రీడనంబు
పాంచాలికారక్తి కాంచనకుంభాంబుపూరకల్పితలతాపోషణంబు

తే. లతిథిపూజార్థసజ్జీకృతార్ఘ్యపాద్య, సలిలమధుపర్కలాజకుశప్రవాళ
గంధపుష్పాక్షతాదిప్రగల్భనములు, ప్రత్యహఃకృత్యములు మౌనిబాలికలకు. 33

వ. మఱియు నద్దేవదారువనంబునందు మునులవ్రతభంగంబు సేయంబూని యేతెంచిన
పదునాల్గుజాతులయప్సరస్స్త్రీకదంబంబులు ప్రతిజాతి కొక్కొక్కవాడ యేర్పడ
నానాసంకేశసన్నివేశంబులై తప్పకుండు మార్తాండమండలం బిక్షుదండంబులు
మృత్యుదేవతావదనగహ్వరంబు నారాయణోరుకాండం బగ్నిజ్వాలాజాలంబు
శంబరారాతిచెఱకువిల్లు ముక్కంటినొసలిచిచ్చుఱకన్ను గంధర్వవంశద్వయం బాదిగా
బహువిధాన్వయంబుల నుత్పన్నంబు లగుటం జేసి తమతమయుత్పత్తిలాంఛనంబులును,
సౌభాగ్యధ్వజపతాకాపటలంబులుం దేటపడఁ బ్రతిభవనభిత్తిభాగంబునం జిత్రించిన
చిత్తరువులయందుం గోరకితనేత్రత్రిభాగుండై కుసుమకంకపత్రంబుల వంక లొత్తుచు
రతీదేవివృత్తస్తనంబులమీఁద నత్తమిల్లినయున్మత్తచిత్తభవువిక్రమసంపత్తిప్రకారంబును,
బట్టపగలు యోజనగంధ యనుగంధగజగమనవట్రువచనుంగవ నూచి తొట్రుపడు
వసిష్ఠపౌత్రుని దృష్టిప్రియత్వంబును, నాచార్యుభార్య యగుతారాదేవిమీఁదఁ దారకారాజు
పఱపుచీటంబు వాటంబు సేయు లలితకటా క్షవీక్షావిక్షేపములును, ధృతిమాలి
మాలినీసైకతంబున నేకతంబునం గురువిందపొదలో వేలుపులంజియకెంజిగురు చవి
నూచినకుశికనందనురాగావేశంబును, గుసుమగోదండజయడిండిమం
బగువిభాండకసుతునివనితామండలాసక్తియు, బృందావనంబునందు ముకుందు డొనరించిన
నందవ్రజవధూవిహారాడంబరంబును, నంబురుహసూతి యాఁడుపట్టిం బట్టుకొనినపట్టునుం,
బురుహూతుండు గౌతమకళత్రంబుమీఁదం గల్పించిన చీఁకటితప్పును జూఁ
జూపఱకుఁజిత్తంబు లువ్విళ్ళూర, వేఱవేఱ వసియించియుండునచ్చేడియలలో
విబుధమత్తకాశినీజనోత్తమ యగుతిలోత్తమయు వశీకృతకుసుమనారాచ యగుప్రమ్లోదయు
నలకూబరనఖాంకరేఖాంకితస్తనకుంభ యగురంభయు గుణపేశి యగుసుకేశియుఁ
గలమంజుఘోష యగుమంజుఘోషయు శృంగారరసరాశి యగునూర్వశియు
రూపానురూపస్థానక యగుమేనకయుఁ గలికిచూపుల హేలాసందర్శితమేఖలాకలాపంబు
లగువ్యాపారంబుల హాటకతులాకోటిఝుళఝుళత్కారమందరంబు లగుమందరగమనంబుల
వికస్వరకపోలఫలకంబులగు మొలకనవ్వుల నమృతరసకూపంబు లగునాలాపంబులఁ
ద్రిభువనంబులు వశీకరింతు రట్టి దేవదారువనంబునందు. 39

సీ. నందికేశ్వరు నొక్కనవశాద్వలంబున హరితాంకురములు మేయంగఁ బనిచి
ప్రమథుల నొక్కసరస్సమీపంబున లింగార్చనంబుఁ జెల్లింప నునిచి
భూతజాతము నొక్కపులినస్థలంబున నాత్మేచ్ఛ నుండంగ ననుమతించి
మాత లేడ్వురు నొక్కమణికందరంబున విశ్రామ ముండంగ వెరవు చేసి

తే. పసిఁడికొప్పెర లాతంబుఁ బచ్చకోల, జోగపట్టియ కకపాల జోలిసంచి
కలిక కాటుకగీర్బొట్టు పలుగుపేరు, జాతిగాఁ దాల్చి నెఱమిండజంగ మగుచు. 40

వ. భిక్షాటనంబునకుం జొచ్చె నప్పు డవ్వేశవాటంబునందు. 41

శా. ప్రాలేయాచలకన్యకాధిపతికిం బ్రహ్మోచమోదాఫల
స్థూలాపూపఘృతాన్వితంబుగఁ గడుందోరంబు బిచ్చంబుఁ గెం
గేలం బెట్టె నఖాంకురద్యుతులతోఁ గీల్కొంచు మాణిక్యము
ద్రాలంకారమయూఖకందళదళవ్యాపార మేపారఁగన్. 42

తే. రంభ రంభామ్రఫలసమగ్రంబు గాఁగ, నమృతదివ్యాన్న భిక్ష కామారి కొసఁగె
రాపుఁజన్నులనడుమ రారాజుపట్టి, పట్టి యెత్తిననఖరేఖ బయలుపడఁగ. 43

సీ. కనకనూపురరణత్కారనిక్వాణంబురవలి మెట్టియలతో రాయిడింప
రవయుంగరంబులరత్నాలదీప్తులు వాలారుగోళ్లపై జీలువాఱఁ
గుదురునిండినమించుగుబ్బచన్నులమీఁద ముత్యాలహారంబు మురువు సూప
గంపించు బంగారుఁగమ్మల క్రొమ్మించు నిద్దంపుఁజెక్కుల నీడ సూప

తే. నెదురుగా నల్ల నేతెంచి హేమపాత్ర, నాజ్యమధుశర్కరాఫలాద్యర్థితముగ
మదనవైరికి నర్పించె మంజుఘోష, యమృతదివ్యాన్నపాయసాహారభిక్ష. 44

శా. అక్షయ్యంబుగ దివ్యమాధుకరభిక్షాన్నంబు వడ్డించెఁ దా
గోక్షీరంబులతోడ శర్కరలతోఁ గ్రొన్నేతితోఁ దేనెతో
ద్రాక్షాదాడిమచూతపాకములతో దాక్షాయణీభర్తకున్
చక్షూరాగ మెలర్పఁగా హరిణి విశ్వాసంబుతో ముంగిటన్. 45

ఉ. అల్లనఁ జేర వచ్చి ధవళాన్నముఁ గమ్మని యానినేతితో
బెల్లముతోడ నాల్కడపుఁబేసముతోడను నిమ్మపండ్లతో
వల్లభుకూర్మి నెచ్చెలికి వారణవైరికి మంచుగొండరా
యల్లునికిం బినాకికిఁ బ్రియంబున నూర్వశి పెట్టె భిక్షమున్. 46

ఉ. పెట్టెఁ దిలోత్తమాప్సరస భిక్ష ప్రియంబున భూతభర్తకున్
గట్టెఁ బసిండి శర్కరలఖండముతోడ ఘృతంబుతోడఁ గ్రొం
బట్టుఁబసిండి సిబ్బిలపుఁబయ్యెదకొం గొకకొంత జాఱి చ
న్గట్టు లలాటలోచనునికన్నులు మూఁటికి విందు సేయఁగన్. 47

తే. సహజసౌజన్య సహజన్య శంకరునకుఁ, బొసఁగ వడ్డించెఁ దత్కాలపుణ్యభిక్ష
సారదోర్మూలకూలంకషంబులైన, వీఁగుఁబాలిండ్లు పయ్యెద వీడుకొలుప. 48

క. విశ్వచతుర్దశభువనా, ధీశ్వరునకు భక్తియుక్తి నెసకంబెసఁగన్
విశ్వాచి యనెడునచ్చర, శశ్వన్మధురాన్నభిక్ష సమ్మతిఁ బెట్టెన్. 49

తే. కనకనూపురమేఖలాకలకలంబు, రత్నకంకణరవముతో రాయిడింప
నభవునకుఁ బెట్టె మధురదివ్యాన్నభిక్ష, చిత్తభవకీర్తిశశిరేఖ చిత్రరేఖ. 50

వ. మఱియుం దక్కులేఖాంగనలు భుజంగభూషణంనకు
నపాంగరంగస్థలలాస్యలంపటంబులగు కటాక్షవీక్షణంబులతోడఁ గూడ భిక్షాహారంబులు
సమర్పించిరి కందర్పసూదనుండునుం బ్రతిమందిరంబునం
జందనకుసుమధూపదీపాద్యుపచారంబులు గ్రహించుచు నవ్వేశవాటంబున భిక్షాటనక్రీడ
సలిపి యంతం దనివిసనక కనకగర్భకపాలపాత్రం బర్ధపూర్ణంబై కరపల్లవంబున నుల్లసిల్ల
నల్లనల్లన యోగపాదుకాయుగళంబు గల్లుగల్లున మ్రోఁగ మునిజనాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి
మునిమందిరముల మోసలల నిలిచి ‘భవతి భిక్షాం దేహి’ యటంచు
వారివాహగర్జాగంభీరస్వరంబునఁ బలుకుచుఁ గులాంగనాజనంబు నపాంగదృక్తరంగంబులం
జిఱునగవు లిసిఱింతలువాఱఁ గనుంగొనుచు సంయమివధూపాతివ్రత్యభంగంబు తనకుం
బరమప్రయోజనంబుగా గర్భోక్తిసందర్భంబుల నిజాభిలాషంబుఁ దేటపఱచుచుఁ బర్యటింపం
దొడంగిన. 51

మ. దరహాసంబుల భ్రూలతానటనచేతన్ విభ్రమప్రౌఢిమన్
బరిహాసోక్తుల భావగర్భరససంపత్తిస్ఫుటాలోకన
స్ఫురణాభంగుల మౌనికాంతలమనంబు ల్చాఱలాడెన్ మహే
శ్వరుఁ డుద్దామవిలాసదారువనికావాటప్రదేశంబులన్. 52

సీ. సుబలమార్కండేయశునకమౌంజాయన మాండవ్యగోత్రసంభవులయిండ్ల
బకదాల్భ్యరైభ్యకభల్లకిజతుకర్ణకణ్వకుత్సాన్వయాగ్రణులయిండ్ల
ఘటజానుకాత్రేయకటకలాపసుమిత్రహరివక్త్రమునివంశధరులయిండ్ల
వాయుభక్షకభార్గవవ్యాసజైమినిశుకకపిలకులప్రసూతులిండ్ల

తే. బుణ్యగృహిణులఁ బతిభక్తిపూర్ణమతుల, భాగ్యసంపన్నలను బుత్రపౌత్రవతుల
సతుల ముత్తైదువుల నిర్విశంకవృత్తి, రజనికరఖండమౌళి విరాళి గొలిపె. 53

వ. ఇట్లు ప్రతిగృహంబున భిక్షాటనంబు సేయుచు మహోక్షలాంఛనుఁడు
వాంఛానుకూలప్రకారంబునం జోరరతవ్యాపారపారాయణుండై మగలకన్ను మొఱంగి
సంధ్యాసమయంబుల ననుష్ఠానార్థంబు పురుషులు సమిత్కుశఫలాహరణార్థం బెందేనిం
జనినయడరు వేచి శపథశతక్షతోష్ణంబును నిరుద్ధనిశ్వాసోత్సాహంబును
నివారితోల్లాసంబును నిమేషమాత్రసాధ్యంబును నిబిరీసభయకంపంబు నైనసంభోగంబు
లభిలషించు నారంభోరువుల మనంబు లెఱింగి సంకేతస్థానకేళికలను
నికుంజక్రోడసంవేశక్రీడలను వాతదూతీపరామర్శంబులను భ్రూలతాదేశంబులను
నపాంగరంగస్థలాస్యలంపటకటాక్షవీక్షావి క్షేపంబులను మందహాసకందళితపరిస్పందంబులఁ
గందర్పపరబ్రహ్మానందం బనుభవింపం జేసి మిసిమింతుండునుంగాక
దేవదారుకాంతారమధ్యంబున. 54

సి. మువ్వన్నెపులితోలు మొలదిండుగాఁ గట్టి కర్కోటకాహి బాగగ బిగించి
చిలువపోఁగులను వ్రే ల్చెవులఁ గీలన చేసి వలరాచనీరు మైఁ గలయ నలఁది
చిన్నారిపొన్నారిశిశిరాంశుఁ దలఁదాల్చి కొనగోటిజత లేడికొదమఁ బూని
పచ్చియేనికతోలుపచ్చడంబు ధరించి గిలుకుమువ్వలకోలఁ గేలఁ బట్టి
తే. పసిఁడిజలపోసనముతోడ నెసఁక మెసఁగు, బిసరుహాననుపుఱియకప్పెర ధరించి
పెద్దనడివీథి నిలుచుండి భిక్ష యడుగు, నాశ్రమంబునయందు ఖట్వాంగపాణి. 55

వ. ఇవ్విధంబున మన్మథమథనుండు మదనోన్మాదంబునం గన్నుగానక మునికళత్రంబుల
పాతివ్రత్యంబులు పొలిపుచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ జరియింపం బూనిన నిలింపమౌనివ్రాతంబు
వారివారికి నెఱింగి గుజగుజవోవుచు వంచనంబు ప్రకాశింపంజాలక లోలోన యడంచుకొని
యుండుచుండ నప్పాటం బ్రతిభవనంబునఁ బాటిల్లు చీఁకటితప్పు కప్పిపుచ్చ
వెరపుపడకుండునట్లుగాఁ బ్రకాశించినఁ గట్టాయితంబై యందఱు నా జెగ జెట్టివేల్పుఁజేనిం
బట్టుకొనువారై చుట్టుముట్టిన. 56

క. ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు
మిసిమింతుఁడు గాక యొక్క మిఱుత నిలిచి య
క్కుసుమశరహరుఁడు తపసులు
కసమసఁ దనుఁబట్టుకొనఁగఁ గడగినఁ బెలుచన్. 57

* * * * * * *

* * * * * * *

* * * * * * *

* * * * * * 58

ఆశ్వాసాంతము

శా. శ్రీమద్దక్షిణకాశికాపుర మహాశ్రీకాళహస్తీశ్వర
ప్రేమాత్మోద్భవ కాలభైరవ కృపాశ్రీ వర్ధితైశ్వర్య! యు
ద్ధామప్రాభవ ! దానవైభవకళాధౌరేయ! హేమాచల
స్థేమా! వీరకుమారగిర్యధిపలక్ష్మీభోగభాగోచితా! 59

క. కావేరీవల్లభ! సం
భావిత బుధలోక! సమరఫల్గున ! ధరణీ
దేవార్చనాపరాయణ
కోవిద! తిరుకచ్చినంబికులజలధిశశీ! 60

మాలిని. మృగమదఘనసారోన్మేలనాసంప్రయోగ
    ప్రగుణితహిమపాతప్రౌఢకేళీవిహారా!
    యగురుఘుసృణపంకవ్యాప్తిగంధాంబుగంధ
    స్థగితదిగవకాశా! దానవిద్యానిధీశా! 61

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీవటుకనాథభైరవ
దేవశ్రీ పాదపద్మదృఢశరభక్తీ!
దేవబ్రాహ్మణసేవక
దేవప్రభుతనయ! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

ఉ. హేమనగంబుమీఁద దివిజేంద్రులు గొల్వ మహావిశుద్ధము
క్తామణిరత్నసంఘటితకాంచనగండశిలాతలంబున్
హైమవతీసహాయుఁ డయి యర్ధశశాంకధరుండు దేవతా
గ్రామణి నీలకంఠుఁడు సుఖంబునఁ దాఁ గొలువుండె నర్మిలిన్. 3

వ. అప్పుడు పార్వతీదేవి మహాదేవునియింగితం బెఱింగి యి
ట్లనియె. 4

తే. అభవ! నీకంఠమూలంబునందుఁ దెలిసి, కాననయ్యెడు నిదియేమి కప్పు సెప్పు
మఖిలలోకవిలోచనాహ్లాదకలన, కందమై యంద మయ్యె శృంగారరేఖ. 5

తే. ఆనతిమ్ము మహాదేవ! యభవ! నీదు, కంఠమూలము నలుపైనకారణంబు
నన్ను మన్నించి యీకారణంబు నాకు, నానతీఁ దగు నీకు లోకాభివంద్య. 6

వ. అనిన విని శంభుండు శాంభవి కి ట్లనియె. 7

మ. మును జంభాసురుబాహువిక్రమకళాముద్రావిభాభాసురున్
ఘనదంభోళినిశాతహేతినిహతిన్ ఖండించి యాఖండలుం
డనుమోదంబున దేవతల్ గొలువఁగా నైరావణారూఢుఁ డై
ఘనమార్గంబున వచ్చె నాకమునకున్ గర్వం బఖర్వంబుగన్. 8

క. ఆవేళను గంధర్వులు, కైవారపదానుసారకమనీయముగాఁ
బ్రావేశికధ్రువాగా, నావళులం బరిఢవించి రంచితలీలన్. 9

ఉ. క్రచ్చలఁ బారిజాతలతిలకావనదేవత జంభవైరిపై
మచ్చికఁ గూర్పఁగా నవసుమప్రకరంబుల వేల్పుటేఁటిలో
విచ్చినపైఁడితామరల వెంబడి వచ్చినకమ్మగాడ్పులన్
మెచ్చులరీతిఁ గోకిలసమీరణ దీవన లిచ్చె నొప్పుగన్. 10

క. మందాకినీతరంగము, లాందోళము నందఁ జేయు చల్లల్లన సం
కందనునిమీఁదఁ బొలసెను, మందారలతావనాంతమందానిలముల్. 11

తే. దేవతాభర్త యమరావతీపురంబుఁ, జేరఁ జను దెంచె వేల్పులు చేరి కొలువ
భ్రాజదైరావణానేకపప్రచార, తరళమాణిక్యకుండలాభరణుఁ డగుచు. 12

వ. అయ్యవసరంబున. 13

శా. గీర్వాణాధిపుచెంగట న్నిలిచె నక్షీణప్రభావాధికాం
తర్వాణిస్తుతవాగ్విలాసుఁడు కృతద్వంద్వవ్యుదాసుండు చి
న్నిర్వాహస్థిరయోగవైభవకథానిత్యోదయోల్లాసుఁ డ
ద్దూర్వాసుండు ప్రసూనమాల్యరుచిమద్దోఃపద్మవిన్యాసుఁ డై. 14

తే. తనకుఁ బ్రమ్లోచ యను దేవతాపురంధ్రి, పావడముఁ జేసెనెద్దాని భయముతోడ
నట్టితనపారిజాతమాల్యంబు హరికి, దర్శనం బిచ్చె దీవించి తాపసుండు. 15

వ. ఇట్లు దూర్వాసుం డాశీర్వాదపూర్వకంబుగా నొసంగినకుమారపారిజాతమాల్యం
బహల్యాజారుం డగుశునాసీరుండు దుర్వారవిజయగర్వాటోపంబునం గన్ను గానక
పట్టితాలంకారతాటంకితలలాటం బగునైరావణకరటికుంభపీఠంబుపై నలవోకయుంబోలె
వైచె వైచిన నమ్మదాంధగంధసింధురంబు వసుంధరాభరణశౌండం బగు తుండం బెత్తి
నున్నని యప్పువ్వుదండఁ గ్రమ్మనఁ గ్రమ్మఱించి విసరికేసరంబులు వీసరవోవ
మకరందంబు చిందఁ బొరలు విఱుగం బుప్పొడి సడలం గపోలభిత్తిభాగంబు మొత్తి
యున్మత్తమధుపంబుల రేఁచి యుప్పరంబునం ద్రిప్పి చెందిరంబు ధూళిఁ దూలించి
యందంద కొంతతడవు వినోదించె నప్పువుదండ వాస్తోష్పతి పట్టినయేనుంగువలన
నిట్టు నట్టునుం బడి కువిటుచేతం బడినపూఁబోఁడిపోలిక బెబ్బులివాతం
బడినహరిణిచందంబునఁ బ్రమత్తునికైవస మగురాజ్యలక్ష్మివిధంబున విడివడియు
డస్సియుఁ గ్రుస్సియు నొగిలియుఁ బగిలియు దీనదశకు వచ్చినం గనుంగొని. 16

మ. వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁడును బ్రస్వేదాంబుపూర్ణాఖిలాం
గకుఁడుం బాటలగండమండలుఁడు నై కల్పాంతసంహారరు
ద్రకఠోరాకృతి దుర్నిరీక్షుఁ డగుచున్ ధట్టించి దూర్వాసుఁ డు
గ్రకటాక్షంబున నింద్రుఁ జూచి పలికెన్ గాఢాగ్రహవ్యగ్రతన్. 17

క. ఓరి మదాంధ! యహల్యా, జార! త్రిలోకాధిరాజ్యజాత మగునహం
కారంబా యిది మమ్ముం, జీరికిఁ గైకొనక యిట్లుసేయుట యెల్లన్. 18

తే. ఏను దీవించి చేయెత్తి యిచ్చినట్టి, పుష్పమాలికనౌదలఁ బూనవైతి
హస్తిచేతికి నిచ్చితి వంతఁబోక , దండనార్హంబె యిప్పువ్వుదండ నీకు. 19

క. క్రోధం బితరులకుఁ దపో, బాధక మగుఁ గాని నాతపంబున కది యు
ద్బోధకమ సలిల మగ్నికి, బాధకమై వైద్యుతాగ్నిఁ బ్రభవించుగతిన్. 20

క. నీకనులకు నిది మాల్యం, బోకుధరవిరోధి! యింతనుండియు నిట నీ
నాకం బఖిలంబున ని, శ్శ్రీకం బగుఁ గాక నీవిజృంభణ మణఁగన్. 21

ఉ. నన్నుఁ దిరస్కరించితి మనంబున నించుక భీతిలేక వే
గన్నులఁ గాన వైతి మదగర్వవికారదురాగ్రహైకసం
పన్నుని రాజ్యలక్ష్మికి నపాయము గల్గక యుండు నెట్లు నీ
యన్నియు వస్తుజాతములు నంబుధిలోఁబడుఁగాత లక్ష్మితోన్. 22

క. ఎచ్చోట నుండు నిందిర, యచ్చోటనె యుండు సత్పదార్థంబులు నీ
యుచ్చైశ్శ్రవ మైరావణ, మచ్చర లమరద్రుమంబు లంభోధిఁ బడున్. 23

తే. అమృతకుంభంబు పడుఁగాక యబ్ధియందుఁ, గామధేనువు పడుఁగాక కంధియందుఁ
దారకాధీశ్వరుండుఁ జింతామణియును, గూడ దుగ్ధాంబునిధిలోనఁ గూలుగాత. 24

వ. అని పల్కి దూర్వాసుండు చూడంజూడ నంతర్ధానంబు సేసిన. 25

క. యతిపతిశాపాక్షరములు, శతమఖున కసహ్యహృదయశల్యము లయ్యెన్
మతిఁ దలఁపఁ బూజ్యపూజా, వ్యతిక్రమము సర్వకార్యహర మగుఁ గాదే. 26

తే. మౌనిశాపాగ్నిదందహ్యమానుఁ డగుచు, విన్ననైనమొగంబుతో వీడు సొచ్చెఁ
బాకశాసనుఁ డఖిలదిక్పాలకులును, దైన్యవైవర్ణ్యవంతులై తన్నుఁ గొలువ. 27

వ. అంతం గొంతకాలంబునకు. 28

సీ. రంభాదు లగునప్సరస్సరోజాక్షులు పదునాల్గుజాతులు పడిరి వార్ధి
సంతానతరుపారిజాదికుజములు మున్నీటినీటిలో మునిఁగిపోయె
నైరావణమ్ముఁ జింతారత్నముం గూలె నుచ్చైశ్శ్రవంబుతో నుదధిలోనఁ
గామదుగ్ధేనువుఁ గాదంబరియుఁ దాను నమృతకుంభంబుతో నబ్ధిఁ బడియె

తే. నిమ్మహావస్తువులఁ గూడి యిందురేఖ, మున్నుగా దుగ్ధమయమహాంభోధిఁ జొచ్చె
బ్రహ్మమునిఘోరశాపప్రభావయుక్తిఁ, బ్రథమదిక్పాలుత్రైలోక్యభవ్యలక్ష్మి. 29

తే. దివ్యమణి లేక యప్సరస్త్రీలు లేక, యమృతకుంభాదు లగుపదార్థములు లేక
యుక్కివడియుండె బహుకాల మొప్పుదఱిగి, విగతలక్ష్మీవిలాసుఁడై వేల్పుఱేఁడు. 30

చ. అమృతముఁ గల్పవృక్షనివహంబును లేనిసుధారసాశన
త్వమున నశోకవల్కపరిధానతయుం గలవేల్పుపెద్ద తా
నముచినిషూదనాదులు మనంబున నొందిరి ఖేదమోదదుః
ఖము గుడువంగ నోగిరము గట్టఁగఁ బుట్టముఁ బుట్టకుండుటన్. 31

వ. ఇవ్విధంబున బృందారకు లిందిరావ్యపాయంబున నపారదారిద్ర్యాంధకారమగ్నులై
నగ్నాటులుం బోలి భయంపడి లేటమొగంబు వడి హాటకగర్భపాలికిం బురందరుండు

ముందఱగాఁ జని మునిశాపయుక్తి మూఁడులోకంబులరాచసిరి యబ్ధిలో మునింగినభంగి తేటతెల్లంబుగఁ దెలియంబఱచిన నానలినాసనుండు వెన్నునిం గూర్చుకొని మాసమీపమునకు వచ్చి మ మ్మిట్లు సన్నుతించె. 32

క. జయ పార్వతీమనోహర! జయ పరమానంద! జయ నిశాకరమౌళీ!
జయ భూమిసలిలపావక, వియదనలార్కేందుహోతృవిలసితమూర్తీ! 33

క. త్రిభువనభువనారంభా, రభటీసురరంభమూలరత్నస్తంభా!
యభినవహిమకరరేఖా, శుభికాలంకారధామశోభితమకుటా! 34

క. దివసావసానసంధ్యా, నవపరమానందనందినాందీనాథ
వ్యవహారఝుంక్రియావధి, వివిధమహాతాండవైకవిద్యాభిరతా! 35

క. తరుణహిమకిరణరేఖా, భరణా! సురనికరమకుటభాసురరత్న
స్ఫురణాపరిచయరంజిత,చరణా! నిరుపాధికాభిసంప్రతికరుణా. 36

తే. ఆజర! యవ్యయ! యనపాయ! యప్రమేయ!, యాద్య! యనవద్య! వేదవిద్యాభివంద్య!
నిర్మలాకార! నిర్ద్వంద్వ! నిరుపమాన!, నిత్య! నిజభక్తవైకుంఠ! నీలకంఠ. 37

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం బస్తుతింప ననుకంపాపరాధీనుఁడ నగునే ని ట్లంటి. 38

తే. అబ్ధి మథియింపవలయు నీయవసరమున, నమృతలక్ష్మీప్రధానమహాపదార్థ
సముదయంబులు లేకున్న జగము లెల్ల, విన్నఁబోయిన వతిదీనవృత్తి నొంది. 39

సీ. ఆరసాతలమగ్న మయ్యు మునుంగని మందరాద్రీంద్రంబు మంథయష్టి
సర్వసర్వంసహాసంభృతిప్రవణుండు దందశూకస్వామి తరువుఁద్రాడు
చరమాంగపీఠికాస్థాపితశేషుండు కితవకచ్ఛపరాజు క్రిందిమట్టు
నింద్రాదిసురలు బలీంద్రాదిదనుజులు దర్పదుర్వారులై త్రచ్చువార

తే. లేను బ్రహ్మయు హరియును నింత నంత, నుండువారము కార్యప్రయోగరక్ష
నీవిధంబున దుగ్ధాబ్ధి యేచి తరువ, వివిధసద్వస్తులుం బ్రభవింపఁగలవు. 40

వ. ఇట్టి మహా ప్రారంభంబునకుం దగినసాధనసామగ్రి యిది. శేషుండును గమఠపతియును నశేషభువనభారంబునకుం దగినవారి నియోగించి వచ్చునది. యచ్యుతుండు సురాసురులం గూర్చుకొని మందరాచలంబు పెఱికితెచ్చునది. యేనును బితామహుండును మున్నాడి పాలమున్నీటిదరికిం జేరి యుండువారము. ఇదియ నిశ్చయం బని యే నంతర్ధానంబుఁ జేసితి. జలజాసనుండును మదాదేశంబున దుగ్ధాబ్ధితీరంబుఁ జేరె. జనార్దనుండును దేవదానవసేనాసమేతుండై దిక్పాలురుఁ గూడ రాఁ బశ్చిమదిశాముఖుండై చనువాఁడు ముందర. 41

శా. కాంచె న్మందరశైలమున్ మృదుతటీగండోపలశ్రేణికా
చంచన్నిర్ఘరవేణికాఘుమఘుమస్ఫాయద్దిశాగోళమున్
బంచాస్యస్ఫుటకంఠనాళనినదప్రధ్వస్తశుండాలమున్
సంచారాలసకిన్నరీశతలతాసంఛన్నహింతాలమున్. 42

వ. చనుదెంచి యప్పాంచజన్యధరుండు జంభారిప్రముఖు లగుదివిజవరుల నెడ గలుగం దొలంగ నియమించి. 43

సీ. కటిమండలంబునఁ గనకంపునునుఁజేల దృఢముగా బిగియించి దిండుగట్టి
కట్టాయితం బైనకంఠహుంకారంబు గావించె దిక్కులు గ్రక్కదలఁగ
సమధికావష్టంభసంరంభజృంభణ సమకూర్చె నిజభుజస్తంభమునకుఁ
బాదాభిఘట్టనఁ బార్శ్వదేశంబుల నదలించి ధాత్రి గ్రక్కదలఁ జేసి

తే. పట్టెఁ గదలించె నసియార్చెఁ బాఁతగల్చె, నెత్తె వక్షస్స్థలంబున నెఱియ నొత్తెఁ
దోయజాక్షుండు లోకైకదుర్ధరుండు, దాల్చె నవలీల నిట్లు మందరనగంబు. 44

సీ. అంగదాభరణంబులందుఁ గీలించిన వజ్రాలకీలన వదలకుండ
వక్షస్స్థలంబున వైచిననవకంపుఁ దులసిదండకు వాడు దోఁపకుండఁ
గడు నొప్పఁ దీర్చినకస్తూరితిలకంబు చెమటబిందులచేతఁ జెదరకుండ
నెట్టెంబు సుట్టిన నెమ్మిపించముదండ కొనలేక యొక్కింత గుదియకుండ

తే. శ్రవణకల్హారముకుళంబు జాఱకుండ, విరులకీల్కొప్పు వదలి కై పెక్కకుండ
నెత్తె శృంగారకంతుకం బెత్తినట్లు, కైటభారాతి మందరక్ష్మాధరంబు. 45

శా. గోలాంగూలకులంబు లాకులపడెన్ ఘోషించె శార్దూలముల్
జాలింబొందె లులాయముల్ సుడిగొనెన్ సారంగముల్ విచ్చె లేఁ
గోలంబుల్ బెదరెం జమూరుగణ మాక్రోశించెఁ బంచాస్యముల్
తాలాంకావరజుండు మందరమహాధాత్రీధరం బెత్తినన్. 46

తే. ఏడు పాతాళములును గగ్గోడువడియెఁ, బెల్లగించి మహీధ్రంబు పెఱికినప్పు
డిందిరాభర్త గిరిమీఁది కెత్తినపుడు, గ్రక్కదల సాగె బ్రహ్మాండకర్పరంబు. 47

తే. ధాత్రి నాఁడు వరాహావతారవేళ, నేకదంష్ట్రాగ్రమున ధరియించినట్టి
తోయజాక్షుండు బాహాచతుష్టయమున, మాటమాత్రనె మోయఁడే మందరాద్రి. 48

లే. మందరాద్రిని మోయించి మాధవుండు, పట్టి తెప్పించె నిర్జరప్రతతిచేత
నసురయూథంబుచేత దుగ్ధాబ్ధిదరికి, నబ్జగర్భుండు నేనును నభినుతింప. 49

వ. అనంతరంబ నేనును హరిహిరణ్యగర్భులుం గార్యభారధురంధరులమై ప్రవర్తింపం బురందరాదిసురలు జలంధరాదిరాక్షసులును సముద్రమథనంబునకుం బ్రారంభించిరి. 50

తే. అఖిలకార్యసమారంభణాదులందుఁ, బూజనీయుండు గావున బుద్ధిఁ దలఁచి
విఘ్ననాయకు నంభోధివేలమీఁద, సురలు నసురులుఁ గొలిచిరి పరమభక్తి. 51

శా. క్షీరాంభోనిధి సైకతస్థలమున న్సింహాసనారూఢుఁగా
హేరంబు న్హరనందను న్నిలిపి ప్రత్యేకంబ దేవాసురుల్
గారామారఁగ నాచరించి రభిషేకం బుల్లసద్గంధక
స్తూరీసౌరభవాసితంబుల నదీతోయంబులం దోఁగఁగన్. 52

క. అభిషేకానంతరమున, నిభరాజాస్యునకుఁ గట్ట నిచ్చిరి యదితి
ప్రభవులును దితితనూజులు, నభినవదివ్యాంబరములు నాభరణములున్. 53

తే. కుంకుమాగురుమృగనాభిపంకములను, గంధకర్పూరనీహారగకర్దమముల
నలఁది రమరాసురులు భక్తి యతిశయిల్ల, భవునిపట్టికిఁ బసిఁడికుంభములఁ బట్టి. 54

సీ. ఉండ్రాలు నూఁబిండి పుండ్రేక్షులుం దేనె యనఁటిపండ్లుం బూరియలు ఘృతంబుఁ
బెసరుఁబప్పును బాలుఁ బెరు గోగిరంబులుఁ బాయసాన్నంబులుఁ బానకములు
నాళికేరంపుబొండాలు మీఁగడయును నవదధిపిండఖండా ల్గుడుములు
లడ్డువంబులు చక్కిలాలు మోరుండలు ఖండంబు చలిమిడి మండపప్పు

తే. లాదిగా భక్ష్యచోష్యలేహ్యాదు లైన, బహుపదార్థంబు లర్పించి ప్రణతు లైరి
వేలుపులు రాక్షసులును నావిఘ్నపతికి, దుగ్ధపాథోధిమంథనోద్యోగవేళ. 55

వ. ఇట్లు షోడశోపచారంబులం బూజించి దేవాసురులు విఘ్ననాయకు నిట్లని
స్తుతియించిరి. 56

దండకము. జయజయ జగదేకరక్షామణీ!
దేవచూడామణిశ్రేణిశోణప్రభాజాలసుస్మేరపాదారవిందా! ముకుందప్రియా! యిందుధారీ!
కటస్యందిదానాంబుధారాధునీధోరణీగాహకౌతూహలాయత్తమత్తద్విరేఫాంగనాగా
సంగీతరంగీకృతస్వాంత! దంతావళాస్యా! నమస్యా! త్రిలోకైకవశ్యా!
యవశ్యాయశైలాత్మజాధర్మసంతాన! సంతానకల్పద్రుపుష్పావతంసా!
యసారోరుసంసారమాయాంధకారాపహృతిప్రక్రియాభాస్కరా!
కోటిభాస్వన్నిరాఘాటదేహప్రభాభాస్వరా! దేవ! హేరంబ! లంబోదరా! యేకదంతా!
మహాకాయ! సంతప్తకార్తస్వరాభా! విశాలాక్ష! మౌంజీధరా! నాగయజ్ఞోపవీతా!
సమన్వితకృష్ణాజినా! యాఖువాహా! కుఠారాయుధా! విఘ్నరాజా! గణాధ్యక్ష!
కారుణ్యలీలాకటాక్షంబునన్ మమ్ము వీక్షించి రక్షింపుమీ క్షీరవారాశి నీ
మందరక్ష్మాధరస్వామి కవ్వంబుగా నీభుజంగాధినాథుండు సూత్రంబుగాఁ గచ్ఛపాధీశుఁ
డాధారపీఠంబుగా సర్వదివ్యౌషధీవల్లుల న్వైచి నానాపదార్థంబు లన్వేన్నలం
బంచుకోఁగోరి యున్నార మిక్కార్య మేవిఘ్నముం బొందకుండంగ నేవిక్రియం జెంద

కిష్టార్థసంసిద్ధులం గైకొనుం గాక నీయాజ్ఞ సర్వేశ! సర్వాత్మకా! నిర్వికల్పా! నిరీహా! నిరాతంక! నిశ్శంక! యోంకారమూర్తీ! నమస్తే నమస్తే నమః.

క. అని నిర్జరులును దైత్యులు, వననిధిమథనాదియందు వారణవక్త్రుం
గొనియాడి తత్ప్రసన్నత, గనిరొగి సంతసము మీఱఁ గడఁక దలిర్పన్. 58

వ. కట్టాయితం బై సురాసురులు బిట్టేచి పాతాళగోళంబు క్రిందమట్టుగా నాదికమఠంబుఁ బెట్టి వాసుకిఁ దరిత్రాడుగాఁ జుట్టి తోకయు శిరంబును బట్టి మందరాచలమంథానంబున దుగ్ధసింధువు మథింపం దొడంగిరి. ఘుమఘుమధ్వానంబు దిక్కులం బిక్కటిల్లె. వారివాహవ్యూహంబులు కడ లవియఁ జదల నుదిలకొనియె. డిండీరపిండఖండంబులు బ్రహ్మాండంబునం బ్రస్తరించె. నంభస్తరంగంబులు దిగిభకుంభంబుల నాస్ఫాలించె. నావర్తచక్రంబులయందు గ్రహతారనక్షత్రంబులు తిరుగుడువడియె నప్పుడు రటత్తిమితిమింగిలంబులును లంబచ్ఛంబలంబును వళద్ధూళియు, విరుత్కమఠంబు నుద్భ్రమద్భుజంగంబునునై గంగకుం బరిభవంబును గోదావరికి భేదంబును బెన్నకు విన్నఁబాటును గాళిందికి మాలిన్యంబును వేత్రవతికిఁ ద్రాసంబును విపాశకుం గ్లేశంబును శతద్రువున కుపద్రవంబును నాపాదించుచు బాడబానలంబునం దొకతొకనుడుకునీరునుం గలసి నఖంపచంబై సంవర్తసమయారంభంబునుంబోలె మర్యాద నతిక్రమించుచు గిరికటకపాషాణసంఘట్టనంబున నెగయుమిణుంగురులుంబోలె నంతర్మణిశలాకాశకలంబులు మీఁదికెగయ నంభోనిధానంబు మధ్యమానంబయ్యె మఱియును. 59

సీ. మూలాశ్మసంఘాతములరాపిడిని జేసి కమఠంబు సుఖియించి కన్ను మోడ్చె
కటకపాషాణసంఘట్టనంబున వ్రస్సెఁ గుండలీంద్రునివీఁపుకుప్పసంబు
సానూపలద్రోణిఝులఝులత్కారంబు దిఙ్మండలంబుల దీటుకొనియె
శిఖరకోటీశిలాశ్రేణిరారాపుల గ్రహతారకములు చూర్ణంబు లయ్యెఁ
తే. బ్రబలబలగర్వదుర్వారబహుసుపర్వ, పూర్వగీర్వాణభుజదండభూరిసార
వితతమందరమంథానవివలనముల, సలిలనిధి మారె సంరంభసంభ్రమమున. 60

వ. ఇట్లు తరువందరువ సముద్రమధ్యంబున. 61

ఉ. బుగబుగమందుగర్భజలపూరము ఘూర్ణిల బంతిగట్టి క్రొం
బొగలు తరంగసంఘములఁ బొడ్మఁగ నూష్మ జగత్త్రయంబునుం
బొగులఁగఁ జేయనుద్దవిడిఁ బుట్టెను నల్లనిచిచ్చు మావిలేఁ
జిగురులచాయలం దెగడుజిహ్వలు గ్రోయుచు దుర్నిరీక్షమై. 62

క. వాసుకివిషభరవిషని,శ్వాసంబుల ఘట్టనముల సమధికతరమై
యీసాగరమధ్యంబున, భాసురహాలాహలంబు ప్రబలం బయ్యెన్. 63

చ. గరళమహత్తరానలశిఖానివహంబులు దూఱి పాఱినం
దరికొనియెం జగత్త్రయము తల్లడ మందిరి నెమ్మనంబులన్
సురుగరుడోరగామరులు స్రుక్కెఁ బితామహుఁ డంబుజాక్షుఁ డా
తురత వహించె దిక్పతులు తూలిరి ఘూర్ణిలె నేడువార్ధులున్. 64

వ. అప్పుడు సుస్థిరుండై విరూపాక్షుండు త్రైలోక్యరక్షాదక్షం బగుతనదక్షిణహస్తం బెత్తి యోడకుండుఁ డభయం బిచ్చితి నని యెంత యూఱడించిన నూఱడిలక నారాయణాదులు గన న్వేల్పులు పలాయమానపరాయణు లై వెనుక మరలియుం జూడకపోవం దొడంగిన. 65

శా. హుంకారం బొనరించి యప్రతిమరౌద్రోద్రేకసంరంభని
శ్శంకాహంకృతిఁ జాఁచె నీశ్వరుఁడు హస్తంబున్ భుజంగాధిపా
లంకారంబు నశేషలోకపరిషల్లావణ్యలక్ష్మీకలా
సంకోచావహదాహభీషణవిష లాజిఘృక్షార్థమై. 66

క. స్తంభించి నిలిచె గరళము, శంభునిముందట యుగాంతజలధరముగతిన్
గంభీరహుంక్రియావ, ష్టంభసముజ్జృంభమాణసంరంభమునన్. 67

చ. జలధర మంతయై కరటిచందము గైకొని సూకరాకృతి
న్నిలిచి పికంబుతో దొరసి నేరెడుపండును బోలె నుండయై
కలశపయోధిమంథనముఖంబునఁ బుట్టినయమ్మహాహలా
హలము క్రమంబున న్శివునిహస్తసరోరుహ మెక్కెఁ జుక్కగన్. 68

క. కటుక మగువిషము విషధర, కటకం బగుకేలఁ బూని కౌతూహలియై
ఘుటికాసంసిద్ధుఁడు రస, ఘుటికయునుంబోలె మృడుఁడు గుటుకున మింగెన్. 69

తే. కంఠికానీలరత్నంబుకరణి నొప్పె, లలితమృగనాభిపంకంబు చెలువు దాల్చెఁ
గాలకూటవిషంబు తత్కంఠమునకు, నాభరణ మయ్యె బ్రహ్మాదు లభినుతింప. 70

వ. అప్పు డప్పరమేశ్వరు నిట్లని స్తుతియించిరి. 71

సీ. జయ విరూపాక్ష! యీశ్వర! దివ్యలోచన! జయ వజ్రహస్త! దిశానివాస!
జయ పినాకేష్వాస! శాశ్వత! నిత్య! యనిత్య! నిత్యానిత్య! నిరుపమాన !
జయ చింత్య! జయ రుద్ర ! జయ మహాదేవ! యచింత్య ! చింత్యాచింత్య!
చిత్స్వరూప!
జయ పాదభక్తార్తిసంహారకారణ! జయ ముకుందప్రియ! జయ గిరీశ!

తే. దివసమాసార్ధమాససద్విశ్వరూప!, కల్పయుగవత్సరాధీనకాలఖేచ
రుండ! బహురూప! చండీశ ! దండపాణి!, జయ నమస్తే నమస్తే ప్రసన్నమూ ర్తీ! 72

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి నీలకంఠుం డనునామధేయంబు శివుని కిచ్చి
రిది కాలకూటోత్పత్తిప్రకారంబు. 73

ఉ. హాలహలాగ్నిదాహభయ మస్తమితం బయినం గడంకమై
వేలుపులు న్నిశాచరులు వెండియుఁ గవ్వపుఁగొండ వార్ధిలోఁ
దేలిచి గుమ్ముగుమ్మనఁగఁ ద్రిప్పఁగఁ జొచ్చిరి దానవేశ్వరుల్
వారిసహాయుఁ గాఁ గొని యవక్రభుజాబలవిక్రమంబునన్. 74

క. తరిగొండఁ దరువఁదరువన్, శరనిధిమధ్యమున నొక్క జలజము పుట్టెన్
బరిమళపరంపరలచే, సురభీకృత మయ్యె జగము సురుచిరభంగిన్. 75

వ. అయ్యష్టదళపద్మమునందు. 76

సీ. ఇరు ప్రక్కియలనుండి సురసింధురంబులు పరిపూర్ణహేమకుంభములు దాల్ప
నందంద నవనిధానాధిదేవతలును సొరిది బంగారుపీచోపు లిడఁగ
జయజయధ్వనులతో సర్వదేవతలును గేలుఁదమ్ములు మౌళిఁ గీలుకొల్పఁ
బుష్పవర్షములకుఁ బ్రోది యై వినువీథి దేవదుందుభినాద మావహిల్లఁ

తే. బ్రబలి మున్నీటినడునీటఁ బొండువికచ, కమలకాంచనకర్ణికాగ్రంబునందు
బ్రహ్మదిక్పాలవందితపాదపద్మ, పద్మ యుదయించెఁ గన్నులపండు వగుచు. 77

తే. పవడములఁ బోలు శ్రీహస్తపల్లవములు, దనర శోభిల్లు హేమపద్మము ధరించి
కలిమిచూపులపూఁబోఁడి కలశజలధి, నర్థిఁ గొలు వుండె రత్నసింహాసనమున. 78

క. జలరుహవాసిని పుట్టిన, కలితముహూర్తమున రెండుగడియలమాత్రం
జలిగురికాఁడై నిగనిగ, కలువలచెలికాఁడు పుట్టెఁ గలశపయోధిన్! 79

వ. తదనంతరంబ. 80

క. అందంద యుద్భవించెను, సందరమున నిందిరానుసంజాతములై
మందారకల్పతరుహరి, చందనసంతానపారిజాతాదు లొగిన్. 81

ఉ. ఆంతఁ బయోనిధానమునయం దుదయించె సరోజవాసినీ
కాంతకుఁ దోడఁబుట్టు వనఁగాఁ గరపద్మమునం జలూకికా
సంతతియున్ హరీతకియు సాధనసంగ్రహ మై తలిర్ప ధ
న్వంతరి యెట్టిరోగములవారికి నామయసౌఖ్యకారియై. 82

తే. ఆదివైద్యుఁ డతండు దుగ్ధాబ్ధిఁ బుట్టె, నమృతపూర్ణకుంభం బొకహస్తమునను
నంబుచరమును గరకకాయయును నొకటఁ, దాల్చి సాకారమైన శాంతమయుఁ డనఁగ.
84

వ. మఱియును. 85

క. అచ్చపువెన్నెలచాయల, మెచ్చనితనుదీప్తితోడ మేఘధ్వని పెం
పచ్చుపడఁగ సకిలించుచు, నుచ్చైశ్శ్రవ ముదధినడుమ నుదయంబయ్యెన్. 85

తే. క్షీరవారాశిలో నవతారమయ్యెఁ, దార యనుకన్యకయు నతిధవళనయన
తారకారాజబింబావదాతవదన, తారహారాదిభూషణోత్కరముతోడ. 86

శా. అయ్యంభోనిధివారిగర్భమునయం దైరావణం బుద్భవం
బయ్యెం గండతలంబునన్ దొరఁగుదానాంభఃప్రవాహంబు లెం
దొయ్యెయ్యన్ బ్రభవించి తజ్జలధినీ రుబ్బింప దిక్సంధుల
న్వియ్యం బందఁ గఠోరగర్జితమహానిర్ఘాతనిర్ఘోషముల్. 87

సీ. మధుకరంబులు పుట్టె మధుకరంబులు గావు రమణీయవేణీభరములు గాని
శశిబింబములు పుట్టె శశిబింబములు గావు మహితవక్త్రేందుబింబములు గాని
మెఱుఁగుఁదీఁగలు పుట్టె మెఱుఁగుఁదీఁగలు గావు లలితకోమలతనూలతలు గాని
చక్రవాకులు పుట్టెఁ జక్రవాకులు గావు కఠినంబు లగుచన్నుఁగవలు గాని

తే. యనఁగ మందరకందరవ్యాప్తిచలిత, వార్ధికల్లోలవీచికావర్తతతుల
నుద్భవిల్లిరి రంభాతిలోత్తమాదు, లప్పరస్స్త్రీలు దేవవేశ్యాజనములు. 88

క. తరిగొండఁ దరువఁదరువం, దిరుగుడువడునుదధిలోనఁ దీవ్రముగా ది
ర్దిరఁ దిరుగుచుఁ దరఁగలవడి, దరతరమ సుపర్వసురభి దరికిం జేరెన్. 89

ఉ. అంత న్విద్రుమవల్లరీకిసలయవ్యాప్తైకశంకావహా
త్యంతస్వచ్ఛరుచిచ్ఛటల్ జలధిపై నందంద వర్తింపఁగా
స్వాంతాశాంతరభూమిభాగమున విశ్వంబుం బ్రకాశింపఁగాఁ
జింతారత్నశలాక పుట్టెను మహాక్షీరాబ్ధిమధ్యంబునన్. 90

తే. తరువఁ దరువంగ వార్ధిమధ్యంబునందు, నాగవల్లీలతాప్రతానంబు పుట్టె
నమృతసంసర్గమునఁ గదా యాఋనెలలు, జరగు నేయాకునకు లేనిసరసవృత్తి. 91

క. శీతలపరిమళధారా, పాతపవిత్రాయమానపవమానం బై
యాతోయధిమధ్యంబున, శ్రీతులసీవనము పుట్టె శ్రీయంశమునన్. 92

తే. కలిగె దివ్యౌషధీలతావలులశక్తిఁ, బాలమున్నీటినీటిలోఁ బ్రథితలీల
విమలగారుడమాణిక్యవిభ్రమంబు, లభినవంబులు హరితదూర్వాంకురములు. 93

వ. ఇట్లు మహార్ణవజాతంబు లగుపదార్థంబులు గనుంగొని బ్రహ్మాదిదేవతలు హరునకు
శశాంకుని హరికి లక్ష్మి నింద్రునకు నైరావణోచ్చైశ్రవంబులను నిచ్చిరి. అప్సరసల
నాకంబున నుండ నియమించిరి. కామధేనువును వరుణున కొప్పనంబు సేసిరి.
కల్పతరుచింతామణుల నందనోద్యానంబునం బ్రతిష్ఠించిరి. దూర్వాంకురంబులు
హేరంబున కవతంసంబుగా నొసంగిరి. నాగవల్లీదళంబులు భోగార్థంబుగా

భూజనంబుల కిడిరి. శ్రీతులసికావనంబులును సకలతీర్థంబులకు సమాశ్రయంబుఁ గావించిరి. యనంతరంబ మందరంబును యథాస్థానంబునం బెట్టి వాసుకిం బాతాళంబున కనిచి కమఠపతిం గుస్తరించి నివాసంబులకుం బోవ నుద్యోగించి యున్నంత. 94

ఉ. అంధకకాలకేయమహిషాదులు దైత్యులు బాహుశైలద
ర్పాంధులు గూడి యొక్కమొగ మై వడిఁ దొమ్మి యొనర్చి వైద్యు ని
ర్బంధము సేసి కైకొనిరి గ్రక్కునఁ దన్మహనీయదక్షిణ
స్కంధముమీఁద నున్నమణికమ్రసుధారసహేమకుంభమున్. 95

తే. అమృతకుంభంబుఁ గైకొని యసురవరులు, వేఱ యొకచోట వేలంబు విఱిసియుండి
రమరులకు నీక యప్పదార్థముఁ గడంగి, తార విభజించి భుజియించువారుఁ బోలె. 96

వ. అవ్విధం బెఱింగి హరవిరించులు విష్ణు రావించి గోత్రకలహంబు మాన్ప నిఖిలమాయోపాయవిద్యావిదుండ వగు నీవ యెఱుంగుదు మాకు నిం కిక్కడ నుండం బని లేదు పోయివచ్చెద మని యామంత్రణంబు సేసి నిజస్థానంబుల కరిగినయనంతరంబ. 97

తే. కైటభారాతి యక్కార్యగతికిఁ దగిన, యనువు చింతించి యసురుల నవమతింప
సురల కమృతంబు నొప్పింప వెరవు దెలిసి, యరిగె నంతర్హితుం డయి యద్భుతముగ. 98

వ. ఇవ్విధంబున హరి యంతర్ధానంబు చేసిన ముహూర్తమాత్రంబున. 99

శా.ఆకాశంబుననుండి డిగ్గె నొకనీరాంభోజపత్రాక్షి ది
వ్యాకారంబును దివ్యమాల్యములు దివ్యాలంకృతు ల్దివ్యవ
స్త్రాకల్పంబులు దివ్యగంధములు నాహా పుట్టఁ జేయంగ నా
కౌకశ్శ్రేణికి దైత్యపఙ్క్తికిని విద్యుల్లేఖచందంబునన్. 100

క. బృందారకపథమున దిగి, యిందీవరపత్రనేత్ర యిరువంకలవా
రుం దమక తమక యిటు రా, యిం దనంగా రెండువీళ్ళయెడమున విడిసెన్. 101

వ. నిలిచి హావభావవిలాసంబులన దేవాసురులం భ్రమియింపం జేయుచు స్కంధావారమధ్యంబున. 102

సీ. పాకశాసనునకుఁ బరిహాసవచనంబుఁ గాలకేయునకు శృంగారలీల
వైవస్వతునకు భూవల్లరీనటనంబు కరటిదానవునకుఁ గలికిచూపు
పాశపాణికిఁ గుచప్రాంతోరుదర్శనం బంధకాసురునకు నలఁతినగవు
ధననాయకునకు నుత్కంఠావిశేషంబు మహిషునకును నర్మమర్మకలన

తే. గంధవహునకు సిగ్గు జలంధరునకుఁ, గలికితనము బావకునకుఁ గౌను బలికి
వలపు నటియించుచును వారవార తనకుఁ, దాన వారికి వారికి నైనయట్లు. 103

తే. అందఱను బ్రమవెట్టుచు నవ్వధూటి, యెవ్వరికిఁ దాను బ్రమయక యెడనయుండె
దానిపై వాలి చొక్కె నందఱమనములు, గంధఫలిమీఁద వాలు భృంగములపగిది. 104

తే. అసురులకు దేవతలకు నయ్యవసరమునఁ, బాలుపోకుండె నప్పు డప్పద్మనయన
యుభయవాదులు గూడి యయ్యుత్పలాక్షి, పాదపంకజములకును బట్టులైరి. 105

వ. మఱియు విష్ణుమాయావిశేషంబున. 106

క. ఇది చెప్పినట్ల చేయుదు, మిది పంచినయట్ల నడతు మిది కళ్యాణా
భ్యుదయనిధానము మాకని, హృదయంబులఁ దలఁచుచుండి రిరు దెసవారల్. 107

తే. కనకసింహాసనము వెట్టి కాళ్లు గడిగి, పాదతీర్థంబు లొగిఁ ద్రావి ప్రణతి సేసి
కొలిచి కూర్చుండి రిరువంకకొలమువారు, భువనమోహిని యైనయప్పువ్వుఁబోఁడి. 108

క. ఎవ్వనివంకఁ గనుంగొను, నవ్వనితామణివిలోచనాంచలమున వాఁ
డవ్వేళన కీలించు, న్మవ్వం బగుకేలుదోయి మకుటాగ్రమునన్. 109

వ. వైరాగ్యానుబంధంబు లుడిగి యియ్యిరువాగువారుం దమలోన ని ట్లనిరి. 110

క. మన మొండొరు నమ్మక యెడ, నునిచినయీయమృత మింతయును దగ నింకే
మని యొండుగాఁ దలఁప కీ, వనితామణి పంచిపెట్టవలయుం జుండీ. 111

వ. అని యమృతకలశంబుఁ దెచ్చి యప్పయోజాక్షిచేతి కిచ్చి ధర్మంబు పుణ్యంబు
పాపంబు నీయది యిరుదెఱంగులవారు నీకు నొక్కరూప యిప్పదార్థంబు మాకు
బంచిపెట్టుము. 112

తే. తప్పకుండఁగఁ బక్షపాతంబు లేక, పంచిపెట్టెడువా రబ్బరంచుఁ గాక
యన్నదమ్ముల మైయుండి యకట మేము, నిన్ను వడ్డించుమందుమె యన్నుమిన్న.
113

తే. అనిన నే నేర్తు నయ్య నీయంతవారు, కోరి కూర్చుండ నమృతంబుఁ గుడువఁబెట్టఁ
బంచి వడ్డింప నేర్చు టల్పంపుఁబనియె, తొల్లి యొకనాఁ డెఱింగినత్రోవగాదు. 114

వ. అయిన మీవచనంబులు చెఱపంజాల నా నేర్చినవిధంబున సుధారసంబు వడ్డించెద
మీరందఱుఁ గృతస్నానులై పయోధిపులినవేదికాస్థలంబున నిరుదెఱంగులవారును
రెండుబంతులుగాఁ గూర్చుండుఁ డని నియోగించిన. 115

తే. వార లట్ల చేసి వరుసగాఁ గూర్చుండి, పసిఁడిపళ్లెరములు పన్నికొనఁగ
నల్ల నల్ల వచ్చె నలసయానంబున, నమృతకుంభహస్త యగుచుఁ దరుణి. 116

మ. అరవిందానన పట్టుఁబుట్టముచెఱఁగ గాందోళనం బొంద ని
ర్భరపీనస్తనభార మల్లఁ గదలన్ రత్నాలతాటంకము
ల్మెరయ న్నూపురమేఖలావలయముల్ మ్రోయంగ పాత్రంబుల
న్సురధేన్వాజ్యము త్రస్తరింపఁ దొడఁగె న్దూర్వాంకురాగ్రంబునన్. 117

ఉ. స్నానపవిత్రగాత్రులును చందనచర్చితబాహుమధ్యముల్
మానసమాధినిష్ఠులును మత్సరచిత్తులు నై మహాసమా
ధానముతోడ ను త్తరము దక్షిణము న్సముపాశ్రయించి య
ద్దానవులు స్సుపర్వులును దన్నుఁ బ్రియంబుగఁ జూచుచుండఁగన్. 118

తే. మధురగోక్షీరధారాసమాన మైన, మంచియమృతంబు వెట్టె వైమానికులకు
మగువ మృగతృష్ణికాంభస్సమాన మైన, కల్లయమృతంబు వడ్డించెఁ గర్బురులకు. 119
వ. ఇవ్విధంబున నప్పరమాణుమధ్య తథ్యమిథ్యామృతాహారంబు లాసురాసురులకు వెట్టి కామదుగ్ధేనుఘృతధారాభిఘారంబు గావించి పంక్తిమధ్యంబున నిలచి కంకణఝుణ ఝుణత్కారంబు తోరంబుగా నాపోశనంబు వోసి యారగింపుండు ప్రొద్దువోయె ననుచు నెలుంగెత్తి మత్తకోకిలకంఠకుహూపంచమస్వరంబునం బల్కిన. 120

తే. మొదలఁ దేనియలుట్టునంభోరుహాక్షి, ముద్దుఁబల్కులు శ్రుతిపుటంబుల భుజించి
పిదప భుజియింపఁ దొడఁగిరి త్రిదశవరులు, దైత్యులును దథ్యమిథ్యాసుధారసములు. 121

క. కిక్కురుమన కమృతంబుం, గ్రుక్కలు పెట్టుదురు సురలు కోణపముఖ్యుల్
తక్కరిసుధారసంబులు, గ్రుక్కలు వెట్టుదురు వారిఁ గూడియె తారున్. 122

తే. గ్రుక్కగ్రుక్కకుఁ గడుఁదేజ మెక్కుచుండె
నమరులకు గ్రుక్కగ్రుక్కకు నడఁగుచుండె
దైత్యులకుఁ దేజ మట్టివిధంబు గాక
రాహుకేతువు లనియెడురాత్రిచరులు. 123

వ. తమయెదిరిపంక్తి నున్నచంద్రార్కులసంగడి నొఱఁగి కూర్చుండిన నాగ్రహరాజు లిద్దఱుం దమలోన నిట్లని విచారించిరి. 124

ఉ. వంచన వేల్పుటెంకి కిటువచ్చి యుపాంతమునందు ముందటం
గంచముఁ బెట్టుకొన్న యది కర్బురయుగ్మము మాఱువెట్ట నే
తెంచుచు నున్నవాఁడు మనదేవర విష్ణుఁడు వెంట నీరి సూ
చించుట మే ల్సుధారసము చిప్పెఁడువోయకమున్న శౌరికిన్. 125

తే. అని విచారించి చెప్పనున్నంతలోనఁ, బోసె నిరుగంచములయందుఁ బుడిసెఁడంత
త్రావియును ద్రావకుండఁగ రాహుకేతు, లనుచుఁ జెప్పిరి మురవైరి కర్కవిధులు. 126

మ. అటు విన్నప్పుడ తత్సుధారసము కంఠాధఃప్రదేశంబు సో
చ్చుట లేకుండఁగ రాహుకేతువుల యక్షుద్రోత్తమాంగంబు లో
క్కట ఖండించెను మాయపుంబడఁతియాకారంబు వీడ్కోక య
క్కటకాలంకృతహస్తచక్రమున శ్రీకాంతుం డవిభ్రాంతుఁడై. 127

క. రాహునకుఁ గేతునకు హరి, బాహాచక్రమున నదరు పాటిల్లుటయున్
హాహానినాదపటుకో, లాహలబహుళంబుగాఁ గలంగిరి దివిజుల్. 128

సీ. వేగ మాయావధూవేషంబు డిగఁద్రావి కైకొనె నిజమూర్తి కైటభారి
హరి తమ్ము వంచించె సరివేళ గాదని దైత్యులు చనిరి పాతాళమునకు
నమృతంబు భుజియించి యమృతకుంభముఁ గొంచు జనిరి వేల్పులు నిజస్థానమునకు
బహువారములయందు బహువస్తువులు గాంచి కలశపాథోరాశి కాను పుడిగె

తే. నుక్కెవడి యున్కిమానిపెల్లుబ్బె నాక, మప్సరఃకామినీతురంగాదికముల
నచ్యుతుఁడు లచ్చి నటఁ బెండ్లియాడి యరిగె, నాగరిపు నెక్కి వైకుంఠనగరమునకు.
129

ఆశ్వాసాంతము

క. ఈవార్ధిమథనకథనం, బేవారు పఠించిరేని నెలమియు నాయు
శ్శ్రీవృద్ధులఁ గాంతురు వి, ద్యావత్తయు యశము గల్గు నావారలకున్. 130

శా. శంకాతంకవిహీనవిక్రమకలాసాకల్యవిజ్ఞాన! సా
హంకారోరువివేకవిశ్రమ! సురాహారాహితస్పర్ధిని
స్సంకాశోజ్జ్వలకీర్తివిభ్రమ! మహీసంకల్పకల్పద్రుమా!
లంకాశంకరశైలమధ్యవసుధాలంకారభవ్యక్రమా! 131

క. శరణాగతదీపంజర!, నరకుంజర! దానకర్ణ! నందితవిద్వ
ద్వరవర్ణ! విమలచరిత, స్ఫురితా! యనవరతశంభుపూజాని తా! 132

ఉపేంద్రవజ్రము. కులప్రదీపా! యలఘుప్రతాపా!
విలాసశక్రా! జితవీరచక్రా!
కలాజయంతా! ఘనకాంతికాంతా!
నిలీనశంకా! నిజనిష్కలంకా! 133

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్త్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు
షష్ఠాశ్వాసము.

సప్తమాశ్వాసము

శ్రీకాళహస్తినాథ
ప్రాకారాంతఃప్రణీతపాతాళగుహా!
శ్రీకాళహస్తిభ క్తసు
ధీకల్పితవిభవ! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

ఉ. అర్జునుఁ డింద్రనీలగిరియందు రసాలతమాలతాలనీ
పార్జునలోధ్రతిందుకనవామలకీపనసామ్రపాటలీ
సర్జకురంటకాదిగురుచందనచందననింబకేతకీ
భూర్జకపిత్థపూర్ణముఖభూరుహపుణ్యతమాశ్రమంబునన్. 3

క. ద్యూతపరాభవమున నగు, చేతోదుఃఖమునఁ దపము చేయఁగఁ దొడఁగెన్
భ్రాతలయనుమతి శత్రు, వ్రాతజయార్థంబు మది దివస్పతి గురిగాన్. 4

మ. ధనురస్త్రంబులు కేలఁ దాల్చి శరధిద్వంద్వంబు నేపార వీఁ
పున బంధించి కిరీటియై కవచియై పూనెం దపశ్చర్య య
ర్జునుఁ డత్యంతగరిష్ఠనిష్ఠ నమరేంద్రుం గూర్చి యయ్యింద్రకీ
లనగాగ్రంబునఁ బ్రత్యనీకవిజయశ్లాఘాభిలాషంబునన్. 5

క. వంచన మనంబులోన నొ, కించుకయును లేక యమ్మహేంద్రమువీఁదన్
బంచానలమధ్యంబునఁ, బాంచాలీవల్లభుఁడు తపం బొనరించెన్. 6

తే. గాండివముతోడ నొకయోగదండయష్టి, యస్త్రములతోడఁ గొన్నిదర్భాంకురములు
కలపములతోడఁ బుండరీకంబుతోలు, దాల్చి క్రీడి విరుద్ధపుఁదపము చేసె. 7

శా. శాకాహారుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు పాషాణాగ్రతల్పుండునై
నాకేశప్రియనందనుండు సలిపె స్నానాప్రకారంబులన్
నాకుంజిత్తము దేహము స్సరియెకా నానాతపశ్చర్యలన్
వ్యాకీర్ణోరగసింహభల్లుకలులాయాభీలశైలాటవిన్. 8

సీ. పతయాళునిర్ఝరాంభఃప్రవాహంబుల నఘమర్షణస్నాన మాచరించుఁ
గొండగోఁగుంబూల గుండవర్ధనముల నర్చించు శశిలాంఛనార్ధమాళి

స్ఫటికాక్షమాలికాపాణిప్రవాళుఁడై జంభారిమంత్రంబు జపము చేయు
నొంటికాల బుజంబు నూర్ధ్వంబుగాఁ జాఁచి తడవుగా నిలుచుండి తప మొనర్చు

తే. శరభశార్దూలసింహాదిసత్త్వచయము, కెరలి తనమీఁద బిట్టు లంఘించునపుడు
కడిమిఁ జెండాడు భుజదండగాండివోగ్ర, చండతరశాతనిర్ఘాతకాండవితతి. 9

తే. వీరరసగర్భితం బయ్యు విస్తరిల్లె, శాంతరస మెంతయును సవ్యసాచియందు
మలయశైలనితంబమండలమునందు, సర్పవేష్టితచందనక్ష్మాజమట్లు. 10

వ. ఇవ్విధంబునఁ గపికేతనుండు గాండివజ్యాఘాతరేఖాకిణకళంకాలంకారంబు లగుకరంబులు నీవారపాకంబునకును బాంచాలకన్యకాకుచకుంభకుంకుమప్రేక్షణీయం బైనవక్షంబు రుద్రాక్షధారణంబునకును నంగారపర్ణగర్భనిర్భేదనచణహుంకారకారణం బగుకంఠంబు మహేంద్రదేవతామంత్రాక్షరధారణంబునకును ఖాండవదహనవేళావిజృంభితావష్టంభసంరంభం బగుహృదయాంభోరుహంబు ప్రణవోపలంభమునకును గుంభసంభవప్రదిష్టశాఖాశిఖరపక్షిలక్ష్యావలోకనజాగరూకం బగువీక్షణంబులు నాసికాప్రదేశానుసంధానంబునకును యంత్రమత్స్యవిభేదనోపాయసందర్శనప్రభావసంసిద్ధి యగుబుద్ధి వృద్ధోపసేవనమునకును గంగాజలనిగ్రహానుగ్రహాపాదనసమగ్రం బగుమానసోత్సాహం బింద్రియభంగంబునకును నుత్తరదిగ్విజయయాత్రాధురీణంబు లగుచరణంబులు తీర్థగమనంబులకును బాల్పడఁజేసి జగజెట్టిబిరుదంబు నెట్టుకొనం జేసి తండ్రిగుఱించి తపంబుఁ జేయుచుండ దినంబులు గడచె వారంబు లరిగెఁ బక్షంబులు సనియె మాసంబులు వోయె ఋతువు లతిక్రమించె సంవత్సరంబు దాఁటె నయ్యవసరంబున. 11

సీ. తెల్లనిగడ్డంబు తెల్లనిమీసము ల్నరసినరోమపాండురశిరంబు
మేధావిబొట్టును మెఱుఁగుజన్నిదములు భూతిలలాటత్రిపుండ్రకంబుఁ
గావిదోవతియును గంతోత్తరీయంబు నిష్టికోలయుఁ జంక నిట్టితోలుఁ
బంచాంగముష్టియుఁ బాణిఁ బవిత్రంబు నొక్కవ్రేలికి వెండియుంగరంబు

తే. జాఱుబొజ్జయు నునుదబ్బసంబెలయును, జెత్తగొడుగును జక్కఁదాల్చి కుతుకమునఁ
దనకు సజ్జాతిగా నొక్కతపసివృద్ధు, బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చె నొయ్యొయ్యఁ బార్థుకడకు. 12

వ. వచ్చి యాశీర్వదించి మహాత్మా! నీసంగడంబునం దపంబు చేయవచ్చితి నిచ్చోఁ గొన్నిదినంబులు క్రూరజంతువులు నన్ను బాధింపకుండ నరసికొని యుండవలయు నని పల్కి యతనిముందటఁ బరిశ్రాంతుఁడుంబోలెఁ జతికిలంబడి కూర్చుండి. 13

తే. మోఱకునిచందమున నీఱతాఱచూపు, పాండవేయునిపైఁ దార్చి బ్రాహ్మణుండు
వలికె నిప్పచ్చరం బైనభాషణములఁ, బరమనాస్తికభావంబు పరిమళింప. 14

తే. అన్న! యెవ్వరివాఁడ వియడవిలోనఁ, దపము సేసెదు నిమంత్రతంత్రపదులు
పాకశాసనదేవతాప్రార్థనాను, సూచకము లైనయవి యన్ని చూడ నిపుడు. 15

ఉ. చక్కనివాఁడ వెంతయును జల్లనివాఁడవు భాగ్యరేఖఁ బెం
పెక్కినవాఁడ వీవిపిన మెక్కడ నీసుకుమారతాగుణం
బెక్కడ ఘోరవీరతప మీయెలప్రాయమునందుఁ జేయునే
యక్కట యెవ్వఁ డైన నకృతాత్ముఁడ వీ వొకరుండు దక్కఁగన్. 16

క. శరచాపధారణంబున్, బరమమనశ్శాంతి దాంతి పరిపాకంబున్
బరికింపఁ "జంకదుడ్డును, శరణార్థియు" ననెడునట్టిచందము దోఁచెన్. 17

క. వైరిమదకుంభికుంభవి, దారణదారుణకృపాణధారలు పరిఘా
కారములు కందమూలో, ద్ధారములకుఁ బాలుపడెఁ గదా నీకరముల్. 18

శా. ఈభద్రాకృతి యిమహాభుజయుగం బీదీర్ఘకోదండ మీ
యాశీలత్వ మొకం డొకొండ భువనైకాధ్యక్షతాహేతు వే
లాభం బాత్మఁ దలంచి చేసె దొకొ గోలాంగూలభల్లూకమ
త్తేభాకీర్ణవనాంతరంబునఁ దపం బేకాగ్రభావంబునన్. 19

తే. ఈశ్వరునిఁ గూర్చి చేసెద వేని లెస్స, మాధవునిఁ గూర్చి చేసిన మాకు హితవు
బ్రహ్మగూర్చి చేసిన నది పరమతరము, తగునె యిల వజ్రధరుఁ గూర్చి తపము సేయ.
20

తే. ఎవ్వఁ డుపదేశ మొనరించె నింద్రుఁ గూర్చి,తపము సేయుము నీ వంచు దయ దలిర్ప
నాతఁ డెఱుఁగఁడు గాక యాయద్రిభేది, గౌతమునియింటఁ జేసిన కారుగోష్ఠి. 21

సీ. ఆసహస్రాక్షునియాత్మసంశుద్ధికిఁ బరమసంయమియింటిపంచ సాక్షి
యానిర్జితేంద్రుబాహావిక్రమమునకు భుజగాంతకునియాకపోక సాక్షి
యాసునాసీరు నహంకారగరిమకు నిషధాచలముమీఁది నెలవు సాక్షి
యాశచీవల్లభు నౌచిత్యకలనకుఁ దాపసుచేతిపూదండ సాక్షి

తే. యిట్టిదేవేంద్రువలన నీ వేమి ఫలము, వడసెదవు చాలు నీ వాంఛ పాడుగాను
వాఁడు నీకంటె నేమిట వాసి గలఁడు, తగదు చాలింపు మీవిరుద్ధంపుఁదపము. 22

వ. అని యెంత చెప్పిన నత్యంతధీరోదాత్తుం డగుపాండుపుత్త్రుం డూరక తపంబు
చేయుచుండె నట్టియేకాగ్రభావంబునకుం బ్రియంబంది వృద్ధబ్రాహ్మణవేషంబు మాని
వృద్ధశ్రవుండు ప్రత్యక్షం బై వరంబు వేఁడు మనుటయు. 23

క. గురుభీష్మకర్ణసైంధవ, గురుతనయులతోడఁ గూడఁ గురుపతిబలము
న్బరిమార్చునట్టిసత్త్వముఁ, బురుహూతా యిమ్ము కరుణ పొంపిరి వోవన్. 24

వ. అనిన నింద్రుండు సవ్యసాచి కిట్లనియె. 25

తే. భీష్మగురుకర్ణకృపు లనిర్భేద్యబలులు, ద్రోణిభూరిశ్రవోభగదత్తశల్య
సైంధవులు పేరు గలవారు సమరజయము, శంభుకృప లేక యెబ్భంగి సంభవించు. 26

వ. పశుపతిఁ గుఱించి తపంబు సేయుము తత్ప్రసాదంబున నీకుం జయం బయ్యెడుఁ
బునర్దర్శనంబు కాఁగలయది పోయి వచ్చెద నని యింద్రుం డంతర్ధానంబు చేసె. 27

తే. తండ్రిచెప్పినమాటలు దప్ప కప్పు, డాదరించి ధనంజయుం డభవుఁ గూర్చి
యింద్రకీలాచలంబుపై నేకనిష్ఠ, ధీరుఁ డొనరించె నతిఘోరవీరతపము. 28

మ. భసితోద్ధూళితనిర్మలావయవుఁడు న్బంచాక్షరీసంతతా
భ్యసనవ్యాప్తిపరాయణుండును శివధ్యానానుసంధాతయున్
మసృణస్నిగ్ధతరక్షురప్రమయకంధాభద్రపీఠుందు నై
యసమస్థేమఁ గిరీటి పాశుపతదీక్షారంభముం గైకొనెన్. 29

సీ. ప్రథమసంధ్యారాగపరిపాటి మిన్నేటి కనకపంకజకోరకములు దెలుపఁ
గందువాఱినమించుగచ్చుటద్దమువోలె విధుమండలము కాంతి వీడుకొనఁగ
దర మైన వేఁ బోకఁ దఱిసి వెన్నెలఁ గ్రోలి దివిఁ జగోరములు మత్తిల్లి యాడ
మందరాచలకూటమధ్యభాగమ్మునఁ గృత్తికానక్షత్ర మత్తమిల్ల

తే. మృదులభస్మరచితశయ్య మేలుకాంచి, యమలరుద్రాక్షధారణం బాచరించి
యర్జునుఁడు పర్ణశాలికాభ్యంతరమున, హరున కొనరించు నరుణోదయార్చనంబు. 30

క. కపికేతుఁ డింద్రకీలా, ప్రపాతపతయాళునిర్ఝరస్నాతుం డై
యుపచారవిధుల నన్నిటఁ, దపనోదయవేళ వ్యాళధరుఁ బూజించున్. 31

మ. అవధానంబునఁ బాకశాసనసుతుం డర్ధేందుకోటీరుసం
గవకాలంబునఁ బూజ సేయు హిమవాఃకర్పూరకస్తూరికా
ద్రవకాలాగురుగంధసారసురభిద్ర వ్యంబులం బూవుల
న్లవలీసర్జరసాగురుప్రముఖనానాధూపధూమంబులన్. 32

శా. పంచబ్రహ్మషడంగబీజసహితప్రాసాదపంచాక్షరీ
చంచన్మంత్రపరంపరాపరమనిష్ణాతత్పరత్వంబున్
మంచుంగొండయనుంగుఁ బెండ్లికొడుకు న్మధ్యాహ్నకాలంబు సే
వించు న్నిర్జరరాజసూనుఁడు మనోవీథి న్సదానందుఁ డై. 33

శా. ఆయామ్రాజినఖండమధ్యమున సేవాబద్ధపద్మాసనుం
డాయింద్రాత్మజుఁ డింద్రకీలశిఖరీంద్రారూఢబిల్వద్రుమ
చ్ఛాయానిర్మలచంద్రకాంతమణిపాషాణప్రదేశంబునన్
న్సాయంకాలము పూజ సేయు నభవు న్సంధ్యానటుం ధూర్జటిన్. 34

ఉ. అంచితభక్తితో శివుని నర్ధనిశాసమయంబునందు సే
వించు గురూపదేశపదవీపరిశుద్ధసమర్చనావిధిన్
గాంచనగోరకంబుల బికప్రసవంబులఁ గొండగోఁగులన్
గాంచనకందరాముఖగృహంబులఁ బార్థుఁడు సంస్కృతార్థుఁ డై. 35

వ. ఇట్లు పాశుపతదీక్షాధురంధరుం డై కాలకంధరుంగుఱించి తపంబు సేయుచుండఁ
గొండొకకాలంబునకు. 36

మ. ఒకనాఁ డింద్రతనూభవుండు గిరికూటోత్సంగభాగంబున
న్వికచానేకలతాతరుప్రతతులన్ దేవార్చనాపుష్పకో
రకము ల్గోయుచు నుండఁగా వినఁబడెన్ శ్రవ్యంబు లై కుర్కుర
ప్రకరోదంచితకంఠకాళకుహలీబౌబౌమహారావముల్. 37

తే. చాయగోసులకంటెఁ గేసరులకంటెఁ, బులులకంటెను బిసరులై పొగరుమిగిలి
జల్లుకొని వచ్చెఁ బైపైనిసారమేయ,యూథములు వేదమయమూర్తు లుద్ధతముగ.38

తే. ప్రకటలీల నుదాత్తంపుఫణితిఁ గొన్ని, క్రమముతో ననుదాత్తస్వరములఁ గొన్ని
స్వరితములఁ బచయంబులవరుసఁ గొన్ని, ఘోషణము సేయఁదొడఁగె
నాకుర్కురములు. 39

క. కనకపుశృంఖలలఁ ద్రయీ, శునకంబులఁ బట్టుకొనఁగ సూరెలఁ బ్రమథుల్
తమ నిరుచక్కియ లీలా, వనచరులై కొలువఁ గపటవైహారికుఁ డై. 40

సీ. వికటపాటలజటామకుటికాభారంబు కఱుకైనజుంజుఱునెఱులు గాఁగఁ
జారుసుధాధామశకలావతంసంబు పెడకొప్పుపై నుండుపీఁకె గాఁగ
ఘనలలాటంబునఁ గనుపట్టుకనుచిచ్చు గైరికద్రవతిలకంబు గాఁగఁ
భుజమధ్యమునఁ గ్రాలుభుజగహారంబులు గురిజపూసలగుబ్బసరులు గాఁగ

తే. శంకరుండు గిరాతవేషంబు దాల్చి, యగజ చెంచెత యై తోడ నరుగుదేఱఁ
బాణి నోంకారదివ్యచాపము ధరించి, వచ్చె విస్వచ్ఛువరతపోవనముకడకు. 41

వ. అట్టిసమయంబున. 42

చ. జలధరనీలదేహమును జంద్రకళాయుగళీసమానదం
ష్ట్రలు భిదురోపమానముఖసంపుటపోత్రము ఫుల్లమేచకో
త్పలదలవర్ణకర్ణములు బాటలవర్తులలోచనంబులుం
గలిగి కఠోరకంఠఘనఘర్ఘరఘట్టనఘోషజన్మమై. 43

ఉ. ముట్టియ నింద్రనీలతటమూలమహీప్రభవంబు లైనపె
న్బుట్టలు గ్రుచ్చి వైచుచును భూరుహషండముఁ జాఁపకట్టుగా

మట్టుచు ఘర్ఘరధ్వనుల మాటికిమాటికి దిక్పుటంబులం
ఘట్టన చేయుచు న్వెడఁదకన్నుల నిప్పులు వెళ్లఁగ్రాయుచున్ 44

క. పంది వడిఁ బాఱుదెంచెఁ బు, రందరనందననిశాకరధరులనడుమన్
దందడి గొరిజలతాఁకునఁ, గందుకములువోలె శిలలు గరువాఱంగన్. 45

ఉ. ఏసెఁ బినాకచాపమున నీశుఁడు గాండివకార్ముకంబునన్
వాసవసూతి యాప్రబలవజ్రసమానము లైనబాణముల్
రాసెఁ బరస్పరంబును వరాహముప్రక్కలు గాడిపాఱ మూ
కాసురసూకరంబు దిరుగాడె వడి న్శరఘాతవేదనన్ . 46

క. అభవార్జునశరపాత, ప్రభవవ్యథఁ దిరిగె నవ్వరాహము కడు సం
క్షుభిత మయి విలయవేళా, నభస్వదుద్భ్రాంతఘనఘనాఘనముక్రియన్. 47

క. దీర్ఘతరహరవరాశుగ, నిర్ఘాతనిపాతజాతనిబిడవ్యథ నం
తర్ఘూర్ణమాన మగుచును, ఘుర్ఘురఘోషంబుతోడఁ గ్రోడము గూలెన్. 48

వ. అప్పుడు గిరాతవేషధారి యగుపురారి యోంకారచాపంబు నేల నిలువంబెట్టి తదీయశిఖరంబున నఱచెయి మోపి యొరగి యొయారంపునిలుకడ నిలిచి వలకేల వాలమ్ము ద్రిప్పుచుఁ గట్టెదుర నున్నజగజెట్టి యగునింద్రునిపట్టిం గనుంగొని ప్రావృషేణ్యపయోవాహగర్జాగంభీరం బైనస్వరంబున నింద్రకీలగిరిగహ్వరంబులు ప్రతిధ్వని యొసఁగ సాటోపంబుగా సగర్వంబుగా సావష్టంభంబుగా ని ట్లనియె. 49

తే. ఎవ్వఁడవు రోరి నీవు నాయెదురఁ బాఱు, పంది నేసితి బాహుదర్పంబు మెఱసి
యెఱుఁగవుర యోరి నన్ను నీయింద్ర కీల, పర్వతం బేలువనచరసార్వభౌము. 50

ఉ. ఏనును నాకుటుంబ మగునీతరళాక్షియు వెంట వెళ్ళి యి
క్కాననభూమిలో బహుమృగంబులఁ జంపుచు వచ్చివచ్చి యే
నీనిశితాస్త్రపాతమున నిక్కిటిఁ జంపుదు నంచు వాక్ప్రతి
జ్ఞానియమంబున న్వెనుకజాడఁగ గూడఁగ వచ్చుచుండఁగన్. 51

క. వేఁట నలసి యీచెంచెత, యోటమివెట్టం గడంగి యున్నట్టియెడన్
గాటెఱుకు గోఱవింటన్, జీటంబున వేడ్కయెల్లఁ జెఱచితి కదరా. 52

తే. తపసి వై యుండి తగు రోరి ధనువుఁ బట్ట, శాంతిపరులకు నేలరా సత్త్వహింస
కపటధారివి రత్యంతకల్మషాత్మ, యెవ్వఁడవు రోరి నాపంది నేయ నీవు. 53

క. మండెముబలునారసమున , గుండియ పగులంగ నేసి కూల్చితి దీనిన్
వెండి ప్రయోజన మేదీ, రండాసుత! దీనిపై శరము నిగుడింపన్. 54

చ. తబిసివి గానఁ జావునకుఁ దప్పితి నీ కిది వేఁటపంతమా
యబలుఁడ నీతెఱంగునఁ బరాటవికాయుతచాపవల్లరీ

నిబిడశరాహతం బగువనేచరజంతువు నేసి తిగతిన్
సబముపయి న్నిగుడ్చిన నిశాతశిలీముఖ మెట్టివెట్టిదో. 55

వ. అనినం గిరీటి యయ్యాటవికచక్రవర్తి కిట్లనియె. 56

క. పైవచ్చు క్రూరజంతువుఁ, జేవెరవున నేయు టెందు సిగ్గే చెపుమా
యీవక్రభాషణంబులు, నీ వాడెదు శబర పొమ్ము నీచనుత్రోవన్. 57

క. పంది నపేక్షించితివో, పందెము గెలువంగ వేడ్క పడియెద వేదో
కందువుగా కాఫలము పు, ళిందాధిప యేమిటికిఁ బలికె దీభంగిన్. 58

మ. తడవే లోరి పుళిందరాజ చను మధ్యాహ్నంబు డాయంగ న
య్యెడు నీవేళ శివార్చనంబునకు మా కేకాంతమై యుండఁగాఁ
బడు నీవుం గడు డస్సినాఁడ వటవీపంక్తిప్రచారంబులన్
విడు కోపం బిదె శాంతి గైకొనుము వాగ్వివాద మిం తేటికిన్. 59

క. జోటియు నీవును గుర్కుర, కోటియు ననుచరులు డప్పిగొన్నారు మహా
ధాటిపరిశ్రమమున ని, చ్చోట వసించెదర యేని సుఖ ముండఁ దగున్. 60

వ. అని యర్జునుండు పల్కిన నాగజ్జులాఁడు మోఱకంబున మొగ మడ్డంబు గదల్చి యీ
యెడ్డిమాటలం బని లే దీపంది యొకప్రయోజనంబె వేఁటపంతంబు దప్పి మమ్ము
నధిక్షేపించితి వీతప్పునకుఁ దపసివిగాన నిన్ను శిక్షింపను పొ మ్మదియునుం గాక. 61

ఆ. తాటియంతవిల్లు ధరియించినాఁడవు, జ్యాకిణాంకితము భుజాయుగంబు
గర్వరేఖ మిగులఁ గానంగ నయ్యెడు, దాంభికంబు నీదుతబిసితనము. 62

శా. ఏమో నాహృదయంబు నిన్నుఁ గని యిట్లే చాపమం దాసమై
భామాసన్నిధి నుబ్బుచున్నయది నీ బాహాప్రతాపంబు ని
స్సీమం బే నొకకొంతసే పిచట నుజ్జృంభించరాఁ జేయుమా
నామీఁద న్నిగుడింపుమా నిశితనానాక్రూరనారాచముల్. 63

క. చెం చని నన్నుం జూడకు, వంచింపకు హీనజాతివాఁ డని సంగ్రా
మాంచలమున నిదె నను మె, చ్చించెదవే నపుడు నిన్ను సేబా సందున్. 64

మ. శివలింగార్చన మెందువోయెడుఁ దపస్విత్వమ్ము నెందే నుప
ద్రవముం బొందదులే యొకింతవడిలో ధ్యానానుసంధానముల్
వ్యవధానం బొకయింత సైఁచవొకొ బాహావిక్రమశ్రీమహో
త్సవముం జూపుదుగాక నాయెదుర నాశ్చర్యం బవార్యంబుగన్. 65

తే. ప్రదర మరివోయి మేయుము ప్రాక్ప్రకార, కౌతుకాధీన హృదయుండఁ గాను నేను
ఔర కులపత్ని యైనయీనీరజాక్షి, యాసపడుచుండు ఘోరవీరాహవములు. 66

వ. అని పల్కి యాక్రీడాకిరాతుండు గుణధ్వని చేసిన జలధరధ్వానగంభీరంబై
యేతెంచునామ్రోఁతకు సిళ్ళు చూపినఁ గోపించుగంధద్విపంబుంబోలె రోషించి
యర్జునుండు గాండీవగుణగర్జాడంబరంబున నంబరంబు పిక్కటిల్ల
నాటక్కరివిలుకానిపై భల్లంబులు నిగుడించె. 67

శా. గాండీవప్రవిముక్తనిష్ఠురమహాకాండప్రకాండంబులన్
ఖండించె న్బ్రతిబాణఘట్టనమునం గందర్పవిద్వేషి యా
తం డాశ్చర్యము నొంది బాపురె పుళిందశ్రేష్ఠ యంచు న్భుజా
దండాహంకృతి వెండియుం బఱపె శాతక్రూరనారాచముల్. 68

శా. ప్రారంభం బొకయింత లేకను దృణప్రాయంబున ట్లొందఁగాఁ
గ్రూరాజిం దెగనేసెనో నటికెనో కొవ్వాఁడిఱంపంబుచే
నీరీతిం దునుమాడవచ్చునె యనన్ హేలాగతిం ద్రుంచె దు
ర్వారాహంకృతి నీశ్వరుండు విజయాస్త్రవ్రాతమున్ వ్రేల్మిడిన్. 69

క. శితికంఠుఁ డేయుశరములు, ప్రతిహతములు సేయు నరుఁడు పార్థునిశరముల్
శితికంఠుఁ డేయుశరములఁ, బ్రతిహతములు సేయు బహుళబాహాప్రౌఢిన్. 70

క. క్రూరతరహరనరాశుగ, నారాచశిలీముఖాదినానాస్త్రఘటా
నీరంధ్ర మైననభమునఁ, గారుకొనియె గాఢ మంధకారము దిశలన్. 71

క. ఓంకారగాండివజ్యా, టంకారంబులు నభఃకటాహము నిండెన్
శంకరకపికేతుభుజా, హంకారనిరంకుశాహవాంగణభూమిన్. 72

వ. ఇ ట్లోహరిసాహరి నల్లాడుహరార్జునులయందు. 73

క. శరధులు యుగాంతవేళా, శరధులునుం బోలె నయ్యు శరశూన్యంబుల్
సురపతిసూతికిఁ బరమే, శ్వరమాయాశక్తి నపుడు సమరాగ్రమునన్. 74

మ. తెలివిం బొందక యుండె నెమనమునం దివ్యాస్త్రమంత్రాక్షరం
బులు శారద్వతకుంభసంభవులసంభోదంబు సర్వంబు ని
ష్ఫల మయ్యెన్ వృథ యయ్యె నాంతరకృపాభ్యాసంబు గాండీవికిన్
గలహక్షోణిఁ బినాకపాణికుహనాకౌటిల్యశిల్పంబునన్. 75

క. నిటలవిలోచనమాయా, ఘటనమునఁ గిరీటి తనప్రగల్భత చెడినన్
గుటిలముగ బోమలు ముడిచెను, గటకటఁబడఁ దొడఁగెనపుడు కరము సెమర్చెన్.76

శా. కాండక్షీణత నాయిషుచ్ఛటలకుం గల్గెంగదే నాధనుః
పాండిత్యం బెటువోయె నొక్కొ యని చెప్పం జిట్టలౌఁ గాక యీ
తం డీలాగునఁ బోవువాఁడె మయిమైఁ దా నంచు గర్వోద్ధతిన్
గాండీవంబున బూన్చి వేయఁ దొడఁగె న్గాండీవి గంగాధరున్. 77

క. మృడు నెన్నఁడు శరములఁ గ, వ్వడి బొదువం దొడఁగె గాండివంబున నపుడే
యుడుగక పొడమెడుభయమున, వడఁకులగుబ్బతికుమారి వడవడ వడఁకెన్. 78

సీ. కఱకువెంద్రుకలలోఁ బఱచుమందాకిని సుకుమారదేహంబు స్రుక్కఁబాఱె
నవతంసకుసుమమాల్యం బైనశశిరేఖ బ్రహ్మకపాలరంధ్రమునఁ దూఱె
నెట్టియంబుగ బిగ్గఁ జుట్టినపెనుబాము బిగియూడి నొసలిపై డిగఁగ జాఱె
నలికనేత్రముకిత్తి యారజ్యమానమై ఱెప్పలసందుల నిప్పు లుమిసె

తే. నగజభయమందెఁ బ్రమథులు బెగడుగుడిచి, రుపనిషత్తులు ఘోషించె నొక్కపెట్టఁ
గాలకంఠునిమౌళిశృంగాటకంబు, గాండీవంబునఁ దాడింప పాండవుండు. 79

తే. పాండునందనఘనభుజాదండకలిత, చండగాండీవతాడితఖండపరశు
పృథుజటామండలంబునఁ బిండుగట్టి, తాండవం బాడె మున్నేటితరఁగదండు. 80

తే. వింటఁ గొని వ్రేయవ్రేయంగ విసుగు వుట్టెఁ, జెట్టిబిరుదింతె పొమ్మని పట్టి యణఁచె
సురతనూభవునిం బట్టి శూలపాణి, మల్లసంగ్రామకేళిసంభావనముల. 81

క. కపికేతువృషభకేతను, లుపజాతనియుద్ధకౌతుకోత్సాహమునన్
నిపుణతఁ బెనఁగంగఁ దొడఁగి, రుపతాయి న్వేషభాష లుపలాస్యముగన్. 82

తే. తోరహత్తంబునందుఁ బార్థుండు గడిమి, సలిపె నూరులు బీడించె సరభసమున
హరుఁడు సీసాన హత్తించి యర్జునునకు, బరువు గావించె నిశ్వాసపవనమునకు. 83

క. ముక్కంటి కంఠమూలము, డొక్కరమున నిఱికె బార్థుఁడు ప్రబంధుండై
చక్కని ప్రకోష్ఠపీడన, మిక్కిలికనువేఁకి నుఱికె మినుమినుకుమనన్. 84

క. తాఁచుచుఁ బొడుచుచుఁ బడుచును, నేఁచుచు నుడుకుచును బిట్టు నెగయుచు గూలం
ద్రోఁచుచుఁ దూలుచుఁ బెనఁగిరి, ప్రాచీపతిసుతుఁడు హరుఁడు బాహాబాహిన్. 85

శా. నిష్టంకించి శశాంకశేఖరుఁడు గాండీవాయుధుండు న్భుజా
వష్టంభంబులు సిద్ధచారణులు గైవారంబు గావింపఁగా
దిష్టాంతాంతకఘోరమూర్తు లయి సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగా
ముష్టిముష్టి రణంబు చేసిరి యసన్మోహప్రకారంబులన్. 86

క. చెమరుచుట యొఁడు గఱచుట, బొమ ముడుచుట నిర్వికారమును మును నపరి
శ్రమమును సరిసరిఁ బెనఁగిరి, సమవిషమనియుద్ధకేలి శంభుఁడు నరుఁడున్. 87

క. తాటించెఁ బేరణము నా, స్ఫోటించెఁ గిరీటివక్షము వృషాంకుఁ డతం
డాటోపమఱక పిడికిటి, పోటున ధూర్జటియురంబుఁ బొడిచెం గడిమిన్. 88

శా. అంతం జంద్రకళాధరుండు నిజభాహాగాఢపీడాపరి
శ్రాంతుండై యటఁ బాండుసూతియెదురం బ్రత్యక్షమయ్యెం గృపా

వంతుండై యహిరాజహారములతో స్వర్వాహినివేణితో
దంతిత్వక్పరిధానపల్లవముతోఁ దామ్రజ్జటాపంక్తితోన్. 89

ఉ. చెంచెత యయ్యెఁ బార్వతియుఁ జెంచులు భూతములై నిజాకృతి
న్మించిరి వేలుపు ల్నభముమీఁద లలాటమునందు నంజలు
ల్నించి నమస్కరించిరి వినీతియు భక్తియు నుల్లసిల్లఁ గా
వించెఁ బ్రణామము ల్గరము విస్మయ మందుచుఁ బార్థుఁ డత్తఱిన్. 90

తే. వేదముల్వాల్గు నుపనిషద్విద్యఁ గూడి, ప్రణవమంత్రాక్షరములతోఁ బ్రస్ఫుటముగ
విశ్వకద్రూత్వ మొయ్యెయ్య వీడుకొనుచు, నభినుతింపంగఁ దొడఁగెఁ జంద్రార్ధమౌళి. 91

వ. అప్పుడు పార్థుఁడు కృతార్థుఁడై రోమాంచితకంచుకితాఖిలాంగుండై
యానందబాష్పలోచనుండై కేలుదోయి ఫాలభాగంబునం గీలుకొల్పి యిట్లని స్తుతించె.
92

క. నీవ పరబ్రహ్మంబవు, నీ వఖిలాండాండపతివి నీవు ప్రసన్న
శ్రీవిభవారోగ్యాయు, ప్రావీణ్యప్రాభవైకఫలదుఁడవు శివా! 93

క. నిన్నుఁ ద్రిజగన్నివాసుని, బన్నగకంకణుని భక్తపరతంతుని న
భ్యున్నతకరుణాగుణసం, పన్నుని గనుఁగొంటి మంటి బాలేందుధరా ! 94

క. నీచేతఁ గృపానిధిచే, వాచాగోచరవివేకవైయ్యాత్మునిచే
నోచంద్రకలాశేఖర!, యాచించి మనోరథార్థ మర్థిం గందున్. 95

శా. నీకై యేను దపంబు చేసితి మహానిష్ఠాగరిష్ఠస్థితి
న్నీకై సంస్తుతి సేయుదుం గడఁగి నా నే ర్పొప్పఁగా నెంతయు
న్నీకై పూజ యొనర్తుఁ గొంత విరుల న్నిత్యంబు సద్భక్తితో
నీకై సేవ యహర్నిశం బొనరుతు న్వేదండచర్మాంబరా! 96

తే. సాటి యెవ్వరు నీకు నిశాటభూష!, కైటభారాతిహాటకగర్భవంద్య!
ఘనజటాజూటవాటికాఘటితవికట, గగనగంగాస్రవంతిక! కరటివైరి! 97

క. నీయందు జగము లుండుం, బాయక యాజగములందుఁ బాయక నీ వుం
దీయనువు దెలియ నజునకుఁ, దోయజనేత్రునకు నైనఁ దోపదు శర్వా! 98

మ. జయ సర్వేశ్వర! సర్వలోకజనకా! చంద్రార్ధచూడామణీ!
జయ కామాంతక! కామితార్థఫలదా! చక్షుశ్శ్రవఃకుండలా!
జయ సంపూర్ణకృపాగుణైకవసతీ ! శైలేంద్రజావల్లభా!
జయ దధ్వరమర్ధనా! జయ గిరీశా! యీశ! రక్షింపవే. 99

ఉ. కొండకిరాతుఁ డంచుఁ గయికోక యసంగతభాషణంబు లు
ద్దండత నాడితిన్ గర ముదగ్రత నొంచితి ముష్టిఘట్టనం

గాండివచాపదండమునఁ గ్రచ్చఱ మోదితి మౌళి భోగభృ
త్కుండల! పెక్కుచందముల ద్రోహము చేసితి నేమి సేయుదున్. 100

వ. అని మఱియు మఱియు సాష్టాంగప్రణామంబు లాచరించి నిలిచిన పాండవమధ్యముం జూచి ఖండపరశుండు నీతపంబునకుఁ బాశుపతవ్రతనిష్ఠాగరిష్ఠతకు భుజాశౌర్యంబునకు సంతసిల్లితి నీవరం బేదియె వేఁడు మనుటయు. 101

తే. అభవ! యీ నాకు నీప్సితం బగువరంబు, దయఁ బ్రసాదించి రక్షింపఁదలఁచితేని
రౌద్రమై ఘోరమై లోకరక్ష యైన, పాశుపతసంజ్ఞ మగుదివ్యబాణ మిమ్ము. 102

వ. అనినం బ్రీతచేతస్కుండై శంభుండు శాంభవీహృదయానురాగంబునను బ్రమథపరివారసమక్షంబునను మందసితంబు కందళింపఁ గరుణాకటాక్షవీక్షణంబున నప్పాండుకుమారుం జూచి త్రిపురదైతేయసుందరీవదనారవిందవాసరావసానసంధ్యాసమయసమారంభంబును గరటిదనుజకుంభకూటకూటపాకలజ్వరస్తోమంబును జలధరజలధరవ్యూహజంఝాసమీరంబును నంధకాసురప్రద్యోతనప్రభామండలంబును శార్దూలదానవారణ్యహవ్యవాహంబును నగునమ్మహనీయదివ్యాస్త్రంబు ససంప్రయోగంబు సోపసంహారంబు సకీలకంబు సరహస్యంబుగా నుపదేశించె నపుడు సేవాసమాపన్ను లగుకిన్నరకింపురుషగరుడగంధర్వవిద్యాధరులు తమతమదివ్యాయుధంబు లిచ్చిరి పార్వతీదేవి యక్షయబాణతూణీరంబు లొసఁగె దండధరుండు దండంబును బాకపాణి పాశంబును నింద్రుడు వజ్రంబును సమర్పించి రిట్లు వరప్రదానంబు సేసి యీశానుండు సపరివారుండు సాంబుండు నై యంతర్ధానంబు చేసె ననంతరంబ. 103

తే. పరమసంతోషమును బొంది బలవిరోధి, పుత్త్రుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాపోనికూర్మి
సమదాశ్రుకణంబులు సుప్రఫుల్ల, చక్షురంభోజదళసహస్రమునఁ బొడమ. 104

వ. ఇ ట్లనియె. 105

ఉ. భాగ్యము గాదె యశ్రమమ పన్నగకంకణుచేఁ దపఃక్రియా
యోగ్యతఁ జేసి విశ్వభువనోపకృతిప్రతిపాదనైకసౌ
భాగ్యధురంధరం బయినపాశుపతాస్త్రము గాంచి తింక వై
రాగ్యము పుట్టుఁ గాక కురురాజుపయి న్నిజరాజ్యలక్ష్మికిన్. 106

వ. నీవు నారాయణసఖుడ వైనయాదిమునీశ్వరుండవు. నరనారాయణులవలనఁ ద్రివిష్టపంబునకుఁ బెక్కుతోయములు రాక్షసబాధలు శాంతిం బొందె. నిప్పుడు హిరణ్యపురనివాసులు నివాతకవచకాలకేయాదు లగుదైతేయులు రాజ్యలుబ్ధులై నాకంబున కనేకప్ర కారంబుల నుపద్రవం బాపాదించుచున్నవారు. వారిం బరిమార్ప

నమరావతీపురంబునఁ గొన్నిదినంబులు వ్రతోపవాసప్రయాసఖేదం బపనయించి మధ్యమలోకంబునకుం గ్రమ్మఱ నేతెంచునది. మాతలిసారథికం బగురథంబు పుత్తెంచెద నిచ్చోటన యుండునది యని తత్కాలసన్నిహితుం డైనరోమహర్షుం డను మునిం జూచి నీవు ద్వైతవనంబునకుఁ బోయి పాండవుల కర్జునుకుశలవార్తయుఁ బాశుపతాస్త్రలాభంబును స్వర్గగమనంబుం జెప్పు మని పల్కి యింద్రుండు నిజస్థానంబున కరిగె. 107

ఆ. విశ్రమించె నొక్కవృక్షంబుక్రీనీడ, నర్జునుండు మణిశిలాంతరమున
ఖండపరశుబాహుదండనిష్పీడన, ముష్టిఘాతఖేదమోక్షమునకు. 108

శా. మౌళిం గోహళి సంఘటించినక్రియ న్మధ్యాహ్నవేళ న్మహా
కాళం బైననభోవిభాగమున వీఁకం గాసె బీరెండయా
ప్రాలేయాహితసంప్రదీప్తకిరణప్రక్రీడదర్కోపల
జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీవాచాలకోయష్టి యై. 109

వ. అప్పుడు మధ్యాహ్నకాలపూజకు నాయితంబై. 110

సీ. పావననిర్ఝరాంభఃప్రవాహంబున నఘమర్షణస్నాన మాచరించి
కసటువోఁ దెలినీటఁ గడిగి యీటార్చిన సలిలకాషాయవల్కలము గట్టి
యాపాదమస్తకం బఖిలాంగకంబులఁ గమ్మనిభసితంబు గలయ నలఁది
వెడఁదముత్యములతో నెడవెట్టి గ్రుచ్చిన మంచిరుద్రాక్షదామములు దాల్చి

తే. పులికళాసంబుగద్దెపైఁబూన్కి మెఱయఁ, బంచశుద్ధులు గావించి పాండుసుతుఁడు
షోడశోపచారంబులు పొందిఁ దీర్చె, నీలగళునకు మధ్యాహ్నకాలవేళ. 111

వ. ఇట్లు శివలింగార్చనంబు దీర్చి కందమూలఫలోపహారంబులు సమర్పించి తత్ప్రసాదంబునఁ దానును దేహయాత్ర నడపి విశ్రాంతుండై యున్న సమయంబున ధవళహయసహస్రంబులఁ బూన్చినరథంబు గొని వచ్చి మాతలి తనకుం బొడసూపిన సబహుమానంబుగా నాదరించి పురందరాదేశంబున నద్దివ్యస్యందనం బెక్కి యాకాశమార్గంబునం జనునప్పుడు. 112

సీ. ఇది మేఘమండలం బివి విమానంబులు యక్షవిద్యాధరోపాశ్రయంబు
లిది యాహవస్కంధ మదె తారకావీథి యల్ల తెల్లనిరేఖ యభ్రగంగ
యల్లదె శింశుమారాకారహరిమూర్తి వీఁడె భాస్వంతుఁడు వాఁడె ధ్రువుఁడు
వీరె సప్తర్షులు వారె యశ్విన్యాదు లిరువాడ దేవేరు లిందు భార్య

తే. లల్లవాఁడె సుధాకరుం డవె గ్రహంబు, లివ్వలాఖ్యంబు లగుచుక్క లివె కెలఁకుల
ననుచు మతలి చూపంగ నర్జునుండు, కౌతుకం బంది గగనమార్గంబునందు. 113

శా. జంభారాతితనూజుమీఁదఁ బొలిచెన్ సావిత్రివర్త్మంబున
న్సంభిన్నోదరశాతకుంభనలినీనాలీకసంవాసనా

సంభారంబులు సోడు ముట్ట సవిధస్వర్లోకకల్లోలిని
గంభీరాంబుతరంగసంభ్రమముల౯ గల్యాణవాతూలముల్. 114

తే. అర్జునునిమీఁద౯ బొలిచె౯ బభ్యంతరమున, నభ్రగంగానదీతరంగానిలంబు
నందనోద్యానవీథికానవలతాంత, సారభాసురహరినీలహార మగుచు. 115

వ. ఇవ్విధంబున మాతలిసారథికం బైనయారథంబుమీఁద నక్షత్రమండలం
బొఱసికొనుచుం జని యర్జునుం డమరావతిం బ్రవేశించి
దివ్యాంగనాపాంగభంగీసమాలింగితసౌభాగ్యుండై రాజమార్గంబునం జని
దివ్యమందిరంబు౯ బ్రవేశించి సుధర్మాభిధానం బైనయాస్థానమండపంబున౯ గొలువున్న
మహేంద్రు నర్థాసనంబున నుండె. 116

తే. వీడుపట్టుగ మందారవిపినవీథి, దివ్యసౌధంబునందు౯ బ్రతిష్ఠ౯ జేసి
గారవించె జయంతకుమారుకంటె౯, బాండురాజతనూజు నాఖండలుండు. 117

వ. ఆనిశాసమయంబున. 118

సీ. పదునాలుజాతుల త్రిదశాంగనలయందు౯ బేరుఁబెంపును గలనీరజాక్షి
నీరజనాభుని యూరుకాండంబున నుద్భవం బందినయుజ్జ్వలాంగి
యంభోనిధానంబు నాపోశనము గొన్న కలశసంభవు౯ గన్నకంబుకంఠి
వసుధయందు౯ బురూరవశ్చక్రవర్తికి౯ బ్రాణవల్లభ యైన పద్మనయన

తే. కట్టి తొడి పూసి కైసేసి కౌతుకమున, గొస దిగఁగ నీలిపుట్టంబు ముసుఁగువెట్టి
గాజు లెగఁద్రోసి చప్పుడుగాక యుండ, వచ్చె నూర్వశి యర్జునావాసమునకు. 119

చ. విమలసుధాంశుకాంతమణివేదికపై నవహంసతూలత
ల్పమున౯ సుఖప్రసుప్తిపరిపాకము నొంది విశాలనేత్రప
ద్మములు మొగిడ్చి శేషఫణిపై౯ బవళించినయంబుజాక్షు భా
వమున౯ గరంబు౯ బొల్పమరువాని౯ గనుంగొనె నింతి పార్థునిన్. 120

తే. మేల్కొలిపి యిందుబింబాస్య మెల్లమెల్ల౯, బ్రమదనిద్రాపరాధీను౯ బాండుతనయు౯
బగడములఁబోలు తనపాణిపల్లవముల, నతని మృదుపాదపంకేరుహంబు లొత్తె. 121

వ. మేల్కని యర్జునుండు నిర్జరలోకలలామం బైనయబ్బామినీరత్నంబుం గనుంగొని
పాన్పు డిగ్గి యభివాదనంబు సేసి వినయవినమితోత్తమాంగుండై యిట్లనియె. 122

తే. ఈనడికిరేయి నొంటిమై యింతదూర, మేమికార్యంబు మది౯ గోరి యేగుదెంచి
తేను రమన్న రానె పూర్ణేందువదన, చెప్పుమీ పాన్పుమీఁద విచ్చేసియుండు. 123

ఉ. ఆడఁగఁబోవుతీర్థ మెదురైనవిధంబున నెల్లియేను రే
పాడియ చంద్రశేఖరు నుపాస్తి యొనర్చి యుపాయనంబుతో

జూడఁగవచ్చువాఁడనయి చూచుచు నుండఁగ నీవ వచ్చితో
చేడియ యెట్టిపుణ్యములు చేసినవాఁడనొ ప్రాగ్భవంబునన్. 124

శా. మత్తారాతివిదారణుఁడు జనసన్మాన్యుండు శీతాంశువం
శోత్తంసంబు పురూరవుండు ప్రచలద్యోగుండు మా తాతగా
రత్తోయాకరమేఖలాపతికి నిల్లా లైతిగా కావునన్
ముత్తో వీ విది లెస్స మన్మనిపయిన్ మోహంబు వాటింపఁగన్. 125

తే. ఆదినారాయణునియూరు వంబుజాక్షి!, భువనవిఖ్యాత మైననీపుట్టినిల్లు
పావనుఁడ నైతి నీపాదపద్మములకు, వందనముఁ జేసి వరభక్తివైభవమున. 126

వ. అని పెక్కుప్రకారంబుల నిర్వికారుఁడై పాండుకుమారుండు ప్రియంబు చెప్పిన
నప్పువ్వుఁబోఁడి కప్పల్కు లొప్పులయ్యును నీరుడప్పికి నేయునుం బోలి యప్పటి
కప్రియంబులై యుండె నిచ్ఛావిఘాతంబు నొందియు నమ్మచ్చెకంటి చేతోభవవికారంబు
హరింపం జాలక ధనంజయున కిట్లనియె. 127

తే. ఏల యెన్నోతరంబుల నీడఁ బడ్డ, పెద్దవావులు శోధించి గుద్దలింప
వారకాంతాజనములకు వావి గలదె, మాను మర్జున మొగమోట లేనిమాట. 128

ఉ. వాసవునిండుఁగొల్వునకు వచ్చినయప్పుడు తత్సమంచితా
ర్ధాసన మెక్కియున్ననిను నంగజసన్నిభుఁ జూచి పుష్పబా
ణాసనుపుష్పబాణనివహములకుం గుఱి యైతి నిట్టినా
యాస నిరాకరింపఁ దగవా మగవాఁడవు కావ యర్జునా! 129

తే. ప్రమద మెసలారఁ బాంచాలరాజసుతకు
వలచి చేసితివో సత్యవాక్ప్రతిజ్ఞ
యన్యకాంతలదెసఁ బోవ ననుచు నీవు
భామలకుఁ జేయుసత్యంబు పాడి గాదు. 130

క. నామోహము నావేడుక, నామానము నాప్రియంబు నాతగలము నా
ప్రేమమ్మును నాతెగువయు, క్షామముఁ బొందంగ నూరకయె పోవుదునే. 131

చ. అతులితధైర్యశౌర్యమహిమాద్భుతసాహసులై మహోగ్రతా
ప్రతతనిశాతనిష్కృపకృపాణవిదారితదేహులై రణ
క్షితిఁ బడి వత్తు రైదుపదిసేయక నాకయి యిట్టినన్ను నీ
వితరులఁ బోలెఁ గైకొనక యేఁచెద వక్కట పాండునందనా! 132

క. వేసాలఁ బోకు రమ్మీ, పూసెజ్జకుఁ బొద్దుపోయెఁ బులియుట చాలున్
వాసవనందన కుసుమశ, రాసనకేళీకలావిహారంబులకున్. 133

వ. అని పల్కి యంత నిలువక బహచర్యవ్రతదీక్షాపరాయణుడవె నీ వనుచు నారాయణోరుస్తంభంబున సంభవించిన యయ్యచ్చరలేమ లేమొలకనవ్వు లపాంగంబునం దొంగలింపఁ గంకణఝణఝణత్కారంబు తోరంబుగాఁ గెంగేలికేళీకమలంబునఁ బరాగరేణుత్రసరేణునిసరంబులతోడం గూడి మకరందబిందుధారాస్యందంబు చిందఁ బురందరనందనుని వ్రేసె వ్రేసిన నత్యంతధీరోదాత్తుండు గావునఁ జిత్తభవనమోహనాస్త్రవిదారణంబునకుం దార యగునవ్వేటున కంతరంబున మిసిమింతుండునుం గాక యేపాకంబునకు రాక రాకాచంద్రబింబంబువోని నెమ్మోము వాంచి నిర్వికారుండై యూరకుండె నివ్విధంబున నయ్యూర్వసియు వసిమాలఁ బెనంగి యక్కిరీటి చిక్కని మనంబుపక్కి గానక కానక కాసినవెన్నెలయుంబోలెఁ దనకన్నులవలపు మిన్నక పొలివోయినం జిన్నవోయి నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు మనోరథవిఘాతప్రభవం బైనకోపంబు సైరింపక నరు నుద్దేశించి నపుంసకుండవుఁబోలె నాన గొన్నాఁడ వేఁడుకాలంబు నపుంసకుండవు గమ్మని శపించి దిగ్గన లేచి మొగంబు గంటువెట్టుకొని యింటికిం బోయె. యుధిష్ఠిరానుజుండును వసిష్ఠజననివలన గతకీర్తితాపన్నుండై యయ్యరిష్టంబునకు సంతాపంబు నొందక యది విధివశంబుగాఁ దలంచుచుండె నప్పుడు గగనంబుక్రేవంబడి యస్తమండలుండై హిమగభస్తి విరహవేదనాదూయమానమానసయగు మైత్రావరుణజనయిత్రి ఖిన్నవదనంబునుంబోలె వెలవెలఁ బాఱ విభావరీసమయంబునం ద్రిభాగావశేషం బగుటయు. 134

సీ. పారిజాతకలతాపల్లవంబులు మేసి కొనరె నుద్యానపుంస్కోకిలములు
గంధరాగ్రైవేయకనకఘంటిక మ్రోయ వేల్పుటేనిక యుషర్వీధికి వెడలె
మందాకినీవీచిమారుతం బల్లార్చె నప్సరస్త్రీలనీలాలకముల
సప్తర్షి పావనాశ్రమవనాంతరమున నామ్నాయఘోష మభ్యధికమయ్యెఁ

తే. బాలవత్సంబుపైఁ గూర్మి బచ్చడిలుచుఁ గామధుగ్గవివచ్చుహుంకార మెచ్చె
శుక్రుగడియారమున మించె శంఖరవము, విబుధలోకంబునందలి వేగుఁబోక. 135

తే. మర్త్యలోకంబువారి ప్రమాణసంఖ్యఁ, బాండుసూనుండు గడపెను వజ్రయింట
సగము నిద్రయును సగము జాగరమును, నావిభావరి వేగుఁబో కాఱునెలలు. 136

సీ. మాటుగా వైచినమాంజిష్ఠతెర యెత్తి పంజుమంచము డిగ్గె మంజుఘోష
మొకరిమట్టెలమ్రోత ముద్దుచూపఁగ రంభ కనకంపుగొడుగు పాగారు దొడిగె
నొకట వేనలి మడ్చి యొక్కకేల ఘృతాచి గాజుటెక్కలతల్పు గడియపుచ్చె
నలసభావముతోడ నలవోక ప్రమ్లోచ నిల్వుటద్దంబులో నీడ చూచె

తే. హరిణి గీలించె నలినపట్టాంశుకంబు
మేనక ధరించెఁ బాలిండ్లమీఁద అవిక

యప్సరస్త్రినికేతనాభ్యంతరములఁ
గొక్కురోకో యటంచును గోళ్లు గూసె. 137

మ. అమరావత్యమృతాశను ల్ప్రథమసంధ్యావేళ వాల్గన్నులం
గమలాప్తుం గని యాచరించిరి నమస్కారంబు క్రిందైనమ
ధ్యమలోకంబున దీవ్యదంశువుల నీహారప్రతానంబు భం
గము నొందించుచు మిన్నుఁ బ్రాకె నుదయగ్రావప్రదేశంబునన్. 138

సీ. పరమర్షి పావనపాణిపల్లవములు ఫాలభారములపైఁ బవ్వళింప
పౌలోమి పెంచిన బాలకోకద్వయం బలఁతియారెండకు నల్లు సాప
గగనకల్లోలినీకనకపదములపై దుమ్మెద లెగసి జుంజుమ్ము రనఁగ
నాకవిద్యాధరీనాట్యశాలలయందుఁ దూర్యత్రయంబులు దురఁగలింపఁ

తే. బ్రమద దిక్కాంత కెంగేలఁ బట్టియాడు
కొత్తగురివెందపూసలగుత్తివోలె
దివసకామిని ముఖలక్ష్మి తెలివి నొంద
బూర్వదిశయందుఁ గరకరఁ బొద్దువొడిచె. 139

వ. అయ్యవసరంబున. 140

శా. కాల్యాచారము లాచరించి కడఁకం గౌరవ్యశార్దూలుఁ డౌ
జ్జ్వల్యస్ఫూర్జితవస్త్రభూషణవిశేషస్ఫూర్తియై విస్ఫుర
న్మాల్యాలేపనుఁడై విచిత్రబలశుంభద్భవ్యదివ్యాస్త్రసా
ఫల్యప్రౌఢతపోనిరూఢవిభవభ్రాజిష్ణుఁడై యున్నతిన్. 141

క. బలవదరినికగనిర్భర, బలసాదనబాహుదర్పబంధురలీలా
విలసనత యెసఁగ వచ్చెను, బలసూదనసభకు భక్తిభావం బలరన్. 142

వ. వచ్చి సాష్టాంగం బెఱఁగిన ఫల్గును నఫల్గునవాత్సల్యహేలాసముత్సేకంబున
గూఢగూహనసంభావితుం జేసి జంభభేది యతని నాత్మీయసింహాసనార్ధంబున
నుపవిష్టుం గావించి యిట్లనియె. 143

సీ. బాహాబలాటోపపరిపాటి మెప్పించి పడసితి వీశానుపాశుపతము
సంగ్రహించితివి శస్త్రము లిమ్మడి గాఁగఁ బురవైరికరుణ నిర్జరులవలన
నధికరించితి వస్మదాచార్యకంబునఁ జతురంబు లగుదివ్యసాధనములు
కొఱఁత లేకుండఁ గైకొంటి కుంభజుచేత నైజంబుగాఁ జాపనైపుణంబు

తే. పరశుపట్టిసముద్గరప్రాసముసల, ఖడ్గముఖచిత్రచంక్రమక్రమనిరూఢిఁ
గరము మేదిని సాటి నీ కరయఁ గలరె, శౌర్యమున నుగ్రభుజవీచి సవ్యసాచి. 144

శా. ఏరీ ని న్నెదిరింపఁగా జగమున న్వీరు ల్ప్రతాపోద్ధతిం
దౌరంధర్యమునం బ్రభావమహిమం ధైర్యంబునం జాపలీ
లారంభంబున సాహసిక్యమున బాహాశక్తి దివ్యాయుధో
దారప్రౌఢిమ దేవదైత్యనరగంధర్వాదిసంఘంబులన్. 145

క. నీ వని సేయ బలాఢ్యుఁడ, వీవిశ్వంబునను నీకు నెదు రెవ్వరు లే
రావంత యైన వదలకు, మేవలనను దేవవిప్రహితకార్యంబుల్. 146

క. ఏపున భుజగర్వోన్నతి, ప్రాపున దీపింప నిట సుపర్వహితార్థం
బొపార్థ! చేయవలయును, నాపనిచినపంపుపంపున న్శౌర్యనిధీ. 147

చ. అలఘుబలు ల్నివాతకవచాఖ్యులు వీరులు ఘోరదానవు
ల్జలనిధిగొంది నుండుదు రసాధ్యులు నిర్జరసిద్ధసాధ్యకుం
డలినరకిన్నరద్యుచరనాయకకోటికి మూఁడుకోట్లవా
రలవలనం గలంగెడు నిరంతరబాధల ముజ్జగంబులున్. 148

చ. మఱియును నెందఱేని నసమానబలు ల్సురలోకకంటకు
ల్తఱచుగ బాధ చేసెదరు దైత్యు లవధ్యులు నిర్జరాళి కే
డ్తెఱ నెలయంగ వీరభవదీయశరార్చులపాలు సేసి యం
దఱ నుఱుమాడి యెంతయు హితం బొనరింపుము మాకు నర్జునా. 149

వ. అని సునాసీరుండు సమారాధనంబున. 150

క. తనతొడినభూషణంబులు, తనదుకిరీటము నభేద్యతరకవచంబుం
దనసుతున కొసఁగ గాండివ, ధనువున నగజయము గుణము దాఁచి కడంకన్. 151

క. హయము లనూరుసవర్ణము, లయుతంబు వహింప సూతుఁ డై మాతలియు
న్నియమింపఁ దనరునరదము, నయదము నెక్కంగఁ బనిచి హర్షం బెసఁగన్. 152

తే. అసురలోకంబు నిర్జింప ననుపఁ బొంగి
సంగరోత్సాహ మెదలోన సందడింప
నడరుపెంపున నరుగునయ్యర్జునునకు
నిర్జరులు హర్షమున నిట్లనిరి కడంగి. 153

సీ. ఈరథం బెక్కి మున్నింద్రుండు నిర్జించె శుంభన్మహాదైత్యు జంభదైత్యు
నీశతాంగమున బర్హిర్ముఖేంద్రుఁడు ద్రుంచె నాజి నిస్తంద్రు వృత్రాసురేంద్రు
నీయరదంబున నెగిచె గోత్రవిభేది పరిపంథిఘనమహాబలుని బలుని
నీ తేరఁ గాదె మాయించె సుత్రాముండు, పాకదైతేయు నిర్భయసహాయు

తే. నీమహాస్యందనంబున నేపు మాపె
నముచిముఖదానవశ్రేణి నమరవిభుఁడు

నీవు మీతండ్రియట్లన నిఖిలదనుజ
పతుల నోర్వుము దీనిచేఁ బాండవేయ. 154

వ. అని పల్కి దేవసంబంధం బైనదేవద త్తం బనుశంఖం బిచ్చినం బుచ్చుకొని యర్జునుండు మాతలియుం దానును దద్రథాధిరోహణంబు చేసి నివాతకవచవధార్థం బతిరభసంబున నరుగువాఁడు ముందటఁ
గరిమకరకరకఠోరఫూత్కారవారిధారాలవాసారపూర్యమాణ
రోదసీనిరంతరాకాలసంపాదితోడుభ్రమంబును
నమలడిండీరపిండఖండమండితాఖండపాండుర్యధుర్యరోచిరనిశసాంద్రచంద్రికాక్రాంతదేశదిశాభాగంబును
వితతవిద్రుమలతానికుంజపుంజసమభిరంజితప్రదేశనిర్దిష్టసంతతాదిష్టచరమసంధ్యావిశేషరాగంబును
గమఠఝషకుళీరతిమితిమింగిలాదిసత్త్వసంపాతసంభృతాచ్ఛోదితధ్వనినిలీననిఖిలచేతనారవంబును
దటవిధూతపాతవికిరదవిరళపరాగవినిభృతద్విరేఫకుసుమమంజరీవిశాలలవలీలవంగలుంగలతాలాస్యవిభవంబును బక్షభూభృదవిరతప్రచారాభిషవణంబును
నమేయవాహినీవధూముఖప్రసక్తభూషణంబును నగు మహాసముద్రంబు డగ్గఱి
తదీయోదరంబున. 155

చ. కనియెఁ బురంబు నమ్రమణికాంచనసౌధము నత్యుదగ్రసా
ధనము నసాధ్యశిల్పఘనదారుణసాలము నద్భుతైకస
జ్జనసముదగ్రఘట్టము విశాలతరాట్టము నుద్భటారిత
ర్జనము ననల్పగర్జనసురద్విషదుజ్జ్వలితంబు నిమ్ముగన్. 156

మ. కని యత్యుద్ధతి శంఖ మొత్తుటయు నాకంపించె ధాత్రీతలం
బనిలస్కంధము లేడు చిక్కువడియె న్యాదోనిధు ల్డిందె ఘూ
ర్ణవముం బొందె సురేంద్రలోకములు విన్నంబోయెఁ బాతాళము
ల్వినియోగంబులు దప్పె భూతచయము ల్వ్రీలె న్దిశాభాగముల్. 157

వ. ఇట్లు యుగవిగమసమయఘనఘనాఘనకఠోరదీర్ఘతరశతసహస్రభైరవం బగునమ్మహారవంబు కర్ణశూలంబై తాఁకినఁ గనలి దానవులు హల ముసల పరశు పట్టిస ప్రాస పరిఘ ముద్గర ముసుండి దండ కోదండ కుంత కులిశ భల్ల భిందినాల శంఖ శక్తి కర్తరీ కఠార కుఠార లవిత్ర తోమర త్రిశూల ఖట్వాంగ చక్ర చంద్రహాస మహాంకుశ గదాపాశ పాషాణ ప్రముఖంబు లగు మహాస్త్రశస్త్రంబులు వహించి వికటగ్రజారవభరంబున నంబరంబు పిక్కటిల్ల నొక్కపెట్ట యమ్మహానగరంబు వెడలి తదీయస్యందనంబుఁ జుట్టుముట్టి. 158

మ. ఘనశస్త్రాస్త్రమహాతివర్షము నొగి న్సర్జామహాడంబర
ధ్వనిసంపీతఘనాఘనౌఘనిసతద్ధారాళధారామహా
శనివర్షంబుల ద్వంద్వ మొందఁ బయిపై సంరంభశుంభద్గతి
స్వనధుత్ ఘూర్ణిల బిట్టు వాసవిపయి న్వర్షించె నొక్కుమ్మడిన్. 159

క. వాలికెమెఱుంగుఁదూపులు, నాలీకోదరునిమఱఁది నలిదైత్యులమైఁ
గీలించెఁ బేరుపేర, న్పాలమునఁ బదేసికంకపత్రములు వడిన్. 160

మ. అలుకం దానవు లొక్కయుమ్మడి తదీయస్యందనోరుద్యుతి
స్థలనంబు న్సురసిద్ధచారణమహాశ్చర్యంబు గావించుచు
స్గలహక్షోణియు నాకసంబు దిశలుం గాండప్రకాండంబులం
గలయం గప్పి యదల్చి యార్చిరి సమాకంపింప భూతావళుల్. 161

తే. భయభరంబున వెలవెలఁ బాఱి రపుడు
త్రిదశసారథి ధృతి దప్పె తేరు గడుప
బ్రమసియుండినఁ దాన సారథియు రథియు
నగుచుఁ బరిమార్చె నరికోటి నర్జునుండు. 162

క. నిర్జరసారథి యర్జును, దుర్జయవిక్రమము సమదదోహలతయు దోః
ఖర్జాభరంబు సారథి, యార్జిత్యముఁ జూచి మిగుల హర్షముఁ బొందెన్. 163

సీ. అసురు లుద్దఃతిశూలహలభిందివాలంబు లడరించి రడఁగించె నర్జునుండు
దైత్యులు దండించి దండశంకులశక్తు లిగిడించి రుడిగించె నింద్రసుతుఁడు
దైతేయు లేచి ముద్గరగదాంకుశములు పఱపించి రదలించె ఫల్గునుండు
సురవైరు లల్కఁ దోమరకుంతగుణములు సారించి రెడలించె సవ్యసాచి

తే. కణయకంపరఖేటకక్రకచకులిశ
చక్రఖట్వాంగకుద్దాలచంద్రహాస
వివిధశస్త్రాస్త్రములు వైచి రవఘళించె
శుక్రశిష్యుల ద్రోణశిష్యుండు గెలిచె. 164

వ. అయ్యవసరంబున. 165

శా. జంభారిప్రభవప్రయుక్తనిబిడజ్యారావగంభీరసం
రంభమితగాండివప్రసరదస్త్రవ్రాతదీవ్యత్పరా
సంభిన్నాంగములై సురారితనువు ల్సంగ్రామరంగంబునం
గుంభద్రోణము లట్ల బిట్టు గురిసెం ఘోరంబుగా రక్తముల్. 166

క. చేయునది లేక దనుజులు, మాయాయుద్ధంబు సేయ మదిఁ దలఁచి ధృతం
బాయక వైచిరి విద్యా, వైయాత్యము మించఁ బరుషవర్షాస్త్రంబుల్. 167

క. వడిఁ బాము వ్రేలఁగట్టిన, వడువున నలుగడల ముసరి వార్వాహంబు
ల్జడివడి కురియఁదొడంగెను, వెడవెలుపును లేక పాండవేయునిమీఁదన్. 168

మ. బలభద్ధ్వంసివరంబునం గొనినదివ్యన్మారుతాస్త్రంబుచే
జలవాహంబులు వట్టఁజేసె నరుఁ డక్షయ్యప్రతాపంబున
న్గలయం గప్పిరి దారుణాశ్మముల నుగ్రస్వాంతులై యేచి దై
త్యులు పార్థుం గులిశాస్త్ర మేసి యవి తోడ్తోఁ ద్రుంచె నాతం డొగిన్. 169

చ. అనలసమీరణాత్మకము లైనమహాస్త్రము లేసి రుద్ధతిం
దనుజులు గాడ్పుతోఁ బెరసి నల్గడ లొక్కట విస్ఫులింగము
ల్గనకనఁ గ్రాలఁ బావకశాఖ ల్వెస ముంచె సురేంద్రనందను
న్గనలి యతం డణంచె నవి గ్రక్కున వారిమహాశుగంబులన్. 170

చ. తిమిరమహాస్త్ర మేసి రణతీవ్రత నూపిరి దైత్యపుంగవుల్
క్రమమునఁ గప్పె నల్గడల గాఢమహోద్ధతిఁ జిమ్మచీఁకటుల్
తెమలె దిశావివేకమును ధీరతయు న్వెస నెల్లవారికిం
బ్రమసి సురేంద్రసారథియుఁ బాఱఁగ వైచెఁ బ్రతోద మవ్వలన్. 171

క. రథ్యములు పరవనేరక, మిథ్యాభిమతంబు లయ్యె మెయి మఱచి సమి
ద్రథ్యు ధనంజయుఁ గానక, తథ్యమునకు లేక యుండఁ దత్సారథియున్. 172

వ. భయం బంది యర్జున యెటపోయె దని యెలుంగెత్తి యాహ్వానంబు సేసి తొల్లి దేవాసురసమరంబు లనేకంబులు చూచితిం గాని యిట్టిభయోద్రేకజన్యంబు లగుజన్యంబులు సూడ వీరు వరజనితవీర్యదర్పితులు గావున వీరిసంప్రహారంబు ఘోరంబు అని పల్కిన మాతలి నూఱడించి యించుకసేపు మద్భుజావిహారంబు చూడుమని ఫల్గునుండు. 173

శా. జంభధ్వంసివరంబునం గనినయస్త్రంబు న్మహాసారమున్
శుంభద్విక్రమబాహుదర్పములు సంశోభిల్ల నేసెం దమ
స్సంభారం బడఁగన్ దిశ ల్విపులవైశద్యంబు నొందన్ సుర
ల్సంభావింప భయంపడంగ దితిజు ల్సంగ్రామరంగంబునన్. 174

మ. జవ మేపాఱఁగఁ గూలె దైత్యతనువు ల్సర్వంసహాపీఠిఁ బాం
డవగాండీవధనుఃప్రకాండభవకాండప్రస్ఫుటోచ్చండతాం
డవపాండిత్యవిశేషవిభ్రమకృతాడంబప్రతీకంబులై
యవనీంద్రంబులభంగి నింగి యద్రువన్ హాహానినాదంబులన్. 175

వ. ఇట్టినివాతకవచులు నిరవశేషులై మడసిన సుక్రందననందనుండు తత్పురంబులోనికిం జని యంతయుం గనుంగొని మాతలి కిట్లనియె. 176

తే. కనకమయహట్టకుట్టిమకాంత మగుచు, వివిధమణిసౌధములును వస్తువులు గల్గు
నిప్పురంబునఁ గాఁపుండ కితరమైన , పురమునం దేల నిల్చె నిర్జరవిభుండు. 177

ఉ. నావుడు నిట్లనుం ద్రిదశనాయకుసారథి నిర్జరేశ్వరుం
డీవనరాశిలోన సృజియించెను దైత్యభయంబుచేత దే
వావలి కుంద నిప్పుర ముదగ్రగతిం దనుసూను లంత రా
జీవభవుం బ్రసన్నునిగఁ జేసి మహాబలవీర్యవంతులై. 178

క. ఇందుండఁగ నింద్రాదిక, బృందారకవరులతోడఁ బెనకువ నెందున్
గ్రిందుపడకుండఁ దపమున, నందిరి వర మఖిలభువనహననోత్సుకతన్. 179

వ. కావునం దద్విజయార్థంబుగా విజయ నిన్ను వాసవుండు వనిచె, నిమ్మహాసురులు
మరుద్గరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్యుల కసాధ్యు లిట్టివారల విశ్రమంబునం జంపి పెంపు గాం
చితివి భవదీయసత్త్వసాహసంబులకుం గొలది యెక్కడి యది యని యర్జునుం
బ్రస్తుతించి మాతలి రథంబు గ్రమ్మరించె, ఇట్లు నివాతకవచులఁ బరాభవించి
భవ్యతేజోదుర్నిరీక్షుండై పాండవేయుండు మరలి వచ్చువాఁడు ముందట. 180

ఆ. వివిధవృక్షగుల్మవిస్తీర్ణమై కడుఁ, బొలుపు మిగులు నొకతపోవనంబు .
నతివిచిత్రశిల్ప మగుపట్టణంబును, నుజ్జ్వలంబు లగుచు నున్నఁ గాంచి. 181

క. సురసారథి యిది యెవ్వరి, పుర మిమ్మహనీయఘనతపోవిపినం బె
వ్వరిది యిది నాదృష్టికి, హరహర యతినిస్మయంబు నాపాదించెన్. 182

వ. అనవుడు నమ్మహాత్మునకు నాతఁ డిట్లనుఁ దొల్లి పులోమియు గోవికయు
ననునసురకాంత లిత్తపోవనంబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లత్యుగ్రనియమంబునం
బద్మగర్భు నారాధించి తత్ప్రసాదంబునం గనకమయంబై కామగమనం
బైనయిప్పురంబునం దనుసుతు లాహవంబునం ద్రిదశులఁ దొడరి వధ్యులు గాకుండ
వరంబు వడసి రిది హిరణ్యపుర మిందుఁ బౌలోమ కాలకేయు లనునసురు
లుండుదురు. వీర లింద్రాదిదేవతల కసాధ్యు లనిన నట్లేని యిప్పురంబుమీఁదం దేరు
వఱపు మని ఫల్గునుండు మాతలిం బనిచిన. 183

సీ. సంవర్తమాతరిశ్వమనోహరరయమ్ము లగునశ్వములును దీవ్యద్విభూతిం
జిత్రచంక్రమము సుస్థిరనేమిఘోషంబు నత్యద్భుతంబు లై యంద మొంద
నమరారిపురముపై నాతఁ డుప్పరవీథి నరదంబు వరపిన నసురవరులు
వెస శతాంగములు షష్టిసహస్రకంబుతోఁ బెరసి యొక్కుమ్మడిఁ బురము వెడలి

తే. యింద్రుఁ డనుబుద్ధి నల్కతో నింద్రతనయుఁ
దాఁకి రార్చుడు నతఁడును దారుణాశ్మ
వృక్షజన్యంబు లగుశస్త్రవితతి యేసి
తద్రథాళికి గతినిరోధంబు సేసె. 184

వ. వారును మాయాయుద్ధనిబద్ధబుద్ధులై తమపురంబులతోడ నంతరిక్షంబునకు నెగసిన నిశితశరనికరపంజరప్రపాతంబున నూర్ధ్వగతినిరోధంబు చేసి వారి నేలంబడ నేసి ఫల్గునుండు వీరి నన్యప్రకారంబున జయింపరా దని. 185

సీ. బ్రహ్మాదులును నాత్మ భావించి నిజముగా నేదేవుమహిమంబు లెఱుఁగలేరు
భూర్భువస్స్వర్ముఖంబులు లోక జాలంబు లేదేవుకృపఁ బేర్మి నెలమి చెందు
భక్తి నేదేవుని పాదపంకజములు తలఁచువారల కసాధ్యంబు లేదు
గజరాక్షసాదిమూర్ఖవ్రాతముల నెల్ల నేదేవుఁ డడఁగించి యింపుఁ జెందె

తే. భక్తపరతంత్ర మేదేవు భవ్యమూర్తి, యట్టిదేవుని హృదయంబునందు నిలిపి
పాశుపతదివ్యబాణంబు పరమనిష్ఠఁ దొడిగి ప్రయోగించెఁ ద్రిదశశత్రువులమీఁద. 186

చ. శరభతరక్షుసింహకిటిసైరిభఖడ్గమహోక్షపక్షికుం
జరసురయక్షరాక్షసపిశాచమహోరగభూతరూపము
ల్సురనరకిన్నరద్యుచరలోకభయంకరముల్ విచిత్రముల్
వరుసను నుప్పతిల్లి వెసఁ బట్టి గ్రసించె సురారివీరులన్. 187

వ. ఇవ్విధంబున నర్జునుండు సురల నఱువదివేలరథంబులవారల హిరణ్యపురనివాసుల గీటడంచి వచ్చి వాసవునకుం బ్రణామంబు చేసిన నతండు నివాతకవచపౌలోమకాలకేయాదిరాక్షసవధప్రకారంబు మాతలివలన విని. 188

క. సురలకు హిత మొనరించితి, ధర కేగుము నిన్నుఁ జూడఁ దద్దయు వేడ్కన్
ద్వరితపడుచున్నవారలు, హరివిక్రమ నీసహోచరాదులు పెరిమన్. 189

క. కదనమున నిన్ను దొడరఁగఁ, ద్రిదశమరుత్సిద్ధసాధ్యదేవాదులలో
నెదు రెవ్వరు లే రనినన్, బదపడి యిఁక మానవుండు ప్రతియే నీకున్. 190

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణుఁడున్ రణ
క్షోణి నవశ్యమున్ భవదిషుప్రహతిన్ మహితానుభావసం
ప్రాణబలాఢ్యు లయ్యు నిట రాక్షసు లట్లనె యోదు రింక న
త్రాణుల ధార్తరాష్ట్రుల దురంబున గెల్చుట నీకుఁ బెద్దయే. 191

వ. అని పల్కి వాసవుం డనేకమణివిచిత్రపీతాంబరాభరణంబులు గట్ట నిచ్చి యనిపిన నర్జునుం డవనీభువనంబునకు వచ్చి యగ్రజులకుం బ్రణమిల్లి తమ్ములం గౌఁగిలించుకొని ధౌమ్యాదులకు నమస్కరించి ద్రౌపది నుపలాలించి తక్కిన వారలకు యథోచితంబు సేసి తనవృత్తాంతం బాద్యంతం బెఱింగించి. 192

క. క్రమమున సమస్తరిపులన్, సమరమున జయించి యగ్రజన్ముని మాన్యున్
బ్రవిమలమతి ధర్మాత్మజుఁ, బ్రమదమునన్ విశ్వ మెల్లఁ బాలింపించెన్. 193

వ. ఈయాఖ్యానంబు వ్రాసినం జదివిన వినిన నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధియుం
బుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధియు నగును.

ఆశ్వాసాంతము

శా. వ్యాపారిప్రవరాన్వవాయగణనీయప్రౌఢిగంభీరస
ల్లాపానందితవిశ్వ! విశ్వభువనాలంకార! లంకాదిక
ద్వీపానీతసువస్తుతర్పితసమాధేయాఖిలక్ష్మాప! వి
ద్యాపాండిత్యవివేక! నిత్యకృతకృత్యా! బంధుచింతామణీ! 195

క. ఆర్థినికరార్థితప్రద!, సార్థవహకులాభినంద్య! సంచితధర్మా!
సార్థచరితార్థ! సంగర, పార్థ! యశోవర్ధనార్ధ! పరమార్థనిధీ! 196

మాలిని. అచలవిపులధైర్యా హారివిద్వత్సపర్యా
ఖచరవినుతకీర్తీ కామినీహృద్యమూర్తీ
యుచితజనవివేకా యూరుజనప్రవేకా
సుచిరశుభవినోదీ సుస్థిరశ్రీప్రమోదీ. 197

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్త్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బైనహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు
సర్వంబును సప్తమాశ్వాసము

హరవిలాసము సంపూర్ణము

